

OUTREACH

15 godina *Outreach*-a na MKSJ-u

UNITED NATIONS - UJEDINJENE NACIJE
International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia
Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju

OUTR ACH

15 godina *Outreach*-a na MKSJ-u

UNITED NATIONS - UJEDINJENE NACIJE
International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia
Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju

Publikacija *Outreach* programa, Sekretarijat, MKSJ

Glavna i odgovorna urednica: Giorgia Tortora
Urednica sadržaja: Rada Pejić-Sremac
Redakcija: Joanna Ellis Adwan i Nenad Golčevski
Sadržaj za Tužilaštvo: Kevin Hughes i Ljiljana Vodenski-Piteša
Grafička obrada: Leslie Hondebrink-Hermer
Fotografije: *Outreach* program MKSJ-a i Leslie Hondebrink-Hermer
Saradnici na projektu: Almir Alić, Ernesta Ademagić, Giulia Chiara, Steve Coulson, Petar Dubljević, Helena Eggleston, Amy Eussen, Petar Finci, Goran Georgijev, Amanda Molesworth, Thomas Rivière, Ana Cristina Rodríguez Pineda, Catina Tanner, Isabella Tan Hui Huang
Prijevod: Petar Dubljević
Tiraž: 1.000 primjeraka

Outreach program velikodušno podržava Evropska unija.

Štampano u Nizozemskoj, 2016.

Posebno zahvaljujemo svim zaposlenima *Outreach*-a, sadašnjim i bivšim, koji su omogućili rad *Outreach* programa.

Urednici duguju posebnu zahvalnost g. Matiasu Hellmanu, bivšem predstavniku *Outreach* programa, na pruženom uvidu u početak rada *Outreach* programa i pomoći koju je pružio u istraživanju historijata programa.

Urednici na kraju zahvaljuju čelnim ljudima Tribunala i njihovom osoblju na dragocjenoj podršci koju pružaju *Outreach* programu i ovom projektu.

Ova publikacija sadrži QR kodove (Quick Response, ili brzi odziv) kako bi se obogatilo iskustvo čitanja. Na mjestima gdje su dostupni, ti će vas kodovi odvesti do odgovarajuće web stranice na kojoj se članak nalazi. Za to će vam biti potrebna aplikacija na pametnom telefonu koja čita QR kodove.

Sadržaj

- 1** Predgovor predsjednika Carmela Agiusa
- 2** Uvodne napomene sudije Gabrielle Kirk McDonald
- 4** Predgovor tužioca Sergeja Brammertza
- 5** Predgovor sekretara Johna Hockinga
- 7** Izjava donatora
- 9** Rad s mladima
- 19** Rad s lokalnim zajednicama
- 29** Izgradnja kapaciteta
- 37** Rad s medijima
- 47** *Outreach* na internetu
- 53** Produkcija dokumentarnih filmova
- 59** Tužilaštvo i *outreach*
- 81** Korak naprijed
- 85** Aneksi

Predgovor

predsjednika Carmela Agiusa

Predsjednik **Carmel Agius** je sudija MKSJ-a od novembra 2001. godine. Prije imenovanja na funkciju predsjednika MKSJ u novembru 2015. godine, obavljao je funkciju potpredsjednika tokom četiri godine, od novembra 2011. godine. Tokom vremena koje je proveo na Tribunalu, predsjednik Agius bio je član vijeća ili predsjedavajući sudija u brojnim prvostepenim i žalbenim postupcima, kako na MKSJ-u, tako i na Međunarodnom krivičnom sudu za Ruandu (MKSR). Takođe je sudija Mehanizma za međunarodne krivične sudove (MMKS) od 2011. godine.

Kao posljednji predsjednik Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju-a (MKSJ), imam čast da vodim ovu instituciju do njenog zatvaranja 2017. godine. Ta misija sa sobom nosi brojne odgovornosti, među kojima je konsolidacija imidža Tribunalu i uticaja njegovog rada, s ciljem da se obezbijedi njegovo snažno i dugoročno naslijeđe. S tim ciljem od presudne je važnosti da tokom preostale dvije godine Tribunal nastavi svoja nastojanja na učvršćivanju mira i sigurnosti na području bivše Jugoslavije, okončanju nekažnjivosti za počinioce međunarodnih zločina i sprječavanju njihovog ponavljanja u regionu. Ja lično namjeravam da sve do kraja svog mandata podržim postizanje tih ciljeva s punom odlučnošću, kao odraz svoje dugogodišnje posvećenosti međunarodnom krivičnom pravosuđu.

Osnivanje Tribunalu je 1993. godine označilo novu riješenost međunarodne zajednice da počinioce ratnih zločina i teških povreda ljudskih prava privede pravdi. Njegov doprinos

sudskoj praksi međunarodnog krivičnog prava od tog vremena smatraće se jednim od njegovih najvažnijih dostignuća. Sem toga, Tribunal je imao, i i dalje ima, ključnu ulogu, kako u postavljanju globalnih standarda međunarodnog krivičnog prava i pravosuđa, tako i podržavanju vladavine prava na lokalnom nivou. U tom smislu, za širi uspjeh Tribunalu je od presudne važnosti da njegov rad bude shvaćen od strane međunarodne zajednice u cjelini, a pogotovo u državama nastalim na području bivše Jugoslavije.

Outreach program pruža ključnu podršku u ostvarivanju ove misije. S obzirom da se nalazi u središtu odnosa Tribunalu s područjem bivše Jugoslavije, on nam pruža priliku da radimo sa zajednicama u regionu i da se osvrnemo na dostignuća Tribunalu. Komunicirajući direktno s ljudima u regionu kroz svoje brojne projekte i aktivnosti, *Outreach* program čini prvostepene i žalbene postupke vođene pred Tribunalom, kao i izrečene presude, lako dostupnima svim segmentima stanovništva. Kao

posljedica toga, uprkos geografskoj udaljenosti Tribunalu od lokacija na kojima su ta zvjerstva počinjena i uprkos tome da se služi jezicima i proceduralnim pravilima koji su strani za države nastale na području bivše Jugoslavije, *Outreach* program je omogućio ljudima u regionu da budu svjedoci ostvarivanja pravde u Haagu. U tom smislu, za Tribunal je od presudne važnosti da tokom posljednje faze svog postojanja kroz *Outreach* program nastavi da omogućava pristup svojim zaključcima i da objašnjava važnost svojih dostignuća ljudima na prostorima bivše Jugoslavije.

Sa posebnim ponosom pozdravljam objavljivanje ove publikacije koja ističe i obilježava dragocjeni posao koji je *Outreach* program preduzeo tokom posljednjih 15 godina. Ova publikacija pokazuje kako, iz godine u godinu, na hiljade ljudi iz bivše Jugoslavije dolazi u kontakt s Tribunalom kroz niz aktivnosti koje organizuje *Outreach* program. To uključuje projekte na nivou lokalnih zajednica u regionu, projekte s lokalnim medijima, projekte

namijenjene mladima poput posjeta školama, aktivnosti na izgradnji kapaciteta nacionalnih pravosudnih sistema, posjete MKSJ-u kao i produkciju dokumentarnih filmova, te multimedijalni website i naloge na društvenim mrežama. Te aktivnosti su konkretan odraz napora Tribunalu da poveća svijest o svom radu i svojim dostignućima u regionu, s konačnim ciljem da obezbijedi da njegovo naslijeđe bude trajno. Vjerujem da će, zahvaljujući kontinuiranim naporima *Outreach* programa tokom posljednje dvije godine našeg rada, taj cilj biti postignut.

Uvodne napomene

sudije Gabrielle Kirk McDonald

Nekoliko mjeseci nakon što sam izabrana za predsjednicu Tribunala u novembru 1997. godine, reporteri koji su se upravo vratili s područja Prijedora su mi rekli da mnogi ljudi ne prihvataju zaključke Tribunala u presudi u predmetu *Tadić* u vezi s okrutnim zločinima počinjenim nad osobama koje su prisilno zatočene u logorima Omarska, Keraterm i Trnopolje u bivšoj Jugoslaviji. Umjesto toga, vjerovali su da su to bili 'kolektivni centri' u kojima su osobe privremeno bile smještene, na sopstveni zahtjev, dok su čekale da dobrovoljno napuste to područje. Istina je da sudije nisu dobile nikakve vjerodostojne dokaze da su ta zatočenja bila dobrovoljna. Ja sam predsjedavala Pretresnim vijećem koje je održalo to prvo suđenje pred MKSJ-om. Tokom 79 dana, u periodu od šest mjeseci, sudije Ninian Stephen, Lal Vohrah i ja saslušali smo 125 svjedoka Tužilaštva i odbrane, što je pretočeno u otprilike 7.000 strana transkripta uz 472 dokazna predmeta. Ono što smo čuli od svjedoka, jednog za drugim, jeste da je postojala

kampanja terora nad zatočenicima u tim logorima, gdje su bili držani u nečovječnim životnim uslovima, i često premlaćivani, silovani i ubijani.

Imala sam osjećaj da je sav naš rad, kao i rad pomoćnog osoblja u sudnici, prevodilaca, sudskih poslužitelja, stražara i audio-vizuelnih tehničara, bio uzaludan. Što je još važnije, strahovala sam da smo iznevjerili ljude s tog područja koji su bili voljni da sebe i svoje porodice dovedu u opasnost da bi svjedočili na suđenjima čiji se prenos emitovao kod kuće. Upravo u tom trenutku sam shvatila da Tribunal mora aktivno raditi na tome da se odagnaju mitovi, glasine i pogrešna tumačenja u vezi s njim i s procesima koji se pred njim vode, kao i to da nije dovoljno voditi suđenja u Haagu i nadati se da će se istina i pravda na neki magičan način naći put do ljudi zbog kojih je, na kraju krajeva, Međunarodni sud i osnovan.

Čvrsto sam vjerovala da Tribunal nije intelektualna vježba smišljena da bi se dopala akademskim krugovima, već da

mu je svrha ostvarivanje pravde za žrtve, utvrđivanje odgovornosti optuženih samo nakon pravičnih suđenja i, na taj način, okončavanje začaranog kruga nekažnjivosti koji je za posljedicu imao nepovjerenje i odmazdu.

Na početku, Tribunal se suočavao s brojnim izazovima. Osnovan je dok je sukob još trajao i bio smješten u mjestu stotinama kilometara udaljenom od područja na kojem su zločini počinjeni. Na njemu se primjenjivao pravni sistem koji je bio veoma različit od onog u bivšoj Jugoslaviji i na njemu su u velikoj mjeri, s izuzetkom prevodilaca, gotovo isključivo radili zaposleni koji nisu iz regiona. Pa ipak, jedna od poteškoća bila je posebno akutna – naime, raširenost zabluda i potpuni neistina u vezi s Tribunalom.

S obzirom na takvu atmosferu, bilo je od presudne važnosti da Tribunal aktivno radi na tome da svoj glas i činjenice u vezi s radom koji obavlja približi stanovnicima regiona. S tim ciljem Međunarodni sud je u Haagu od 14. do 17. oktobra 1998. godine održao

Outreach simpozijum MKSJ-a. Koalicija za međunarodnu pravdu (*Coalition for International Justice*) pristala je da nam pomogne organizujući ovu konferenciju, uz finansijsku pomoć Instituta za mir Sjedinjenih Američkih Država (*United States Institute of Peace*). Četrnaestoro vodećih sudija, tužilaca i branilaca sa područja bivše Jugoslavije prisustvovalo je suđenjima i sastalo se sa visokim zvaničnicima sva tri organa Međunarodnog suda: Sudskih vijeća (predsjednik i sudije), Tužilaštva (uključujući i Istražno odjeljenje) i Sekretarijata (uključujući i Službu za zaštitu žrtava i svjedoka i Službu za medije). Imali smo sreću da je ovom skupu takođe prisustvovao Ian Martin, zamjenik visokog predstavnika za ljudska prava u Uredu visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu (BiH). Ovi iskusni pravници i sudije su došli iz vrlo različitih okruženja i bili različiti politički uvjerenja; neki su već podržavali Tribunal, dok su drugi, u najmanju ruku, bili vidljivo skeptični.

Nadali smo se da će ova prilika da se lično upoznamo s našim radom

pomoći da se rasprše neki od mitova, glasina i zabluda u vezi sa Tribunalom. Konferencija je naišla na odličan prijem i, nakon sastanka, nekoliko učesnika je na sopstvenu inicijativu dalo prijedloge smišljene da se dodatno unaprijede komunikacije i razumijevanje.

U novembru 1998. godine, poslala sam predstavnika Službe za medije, Jima Landalea, i Jonathana Cinu iz mog kabineta u BiH i Hrvatsku kako bi se sastali s lokalnim i međunarodnim predstavnicima vlada i nevladinih organizacija, pravnicima, sudijama, aktivistima i predstavnicima međunarodnih institucija i saslušali njihova viđenja toga šta bi Međunarodni sud mogao i morao da učini kako bi popravio svoj imidž. Oni su obavili preko 100 razgovora s pojedincima iz različitih dijelova Hrvatske i oba entiteta u BiH. Ono što je iz toga proisteklo bilo je veoma poučno.

Mnogi pojedinci su naveli da su se stavovi o Tribunalu popravili otkako je on osnovan 1993. godine, te da je Tribunal sada prihvaćen kao dio

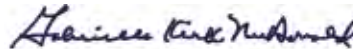
realnosti. Međutim, i dalje je postojala percepcija da je Tribunal obavijen misterijom. Smatran je bezličnim, udaljenim i ravnodušnim, previše usko fokusiranim i suviše legalističkim u svom svjetonazoru. Mnogi su bili mišljenja da Međunarodni sud utiče na njihove živote a da ne prima nikakve povratne informacije od njih. Pa ipak, mnogi su izrazili želju za veći pristup Tribunalu, kako kroz njegovu sudsku praksu, tako i putem neposrednih predstavnika stacioniranih u regionu. Međunarodne organizacije s kojima su obavljene konsultacije bile su jednoglasne u tome da hitno uspostavljanje prisustva MKSJ-a na lokalnom nivou predstavlja imperativ.

Vjerovali smo da ukoliko MKSJ želi da ostvari ciljeve koje su mu mandatom povjerile Ujedinjene nacije da pomogne u ostvarivanju međunarodnog mira i stabilnosti, stanovnici regiona moraju upoznati i Tribunal i početi da ga doživljavaju kao pravičan i pravedan, i u tome smo vidjeli ključnu ulogu *Outreach* programa. Taj program je vremenom

postao veza između regiona i Tribunala koji je geografski i strukturno odsječen, i zaposleni su objašnjavali suđenja i dijelili primjerke presuda na lokalnim jezicima. Održavanje konferencija je nastavljeno u Haagu, ali i u regionu, što je omogućilo da se razni segmenti lokalnih zajednica sastanu s predstavnicima Međunarodnog suda.

Prije nego što sam napustila Tribunal u novembru 1999. godine, uspjeli smo da zaposlimo koordinatorku programa, Liamu McDowalla, i *Outreach* program je funkcionalno uspostavljen.

Outreach program se razvio daleko više nego što sam mogla zamisliti i sada predstavlja značajnu nit u tkanju bivše Jugoslavije i instrument pravde. Premda je *Outreach* program MKSJ-a bio potpuno nov koncept kada je osnovan, on je poslužio kao uzor za *Outreach* programe u okviru svih međunarodnih institucija koje se bave krivičnim pravosuđem, uključujući i Međunarodni krivični sud.

Sudija Gabrielle Kirk McDonald iz Sjedinjenih Američkih Država bila je među prvih jedanaest sudija koji su izabrani u MKSJ 1993. godine, i predsjedavala je u prvom postupku vođenom pred Tribunalom, u predmetu *Tadić*. U novembru 1997. godine izabrana je za predsjednicu MKSJ, što je funkcija koju je obavljala do odlaska s Tribunala 1999. godine.

Tokom svog mandata snažno se zalagala za poboljšanje vidljivosti MKSJ-a, između ostalog i u regionu bivše Jugoslavije, tako što je osnovala *Outreach* program Međunarodnog suda.

Predgovor

tužioca Sergeja Brammertza

Tužilaštvo MKSJ-a ima zadovoljstvo da predstavi svoj doprinos ovoj publikaciji kojom se obilježava 15 godina *Outreach* programa na MKSJ-u.

Ovo je prilika da se oda počast vođstvu i mudrosti predsjednice Gabrielle Kirk McDonald, koja je osnovala *Outreach* program. U krivičnom pravu, ključni princip je oduvijek bio da presuda mora govoriti sama za sebe. Javni angažman u vezi s pitanjima pravde se obično smatra rizičnim za nezavisnost i nepristrasnost suda. Pa ipak, Tribunal nije običan sud i okolnosti s kojima je suočen nisu uobičajene. Ako prilagodimo još jedan ključni princip prava, moglo bi se reći da u slučaju Tribunala, koji se bavi krivičnim gonjenjem za masovna zvjerstva počinjena u vjerskim i etničkim sukobima, pravda ne samo da je morala da bude ostvarena, nego se moralo vidjeti da se ostvaruje. Kao što je sudija McDonald pronicljivo primjetila 1998. godine, *“Ukoliko naš rad nije relevantan onima koji su pogođeni sukobima, važna supstantivna sudska*

praksa Tribunala će imati veoma mali praktičan uticaj na mirovni proces. Naše odluke moraju poznavati i razumjeti narodi u regionu, ne samo međunarodna pravna akademska zajednica”.

Tužilaštvo je snažno podržavalo osnivanje *Outreach* programa jer smo bili prisutni na terenu u državama nastalim na području bivše Jugoslavije od 1994. godine, i neposredno vidjeli jaz između Haaga i regiona. Pogrešne predstave i sumnjičavost bili su sveprisutni. Naravno, moćne interesne grupe su formirale javno mnjenje u skladu sa svojim interesima, ali, čak i više od toga, činjenice o Tribunalu jednostavno nisu bile dostupne. Tužilaštvo je bilo uvjerenjeno da Tribunal neće biti u stanju da ispuni svoj mandat ukoliko ne počne da se obraća javnosti. Morao je da objasni svoj rad i njegove rezultate na način na koji ih ljudi mogu razumjeti i prepoznati.

Iz tog razloga je, osim što je vodilo sopstvene *Outreach* aktivnosti, Tužilaštvo s ponosom doprinijelo

Sergej Brammertz je izabran na funkciju glavnog tužioca MKSJ-a 1. januara 2008. godine. Od januara 2006. do decembra 2007. obavljao je funkciju komesara Međunarodne nezavisne istražne komisije UN-a za ubistvo bivšeg premijera Libana Rafika Haririja. Prethodno ga je Skupština država članica Međunarodnog krivičnog suda u septembru 2003. imenovala za prvog zamjenika tužioca Međunarodnog krivičnog suda. U tom svojstvu je bio zadužen za osnivanje Istražnog odjeljenja Tužilaštva i započeo prve istrage Međunarodnog krivičnog suda, u vezi sa zločinima počinjenim u Ugandi, Demokratskoj Republici Kongo i Darfuru. Prije imenovanja u međunarodnim organizacijama tužilac Brammertz je prvo bio šef Federalnog tužilaštva Kraljevine Belgije.

Outreach programu tokom posljednjih 15 godina. Naši istražitelji, tužioci i ostalo osoblje učestvovali su u brojnim javnim skupovima, konferencijama i predavanjima koje je *Outreach* organizovao, naročito kroz projekte *Približavanje rada MKSJ-a lokalnim zajednicama u BiH* i Projekat *Outreach* programa namijenjen mladima. U skorije vrijeme smo svojim znanjem i ekspertizom dali doprinos produkciji dokumentarnih filmova koji obrađuju rad Tribunala u vezi s važnim temama. Našu saradnju s *Outreach* programom treba intenzivirati u narednim godinama. Posljednja suđenja pred Tribunalom, pogotovo postupci protiv Radovana Karadžića i Ratka Mladića, neka su od najvažnijih u cjelokupnom istorijatu Tribunala, i efikasan *Outreach* će biti potrebniji nego ikad.

Takođe će biti važno da tokom posljednjih godina postojanja Tribunala postoji prilika za kritičko preispitivanje njegovih iskustava s *Outreachom*. Tokom petnaest godina, *Outreach* program je predstavljao laboratoriju različitih pristupa i projekata. Time

što će identifikovati naučene lekcije i na kraju razmotriti da li je Tribunal svoj rad učinio relevantnim građanima na području bivše Jugoslavije, Tribunal može značajno doprinijeti uspjehu drugih *Outreach* napora na polju međunarodnog pravosuđa u budućnosti.

Predgovor

sekretara Johna Hockinga

Prvi put sam posjetio Sarajevo krajem devedesetih godina XX vijeka kao pravni savjetnik koji je tek počeo rad na MKSJ-u u ranim danima ove institucije. Okruženog razornim posljedicama rata, snažno me se dojmilo kako je ovaj grad, poznat kroz istoriju kao mozaik različitih naroda i religija, postao žrtva sopstvene raznolikosti. MKSJ je u to vrijeme već išao putem koji je vodio utvrđivanju toga kako je došlo do događaja u Sarajevu i širom Balkana, kao i izvođenju najodgovornijih za njih pred lice pravde. Premda su ovi napori sami po sebi bili izuzetni, bilo je očigledno, čak i tada, da se oni neće automatski pretočiti u spoznajnu, pravdu i mir za ljude pogođene tim događajima.

Tokom tih prvih godina sudija Gabrielle Kirk McDonald pokazala je zavidnu dalekovidnost razumjevši da postupci koji se odvijaju u Haagu treba da budu objašnjeni građanima na području bivše Jugoslavije. Moćna poruka međunarodnog krivičnog pravosuđa morala je naći odjeka uprkos geografskoj udaljenosti, jezičkim

barijerama, različitim pravosudnim sistemima i suprotstavljenim narativima. Vizija sudije McDonald izrasla je u *Outreach* program MKSJ-a.

Nakon što sam imenovan za sekretara MKSJ-a, jedan od prioriteta mi je bio jačanje *Outreach* programa. Nova *Outreach* strategija je usvojena 2010. godine i razvijene su inovativne aktivnosti osmišljene kako bi se ostvario angažman sa različitim auditorijima. Publikacija *15 godina Outreach-a na MKSJ-u* odaje priznanje tim i prethodnim inicijativama. Drago mi je da je projekat namijenjen mladima u ovoj publikaciji prvi predstavljen, što odlikava posebnu pažnju koju *Outreach* pridaje izgradnji odnosa s mladim generacijama.

Tokom pet godina postojanja ovog projekta, *Outreach* program je njime obuhvatio više od 8.000 učenika srednjih škola i studenata u regionu i uspostavio partnerstva sa otprilike 50 lokalnih organizacija. Četiri dugometražna dokumentarna filma o različitim aspektima rada i naslijeđa

MKSJ-a, takođe opisana u ovoj knjizi, emitovana su na više od 20 televizijskih stanica u regionu u više od 100 navrata, i dostupna su na YouTubeu. Sve informacije MKSJ-a namijenjene javnosti prevedene su na bosanski, hrvatski ili srpski jezik (B/H/S).

Za sve ove uspjehe, želim da izrazim zahvalnost dvjema ključnim grupama, bez kojih oni ne bi bili mogući. Zahvaljujem donatorima koji su vjerovali u *Outreach* program MKSJ-a i pomagali ga tokom proteklih 15 godina, naročito Evropskoj uniji, koja se obavezala da će pomagati *Outreach* program do kraja mandata MKSJ-a 2017. godine. Takođe želim da zahvalim zaposlenima *Outreach* programa MKSJ-a, kako u Haagu, tako i u kancelarijama u regionu. Svojim ogromnim doprinosom, oni su povezali Tribunal s pojedincima kojih se njegovi zaključci najviše tiču, podižući svijest i prenoseći očekivanja.

Premda je puno toga postignuto, još dosta tek treba uraditi. Prije nekoliko godina boravio sam u Sloveniji kako

John Hocking je pomoćnik generalnog sekretara Ujedinjenih nacija, sekretar MKSJ od 15. maja 2009. godine. Odlukom generalnog sekretara Ujedinjenih nacija ponovo je imenovan na ovu dužnost 15. maja 2013. na period od četiri godine ili do okončanja mandata Međunarodnog suda, ako ono nastupi ranije. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija takođe je imenovao g. Hockinga za sekretara Mehanizma za međunarodne krivične sudove 18. januara 2012., i na toj će dužnosti biti istovremeno dok bude obavljao dužnosti na MKSJ-u. Gospodin Hocking je dugo godina zaposlen na MKSJ, započevši sa radom u ovoj instituciji 1997. godine.

bih predstavio prijedlog za osnivanje informacionih centara širom bivše Jugoslavije. Inspirisani informacionim i dokumentacijskim centrima MKSR-a u Ruandi, takvi centri na Balkanu bi postali repozitoriji materijala o MKSJ-u, mjesta za susrete i diskusiju i katalizatori mira u središtu pogođenih zajednica. Planovi *Outreach* programa za otvaranje prvog ovakvog centra u BiH trenutno su u toku. Ovom i drugim inicijativama, MKSJ će nastaviti da ulaže sve moguće napore kako bi osigurao da njegovo naslijeđe nastavi svoj život, oblikuje budućnost i bude prisutno u regionu i van njega.

The image features a close-up, slightly blurred view of the European Union flag, showing the blue field and the golden stars. The flag is draped, creating soft folds and highlights. The word "Izjava" is written in a bold, yellow, sans-serif font in the upper right quadrant. A thin, horizontal yellow line runs across the top of the image, just above the text.

Izjava

donatora

Evropska unija je veoma rano prepoznala da će *Outreach* program biti od ključne važnosti kako bi se obezbijedilo da važne presude i odluke MKSJ budu dostupne i razumljive zajednicama na području bivše Jugoslavije.

Outreach program je osnovan prije 15 godina kako bi ljudima koji su najviše pogođeni sukobima približio ne samo zaključke sa suđenja vođenih pred MKSJ-om već i važne koncepte koji stoje u osnovi rada Tribunala. Među tim konceptima su individualna krivična odgovornost, vladavina prava i poštovanje ljudskih prava. Ti principi spadaju u osnovna načela koja dijele sve države članice Evropske unije.

Proces tranzicijske pravde i proces pristupanja Evropskoj uniji država nastalih na području bivše Jugoslavije i dalje će biti zasnovani na tim principima. *Outreach* program MKSJ ima važnu ulogu u omogućavanju tog procesa.

Tokom godina, Evropska unija je snažno podržavala *Outreach*

program – i bila svedok kako se od skromnih početaka razvio u robustan i inovativan programa kakav je danas.

Impresionirani smo posvećenošću i stručnošću malog tima *Outreach* programa, koji neumorno radi, kako u Haagu, tako i u državama nastalim na području bivše Jugoslavije, da bi obezbijedio da naslijeđe MKSJ-a ima najveći mogući uticaj.

Zadovoljstvo mi je što će Evropska unija nastaviti da pomaže važan rad *Outreach* programa do kraja mandata MKSJ-a 2017. godine.

Catherine Wendt
Vršilac dužnosti direktora
za zapadni Balkan
Evropska komisija
Generalni direktorat
za susjedstvo i pregovore
o proširenju.

Rad s

mladima

Premda veliki dio današnjih mladih ljudi nije proživio događaje koji su opustošili Balkan devedesetih godina XX vijeka, oni će oblikovati način na koji će se njihove države u godinama koje predstoje odnositi prema naslijeđu sukoba. Upravo zbog toga je, od samog početka, *Outreach* program u svom radu u bivšoj Jugoslaviji središnje mjesto dao potencijalu mladih da dovedu do pozitivnih promjena u svojim zajednicama.

Tokom posljednjih petnaest godina *Outreach* program se obraća mladima i informiše ih o važnosti rada Tribunala kao i njegovom značaju za njihove zajednice i budućnost. *Outreach* program je omogućio desetinama hiljadama učenika srednjih škola i studenata univerziteta, mladih aktivista nevladinih organizacija te mladih profesionalaca da se neposredno upoznaju s predmetima i sudskom praksom Tribunala. Predstavnici *Outreach* programa držali su predavanja i seminare, sastajali se sa studentima i držali prezentacije za učenike srednjih škola širom prostora bivše Jugoslavije.

Tokom godina, rad *Outreach* programa je evoluirao kako bi primijenio naučne lekcije i prilagodio se promjenama u svojoj publici u regionu. Na samom početku rada *Outreach* programa, studijske posjete MKSJ-u smatrane su glavnim metodom za povezivanje Haaga i bivše Jugoslavije. Počevši od 2000. godine, *Outreach* program je organizirao na stotine specijalno pripremljenih studijskih posjeta i programa. To je bilo od ključne važnosti za pružanje uvida u rad ove institucije i za prevazilaženje izazova koje stvaraju pogrešna shvatanja o Tribunalu.

U periodu od 2007. do 2011. godine, mladi iz regiona imali su priliku da

učestvuju u programu stažiranja koji je razvijen u partnerstvu s Inicijativom mladih za ljudska prava, nevladinom organizacijom koja je aktivna na području bivše Jugoslavije. Brojni studenti i mladi profesionalci iz regiona dobili su priliku da uče o međunarodnom humanitarnom pravu i da rade na MKSJ-u, te da podijele stečena znanja sa svojim kolegama u regionu.

Nakon što je 2010. godine usvojena nova *Outreach* strategija tražili su se novi načini za angažman s mladima u regionu. To je 2011. godine dovelo do pokretanja Projekta *Outreach* programa namijenjenog mladima koji se usredsrijedio na učenike srednjih škola i studente uzrasta između 16 i 26 godina i obuhvatio srednjoškolske prezentacije i univerzitetska predavanja u BiH, na Kosovu, u Hrvatskoj, Srbiji, Crnoj Gori i Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji (BJRM).

Ovaj projekat, koji velikodušno pomaže Ministarstvo spoljnih poslova Finske, zvanično je pokrenut u Sarajevu u decembru 2011. godine. Od tada je njime obuhvaćeno na hiljade mladih u regionu, koji su potaknuti na kritičko razmišljanje o tranzicijskoj pravdi i tome kako će ona oblikovati region u budućnosti.

Projekat *Outreach* programa namijenjen mladima je trenutno usredsrijeden na to da obezbijedi održivost ovih napora u bivšoj Jugoslaviji i na to da edukacija i obuka mladih o ovim važnim pitanjima bude nastavljena i nakon zatvaranja MKSJ-a.

* Korištenje ovog naziva u izveštaju nevezano je za stav o statusu i u skladu je s Rezolucijom 1244 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija o proglašenju nezavisnosti Kosova.

Projekat namijenjen mladima

Upoznavanje narednih generacija s radom MKSJ-a

Projekat Outreach programa MKSJ-a namijenjen mladima pokrenut je 2011. godine kako bi informisao učenike srednjih škola i studente univerziteta na području bivše Jugoslavije o radu Tribunala. Do sada je ovim projektom obuhvaćeno više od 8.900 učesnika. Ovaj projekat kontinuirano i velikodušno podržava Ministarstvo spoljnih poslova Finske.

Otkako je projekat pokrenut 2011. godine, tri ciklusa predavanja i prezentacija održana su širom BiH, Hrvatske, Srbije, Crne Gore i BJRM kako bi se među mladim ljudima u regionu unaprijedilo razumijevanje važnosti pozivanja na odgovornost i vladavine prava.

Tokom trajanja ovog projekta predstavnici *Outreach* programa posjetili su 114 srednjih škola u BiH, Hrvatskoj, Srbiji, Crnoj Gori i na Kosovu. Više od 4.800 učenika srednjih škola je obuhvaćeno ovim projektom i poznato s ulogom, mandatom i glavnim dostignućima MKSJ-a. Takođe je razgovarano o konkretnim predmetima od važnosti za pojedine zajednice.

U sklopu Projekta *Outreach* programa MKSJ-a namijenjenog mladima studenti univerziteta su takođe pozvani da prisustvuju predavanjima o mandatu Tribunala i predmetima vođenim pred njim. Zaključno s decembrom 2015.

godine, održano je 84 predavanja na univerzitetima širom BiH, Hrvatske, Srbije, Crne Gore, Kosova i BJRM, kojima je prisustvovalo preko 4.000 studenata. Studenti prava, političkih nauka i filozofije prisustvovali su predavanjima i diskusijama o temama koje su, između ostalog, uključivale seksualno nasilje, pojam komandne odgovornosti, tranzicijsku pravdu i pomirenje poslije sukoba.

Tokom univerzitetskih predavanja studenti su ohrabrivani da postavljaju pitanja i učestvuju u diskusiji. Multimedijalni sadržaji, poput snimaka sa suđenja vođenih pred Tribunalom, priznanja krivice i svjedočanstva žrtava i svjedoka, podsticali su diskusiju. Informativni materijali o predmetima vođenim pred Tribunalom su takođe podijeljeni studentima kako bi se upoznali sa zaključcima koje je Sud donio.

Danas sam naučila da je suđenje ratnim zločincima od izuzetne vrijednosti iz mnogih razloga. Između ostalog, dva najbitnija se tiču prošlosti i budućnosti. Prošlost se odnosi na žrtve, njihove porodice i prijatelje koji trebaju dobiti satisfakciju i spriječiti poricanje zločina. A budućnost se odnosi na nas mlade, koji ne smijemo generalizovati počinioce, već ih trebamo posmatrati kao pojedince koji ne predstavljaju čitav narod.

Učenica Sara Hodžić, Druga gimnazija, Sarajevo, BiH.

Najveću korist od navedenih predavanja vidim u tome što su studenti prava dobili uvid u rad međunarodnih kaznenih sudišta iz perspektive pravne struke, lišene političkog konteksta kroz koji javnost najčešće dobiva informacije i percipira međunarodno kazneno sudovanje.

Dr. sc. Antonija Krstulović Dragičević, profesor, Pravni fakultet u Splitu, Hrvatska.

Izjava donatora

Finska već duže vrijeme podržava *Outreach* program MKSJ-a, a pogotovo njegov Projekat namijenjen mladima. Globalna borba protiv nekažnjivosti za najteže međunarodne zločine predstavlja prioritet naše spoljne politike, i doprinos MKSJ-a na tom polju, kao i razvoju međunarodnog krivičnog prava, je neosporan. Kako se Tribunal približava okončanju svog mandata, od presudne je važnosti da se njegovo naslijeđe njeguje i očuva među narodima na području bivše Jugoslavije.

Finska podržava *Outreach* program jer vjerujemo da je efikasno obraćanje pogođenim zajednicama ključni dio rada svakog međunarodnog suda. Važno je da rad MKSJ-a i njegov doprinos ponovnom uspostavljanju mira i pravde budu razumljivi zajednicama kojih se najviše tiču i sačuvani za buduće generacije. Vjerujemo da je rad s mladima na lokalnom nivou posebno djelotvoran u tom smislu. Uvjereni smo da će današnji studenti kao buduće vođe biti nepristrasni i objektivni u vezi sa sukobima iz prošlosti. Želimo da pohvalimo tim MKSJ-a, koji je, uprkos ograničenim resursima, na inovativan način pronašao načine za povezivanje s mladim generacijama, kroz, na primjer, digitalne oblike komunikacije. Provođenje Projekta *Outreach* programa namijenjenog mladima je prevazišlo sva naša očekivanja kao donatora.

Finska će sa zadovoljstvom nastaviti saradnju s *Outreach* programom tokom 2016. godine. Važno je vidjeti da države na zapadnom Balkanu preduzimaju korake kako bi odgovorile na istorijske nepravde i unaprijedile vladavinu prava, dok istovremeno napreduju ka svjetlijoj budućnosti. *Outreach* program će i dalje imati centralnu ulogu u naporima da se taj cilj ostvari.

Päivi Kaukoranta

Generalni direktor Pravne službe
Ministarstvo spoljnih poslova Finske

Evaluacija projekta

Mlađe generacije su pokazale veliko interesovanje da dobiju informacije o radu Tribunala, zločinima koji su počinjeni devedesetih godina XX vijeka i naporima da se osobe koje se smatraju najodgovornijima za te zločine privedu pravdi.

Iz evaluacijskih upitnika proizilazi da je više od 70 procenata učenika i studenata izjavilo da su naučili nešto novo o Tribunalu i njegovom radu, dok čak 90 procenata smatra da bi optuženi za ratne zločine trebalo da budu izvedeni pred lice pravde bez obzira na funkciju koju obavljaju.

Učešćem u predavanjima studenti su takođe unaprijedili svoje razumijevanje Pravila o postupku koja se primjenjuju na Tribunalu, koja predstavljaju kombinaciju anglosaksonskog i kontinentalnog prava.

Povratne informacije dobijene od univerzitetskih predavača pokazuju da saznanja o MKSJ-u i njegovoj sudskoj praksi treba da budu široko dostupna i predstavljena na prijemčiv način.

U sklopu svoje posjete BiH u novembru 2014. godine, bivši predsjednik MKSJ-a, sudija Theodor Meron, sastao se s učenicima i nastavnicima Druge gimnazije u Sarajevu kako bi im zahvalio na učešću u Projektu *Outreach* programa MKSJ-a namijenjenom mladima.

Sudija Meron je sarajevskim gimnazijalcima govorio o važnosti obrazovanja i tome kako ono može oblikovati njihovu budućnost – *“Osjećam nevjerojatnu energiju u susretu s vama i to mi daje vjeru da vaša zemlja može izgraditi bolju budućnost, upravo zahvaljujući vašem talentu, snazi i vitalnosti”*.

Obezbjedivanje održivosti

Projekat *Outreach* programa namijenjen mladima podrazumjeva saradnju sa brojnim zainteresiranim stranama u regionu, od vlada i ministarstava, do nevladinih organizacija.

Tokom 2013. i 2014. godine, uspostavljena su formalna partnerstva s nevladinim organizacijama iz regiona koje su obučene da drže prezentacije o radu Tribunala.

Na Kosovu i u Hrvatskoj je odabrana Inicijativa mladih za ljudska prava, dok je u BiH odabran

Helsinški odbor za ljudska prava u Republici Srpskoj.

Obuka srednjoškolskih nastavnika

Outreach program je u oktobru 2014. održao probnu radionicu za nastavnike iz pet srednjih škola u Sarajevu. Cilj ove radionice je bio da se nastavnici osposobe da svojim učenicima pružaju informacije o Tribunalu bez prisustva predstavnika MKSJ-a. Nastavnici su podržali korištenje multimedijalnih i interaktivnih materijala koje je razvio *Outreach* program.

Petoro novoobučeni nastavnika održalo je sedam prezentacija za ukupno 275 učenika u šest srednjih škola u Kantonu Sarajevo, BiH.

Studijska posjeta univerzitetskih predavača

Grupa od pet univerzitetskih predavača sa fakulteta iz BiH, Hrvatske, Srbije i sa Kosova doputovala je u Haag u intenzivnu dvodnevnu studijsku posjetu u decembru 2014. godine.

Cilj ove posjete bio je da se ovim predstavnicima akademske zajednice pruži neposredno iskustvo i informacije o radu Tribunala kako bi se podstaklo uključivanje sudske prakse MKSJ-a u pravno obrazovanje u regionu.

Posjetioci su se susreli sa sudijama i osobljem MKSJ-a i prisustvovali nizu prezentacija na različite teme, među kojima i o praksi izricanja kazni pred MKSJ-om, konceptu udruženog zločinačkog poduhvata i krivičnom gonjenju za seksualno nasilje.

Ova studijska posjeta takođe je uključila diskusiju za okruglim stolom o uključivanju sudske prakse MSKJ-a u pravno obrazovanje na univerzitetskom nivou u regionu. *Outreach* program je sada u kontaktima s nekoliko univerziteta u regionu kako bi obezbijedio bližu saradnju i podstakao uključivanje sudske prakse MKSJ-a u pravno obrazovanje, te kako bi unaprijedio održivost ovog projekta.

Naš Tribunal

Više od 130 učenika srednjih škola iz cijele BiH učestvovalo je na prvom konkursu u pisanju eseja koji je *Outreach* program organizirao 2013. godine. Ovaj konkurs je osmišljen u sklopu Projekta *Outreach* programa namijenjenog mladima i poziv na učešće na konkursu je poslat skoro svim srednjim školama u BiH. Od mladih je traženo da daju svoje mišljenje u vezi s pitanjem "Da li su potrebna suđenja za ratne zločine počinjene tokom oružanog sukoba?".

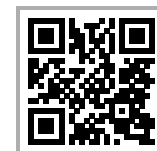
Pet najboljih eseja, zajedno sa crtežima učenika osnovnih škola iz BiH, objavljeni su u publikaciji *Outreach* programa pod nazivom *Naš Tribunal*.

Konkursi u pisanju eseja su osmišljeni kako bi se pokrenula debata i kako bi se mladi ohrabрили da izraze svoje mišljenje o radu MKSJ-a i njegovoj važnosti za lokalne zajednice, kao i da bi se podstaklo kritičko mišljenje o sukobima koji su se odigrali u regionu devedesetih godina XX vijeka.

Mislim da je veoma važno da moja generacija prekine zavjet šutnje i glasno progovori o događajima iz ratne prošlosti čije tragične posljedice još uvijek živimo i koje uveliko određuju našu budućnost. Mladost ne može biti izgovor za nezainteresovanost i pasivnost u procesu suočavanja s prošlošću. Moramo biti otvoreni da slušamo druge, osjetljivi za probleme društveno marginalizovanih žrtava, spremni da postavljamo neugodna pitanja, a uporni da dobijemo iskrene odgovore.

Maja Graca, gimnazijalka, pobjednica konkursa u pisanju eseja organiziranog 2013., Gimnazija Meša Selimović, Tuzla, BiH.

Program stažiranja za mlade iz regiona

Prenošenje znanja na mlade u regionu

U saradnji s Inicijativom mladih za ljudska prava Outreach program je 2007. pokrenuo Program stažiranja za mlade iz regiona. Ovaj program je trajao pet uzastopnih godina i omogućio je studentima i mladim profesionalcima s područja bivše Jugoslavije da dobiju neposredan uvid u rad Tribunala.

Tokom pet godina koliko je ovaj program trajao više od 30 studenata različitih obrazovnih profila sa cijelog područja bivše Jugoslavije boravilo je u Haagu na stažiranju koje je podržao *Outreach* program. Ovaj program je uključivao petomjesečno stažiranje pri sjedištu MKSJ-a, kao i tromjesečno stažiranje pri sudovima za ratne zločine ili tužilaštvima na nacionalnom nivou, ili pri lokalnim organizacijama koje se bave pitanjima u vezi s ratnim zločinima.

Nakon što su završili stažiranje na MKSJ-u, stažisti su učestvovali u daljnjim aktivnostima koje je organizirala lokalna nevladina

organizacija, Inicijativa mladih za ljudska prava. To je uključivalo organizaciju niza predavanja o radu MKSJ-a za njihove kolege na kojima se kritički diskutovalo o međunarodnim suđenjima za ratne zločine.

Veći broj stažista koji su završili Program stažiranja za mlade iz regiona sada radi pri nacionalnim sudovima, tužilaštvima, organizacijama kao što su *Impunity Watch* i Fond za humanitarno pravo, ili grade akademsku karijeru na polju međunarodnog humanitarnog prava.

Stadžisti u Tribunalu, 2011.

Studijske posjete tribunalu

Omogućavanje da studenti razumiju rad MKSJ-a

Tokom petnaest godina, više od 105.000 studenata imalo je priliku da posjeti MKSJ, a značajan broj njih bio je s područja bivše Jugoslavije.

Organizacija specijalno pripremljenih studijskih posjeta za studente, uključujući one s područja bivše Jugoslavije, jedna je od najvažnijih aktivnosti *Outreach* programa MKSJ-a. Na hiljade studijskih posjeta je organizirano od 2000. godine.

Više od 105.000 studenata imalo je priliku da, u kontaktu s profesionalcima i stručnjacima koji su direktno uključeni u krivične postupke za ratne zločine, iz prve ruke saznaju više o radu Tribunala.

Posjete su studentima omogućile uvid u mandat MKSJ-a, njegov doprinos međunarodnom krivičnom pravosuđu i ključne projekte i rezultate *Outreach* programa MKSJ-a. Studenti su takođe imali priliku da prate suđenja pred MKSJ-om.

Studenti prava iz BiH

Jednodnevna posjeta 46 studenata i profesora Pravnog fakulteta Univerziteta u Tuzli, BiH, pružila je priliku za studente iz BiH da se sastanu s jednim sudijom Tribunala i više zaposlenih. Ova grupa je takođe razgovarala o pitanjima u vezi s međunarodnom pravdom o kojima su učili tokom studija.

Grupi se obratio sudija Christoph Flügge, koji je govorio o različitim aspektima uloge sudija MKSJ-a. Studenti su takođe imali priliku da čuju prezentacije o krivičnom gonjenju za ratne zločine i o pravnim konceptima udruženog zločinačkog poduhvata i komandne odgovornosti.

Studenati političkih nauka iz Srbije

Grupa od 50 studenata s Fakulteta političkih nauka u Beogradu, Srbija, došla je u jednodnevnu posjetu MKSJ-u. Grupa je upoznata s pregledom istorijata Međunarodnog suda, njegovim doprinosom međunarodnom krivičnom pravosuđu, ulogom nacionalnih sudova na području bivše Jugoslavije u krivičnom gonjenju za ratne zločine kao i aktuelnim postupcima pred MKSJ-om.

Grupa je okončala posjetu prisustvovanjem suđenjima u postupcima protiv Radovana Karadžića i Vojislava Šešelja.

Hrvatski studenti prava

Grupa od 18 studenata prava iz Rijeke, Hrvatska, došla je u jednodnevnu posjetu MKSJ-u tokom koje su upoznati sa strukturom i mandatom Tribunala i njegovim doprinosima međunarodnom krivičnom pravu.

Studenti su aktivno učestvovali u prezentacijama i zaključili svoje diskusije mišljenjem da je potrebno, kako bi se regija bivše Jugoslavije suočila s prošlošću, da ljudi prvo počnu prihvaćati to što se dogodilo i skupa raditi na tome da se osigura da se tako nešto nikada ne ponovi.

Saradnja s organizacijama mladih

Angažovanje mladih u regionu kroz dijalog

Outreach program MKSJ-a je uspostavio snažnu saradnju sa regionalnim organizacijama koje okupljaju mlade koje su aktivne na polju tranzicijske pravde. Predstavnici Outreach programa su održali više od 100 predavanja, sesija obuke i debata u partnerstvu s organizacijama koje okupljaju mlade širom područja bivše Jugoslavije.

Kroz manifestacije organizirane u saradnji sa organizacijama koje okupljaju mlade, osoblje MKSJ a je radilo na podizanju svijesti mladih o važnosti vladavine prava u društvima koja su prošla kroz sukobe tako što ih je informisala o radu Tribunala, njegovim najvažnijim zaključcima i strategijom okončanja njegovog rada.

Takođe su vođene diskusije o pitanjima poput olakšavajućih i otežavajućih okolnosti pri izricanju kazne osuđenim licima i budućih suđenja za ratne zločine u regionu.

Jedno od najznačajnijih dostignuća Outreach programa Tribunala u Srbiji jeste njegov doprinos programima edukacije mladih.

Na primer, obuka koju je Outreach organizovao za aktiviste programa Mladi zagovornici pravde (Young Justice Advocates) ostavila je dubok uticaj na njihov način razmišljanja i nadahnula ih da pokrenu radionice i druge aktivnosti širom zemlje kako bi proširili znanje o radu Tribunala kod hiljada mladih ljudi.

Andrej Nosov, bivši izvršni direktor Inicijative mladih za ljudska prava.

Podrška projektu *Model međunarodnog krivičnog suda*

Model međunarodnog krivičnog suda za Zapadni Balkan (MICCWeB) je regionalni projekat namijenjen mladima kojeg je podržao Outreach program. Projekat se provodi u Srbiji, Hrvatskoj i BiH i okupio je srednjoškolce koji su učestvovali u simulaciji suđenja pred međunarodnim krivičnim sudovima. Predstavnik Outreach programa u BiH učesnicima ovog projekta održao je nekoliko prezentacija o radu Tribunala, dok im je Outreach program stavio na raspolaganje veliku kolekciju materijala MKSJ-a, te organizirao gostujuće predavanje jednog svjedoka koji je svjedočio pred Tribunalom.

Ocjenjujući saradnju s Outreach programom, Maja Nenadić, koordinator projekta MICCWeB, izjavila je: "Predstavnik Outreach programa u BiH održao je prijemčive prezentacije o radu Tribunala s mnoštvom informacija koje su bile intelektualno i emocionalno podsticajne. Učenci i nastavnici su nesumnjivo stekli nijansirane razumijevanje uloge MKSJ-a u tranzicijskoj pravdi i toga kako nam on pomaže da se suočimo sa sopstvenom istorijom".

Jedna mudrost govori kako treba pomoći onome kome se čini nepravda, ali i onome koji čini nepravdu.

Ako se pitamo, kako pomoći onome koji čini nepravdu? Mudrost kaže, tako što ćemo ga spriječiti da čini nepravdu.

Melika Jelovac, Druga gimnazija, Mostar.

Nekako mi se čini da su ‘svi’ deklarativno za procesuiranje zločinaca, ali kada ‘na red’ dođu ‘naši’ zločini i zločinci, e onda tu izgleda prestaje i pravo i pravda.

Mislim da tu nema razlike među državama, da li su najdemokratskije ili najnedemokratskije, najjače ili najslabije, uvijek se nekako štite zločini i zločinci iz ‘svojih redova’.

Mubera Hafizović, Gimnazija “Musa Ćazim Ćatić”, Tešanj.

Kazne za ratna nedjela, koja ne smiju zastarjeti, su nadgrobni spomenici na humkama stradalih, moralno zadovoljenje za žive žrtve, gromoglasno nepristajanje ljudske civilizacije na podjelu po etničkoj, vjerskoj ili političkoj osnovi.

Teo Raspudić, Treća gimnazija, Sarajevo.

Rad s lokalnim

zajednicama

Outreach program MKSJ-a je bio i ostao u središtu odnosa Tribunala sa državama nastalim na području bivše Jugoslavije. Osnovan s ciljem da rad Tribunala približi ljudima kojih se on najviše tiče, *Outreach* program omogućava dijalog između regiona i MKSJ-a.

Tokom 15 godina otkako je osnovan, predstavnici *Outreach* programa su organizirali i učestvovali u stotinama skupova na lokalnom nivou na kojima su se susreli s velikim brojem ljudi u regionu. Ove manifestacije su uključivale konferencije, okrugle stolove, seminare i simpozijume.

Jedna od manifestacija s najvećim odjekom bila je serija konferencija *Približavanje MKSJ-a lokalnim zajednicama u BiH* koje su održane u pet gradova u BiH tokom 2004. i 2005. godine. U ovim konferencijama je učestvovalo više od 500 predstavnika lokalnih zajednica, uključujući udruženja žrtava, predstavnike vlasti i nevladinih organizacija kao i pravosuđa i organa bezbjednosti. Ove konferencije su ponovo organizirane u Beogradu tokom 2006., 2007. i 2008. godine i prisustvovalo im je više od 800 ljudi.

Od 2010. godine naovamo, sa sve većim fokusom na obezbjeđivanju naslijeđa MKSJ-a, organizirana je serija konferencija kako bi se podstakla diskusija među akterima o uticaju Tribunala na prostoru bivše Jugoslavije i šire. Ovi skupovi su održani u Haagu 2010. i 2011. godine, u Zagrebu 2012., i u Sarajevu 2012. i 2013. godine. Na stotine učesnika s područja bivše Jugoslavije i iz cijelog svijeta uključeno

je u dijalog o širokom spektru tema, između ostalog i o doprinosu Tribunala međunarodnom pravu i njegovom uticaju na građane na području bivše Jugoslavije, očuvanju arhiva i spisa, kao i ulozi Tribunala u tranzicijskoj pravdi na Balkanu.

Učešćem u konferencijama, prezentacijama i sastancima, osoblje *Outreach* programa i drugi predstavnici MKSJ-a ostvarili su kontakt sa liderima lokalnih zajednica, predstavnicima nevladinih organizacija i udruženja žrtava. Organizacijom skupova u regionu *Outreach* program nastoji sa obezbijedi da žrtve budu obaviještene o najvažnijim informacijama u vezi sa suđenjima i da razumiju rad Tribunala. Takođe se organizuju posjete Tribunalu, poput posjete članova porodica srebreničkih žrtava koji su prisustvovali prvom stupanju Ratka Mladića pred Sud. Ove aktivnosti naglašavaju važnost koju Tribunal pridaje otvorenosti svog odnosa sa žrtvama sa svih strana u sukobima.

Kako se Tribunal približava kraju svog mandata, u toku je rad na uspostavljanju lokalnih repozitorijuma njegovih arhiva na području bivše Jugoslavije. *Outreach* program je 2011. godine proveo široki proces konsultacija među nevladinim organizacijama i udruženjima žrtava kako bi ispitao njihova viđenja o osnivanju informativnih centara u regionu. Trenutni naponi su usredsrijeđeni na BiH gdje će biti osnovan prvi ovakav centar.

Seriya konferencija

Približavanje MKSJ-a lokalnim zajednicama u BiH

U sklopu jedne od najvažnijih inicijativa koja je uključivala lokalne zajednice na području bivše Jugoslavije, Tribunal je organizirao inovativnu seriju konferencija pod nazivom Približavanje MKSJ-a lokalnim zajednicama u BiH.

Ove jednodnevne konferencije održane su 2004. godine u Brčkom, Foči i Konjicu, i 2005. godine u Srebrenici i Prijedoru, mjestima gdje su počinjeni zločini iz nadležnosti Tribunala. Ove konferencije su uključivale sveobuhvatne prezentacije visokih zvaničnika Tribunala koji su neposredno radili na istragama, krivičnom gonjenju i presuđivanju za navedene zločine.

Konferencije su omogućile Tribunalu da svoje aktivnosti direktno predstavi ljudima najviše pogođenim zločinima koji su u središtu njegovog rada.

Lideri lokalnih zajednica, žrtve, povratnici, pravni stručnjaci, predstavnici policije, novinari, predstavnici akademske zajednice i drugi zainteresirani imali su priliku da iz prve ruke čuju informacije o radu Tribunala i da postavljaju pitanja o njemu. Više od 500 ljudi u BiH je prisustvovalo ovim skupovima. Iste te konferencije su

ponovo organizirane 2006., 2007. i 2008. godine u Beogradu, i privukle su više od 800 ljudi.

Tokom konferencija predstavnici MKSJ-a pružili su informacije o kontekstu u kojem se njihov rad odvija, prikupljanju dokaznog materijala kao i činjeničnim nalazima iz relevantnih predmeta i presuda. Istakli su očekivanja zajednica da se optuženi moraju suočiti s pravdom, kao i da nacionalne vlasti treba da urade svoj deo posla u ponovnom uspostavljanju vladavine prava.

Zahvaljujući tome, ove su konferencije postale referentna tačka za skupove na kojima se prikazuje proces utvrđivanja odgovornosti pred međunarodnim sudovima i objašnjava njihov rad zajednicama pogođenim međunarodnim zločinima.

Konferencije u BiH su organizirane u saradnji s Helsinškim odborom za ljudska prava u Republici

Srpskoj uz velikodušnu podršku programa *Neighbourhood* Ministarstva spoljnih poslova Kraljevine Danske i kao i Ministarstva spoljnih poslova Ujedinjenog Kraljevstva.

Konferencije u Beogradu su organizirane u saradnji s nevladinom organizacijom Fond za humanitarno pravo iz Srbije.

Transkripti konferencija su objavljeni u seriji *Približavanje MKSJ-a lokalnim zajednicama u BiH*.

Brčko

Prva u nizu konferencija *Približavanje MKSJ-a lokalnim zajednicama u BiH* održana je u Brčkom 8. maja 2004. Visoki zvaničnici, među kojima i bivši zamjenik sekretara David Tolbert, objasnili su svoj rad na predmetima koji se odnose na Brčko. Multimedijalne prezentacije vodile su publiku kroz faze istrage, od posjeta mjestima zločina i razgovora sa svjedocima do analize forenzičkih i drugih dokaza. Obuhvaćeni su i ključni momenti sa suđenja i detalji najsnažnijih svjedočenja, prije nego što su prezentacije okončane pojedinostima o pravosnažnoj presudi.

Reakcije publike su potvrdile potrebu da se nastave napori na privođenju pravdi počililaca svih zločina, bez obzira na nacionalnu pripadnost žrtvi ili optuženih. Jedan od panelista, Branko Todorović, predsjednik Helsinškog odbora za ljudska prava Republike Srpske, zatvorio je ovu konferenciju rekavši: *“I ako bih pokušao da formulišem zajedničku poruku svih nas danas ovdje svima u Brčkom, ne samo porodicama žrtava, ta bi poruka bila da mi želimo da dobro pobijedi zlo. Mi želimo vladavinu prava i želimo da ratni zločinci budu kažnjeni, bez uplitanja politike i nekih uskih interesa, bez zauzimanja nekakvih tvrdih pozicija s bilo koje strane”*.

Predstavnici Tribunala su ponovo izrazili svoju spremnost da nastave da rade sve što je u njihovoj moći kako bi pomogli nacionalnim vlastima da nastave s krivičnim gonjenjem drugih počililaca.

Foča

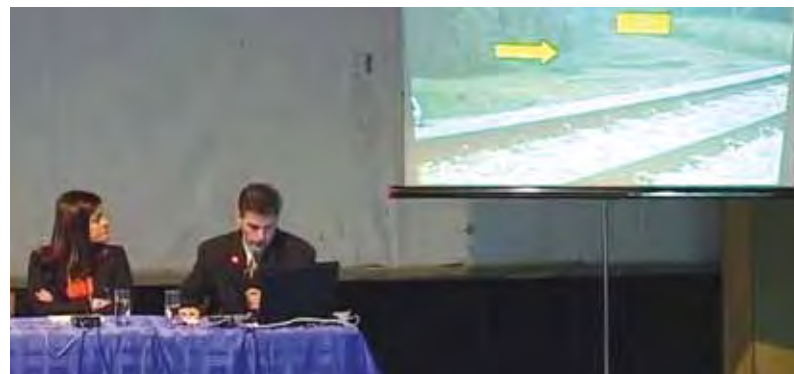

Konferencija u Foči je održana 9. oktobra 2004. i okupila je više od stotinu predstavnika lokalne zajednice. Visoki zvaničnici su opisali svoj rad na predmetima, pružajući publici iscrpan uvid u sve ključne faze pravosudnog procesa, od početnih istraga do pravosnažne presude.

Ova konferencija je omogućila Tribunalu da publici u Foči predstavi sveobuhvatnu sliku svojih aktivnosti u vezi s navodima o teškim povredama međunarodnog humanitarnog prava koje su počinjene tokom oružanog sukoba na tom području od 1992. do 1995. Diskusije su se usredsrijedile na postupke protiv Dragoljuba Kunarca i drugih i Milorada Krnojelca.

U svim prezentacijama predstavnici MKSJ-a su se složili s javnim mnjenjem u Bosni koje su učesnici izrazili pozivajući lokalne vlasti da podignu dodatne optužnice protiv osumnjičenih za brojne zločine počinjene na području Foče. Jedna od panelistkinja, viša zastupnica Tužilaštva u prvostepenim postupcima, Hildegard Uertz-Retzlaff, naglasila je da *“se Tribunal može baviti samo relativno malim postotkom zločina koji su počinjeni. Na vlastima je zemalja nasljednica bivše Jugoslavije, na lokalnoj policiji, sudijama i tužiocima, da se bave preostalim krivičnim djelima”*.

Konjic

Konferencija u Konjicu održana je 20. novembra 2004. godine i pružila je pregled optužnice podignute u predmetu Čelebići, postupka vođenog u Haagu i zaključaka koje je Tribunal izveo. Ova konferencija je omogućila Tribunalu da najznačajnijem auditorijumu – udruženjima žrtava, lokalnim vlastima, predstavnicima pravosuđa, kao i lokalnim političarima i predstavnicima civilnog društva – predstavi sveobuhvatan prikaz aktivnosti koje je Tribunal sproveo u vezi sa navodima o teškim povredama međunarodnog humanitarnog prava počinjenim na tom području za vrijeme oružanog sukoba od 1992. do 1995. godine.

Nakon konferencije, predstavnici udruženja žrtava su izjavili da je jedno od najvažnijih postignuća ovog skupa to da se javno i s autoritetom objavi da su zločini zaista počinjeni i da ih se više ne može poricati.

Publika je takođe istakla potrebu da se nastavi s naporima na privođenju pravdi počinitelja svih zločina, bez obzira na nacionalnu pripadnost žrtava ili optuženih. Ovaj skup je privukao veliku medijsku pažnju u BiH.

Srebrenica

Četvrta u nizu konferencija *Približavanje MKSJ-a lokalnim zajednicama u BiH* održana je u Srebrenici 21. maja 2005. godine. Sadašnji i bivši zvaničnici MKSJ-a predstavili su svoj rad na zločinima počinjenim u Srebrenici publici koja je brojala otprilike 100 prisutnih. Publici su predstavljene predmete koji su bili okončani u tom trenutku – postupci protiv Radislava Krstića, Dražena Erdemovića i Dragana Obrenovića – i o njima se vodila diskusija.

U vezi s predmetom Krstić, tužilac Mark Harmon je objasnio kako je Tužilaštvo dokazalo da je u Srebrenici počinjen genocid i da je general Krstić, između ostalih, lično odgovoran za to. Šefica kabineta predsjednika Suda, Gabrielle McIntyre, objasnila je ulogu sudije u akuzatornom postupku suđenje, u kojem je sudija u suštini arbitar koji odlučuje o činjenicama nakon što saslušala argumentaciju Tužilaštva i odgovor odbrane. *“Na Tužilaštvu je teret da uvjeri sudije van razumne sumnje da je optuženi kriv za zločine koje mu Tužilaštvo stavlja na teret”*, objasnila je McIntyre.

U vezi s predmetom Krstić, McIntyre je izjavila da su se sudije Pretresnog vijeća uvjerile da je general Krstić bio učesnik udruženog zločinačkog poduhvata putem kojeg je počinjen genocid nad bosanskim Muslimanima u Srebrenici. Dodala je da je Radislav Krstić proglašen krivim za pomaganje i podržavanje genocida, kršenja zakona ili običaja ratovanja i zločine protiv čovječnosti, i osuđen na 35 godina zatvora.

Tokom trajanja konferencije, panelisti su objašnjavali svaku od faza pravosudnog postupka u predmetima u vezi sa Srebrenicom kao i činjenice utvrđene u ovim okončanim predmetima.

Prijedor

Peta u seriji konferencija *Približavanje MKSJ-a lokalnim zajednicama u BiH* održana je u Prijedoru 25. juna 2005. godine. Visoki zvaničnici Tribunala održali su detaljne prezentacije uz obimno korišćenje video snimaka i fotografija koji su korišćeni kao dokazi.

Uvodnu riječ u ime Tribunala održao je bivši sekretar MKSJ-a, Hans Holthuis: *“Prijedor za MKSJ ima poseban značaj. U mnogo pogleda, ovdje leže korijeni Međunarodnog suda. U ljeto 1992. godine, prizori iz zatočeničkih logora iz okoline preneseni su širom svijeta i izazvali su zgražavanje i nevjericu. Reakcija svjetske javnosti bila je važan element u procesu koji je naposljetku naveo Savjet bezbjednosti UN-a da osnuje međunarodni krivični sud koji će podizati optužnice i suditi za ratne zločine počinjene u bivšoj Jugoslaviji”.*

Ova konferencija se usredsrijedila na šest predmeta u kojima su izrečene pravosnažne presude i pružila je publici uvid u pojedinosti postupaka vođenih pred Tribunalom.

Obraćajući se prisutnima na kraju konferencije Ann Sutherland, zastupnica Tužilaštva u prvostepenim postupcima, izjavila je: *“Ako bilo ko u ovoj prostoriji zna nekoga ko ima informacije o lokacijama masovnih grobnica, molim vas da te informacije učinite dostupnim, anonimno ako treba. Žrtvama i porodicama žrtava treba razrješenje. Neke grobnice neće nikada biti pronađene, ali nadajmo se da se većina može naći uskoro”.*

Najveći značaj konferencije su imale svakako za žrtve i njihove porodice. Bilo je to prvi put, da se u Brčkom, Srebrenici, Prijedoru, Foči i Konjicu, pred žrtvama, ali i njihovim susjedima govori konkretno i argumentovano o počinjenim zločinima i odgovoru pravde na njih. Interesantno je, da je na svim konferencijama broj učesnika, umjesto planiranih 50-60, bio višestruko premašen i kretao se čak do preko 200 u Prijedoru. Bilo je nemoguće ignorisati potrebu i želju porodica žrtava da učestvuju na konferencijama.

Na neki način, to javno predstavljanje sudskih slučajeva je bila značajna satisfakcija žrtvama, da se u sredinama koje su nastojale prikriti, relativizirati, minimizirati, poricati pa čak i falsifikovati istinu, govori argumentima i činjenicama, dokazima i iskazima svjedoka. A snagu tih argumenata niko nije mogao ignorisati niti osporiti.

Istovremeno, konferencije su prisutnim predstavnicima pravosuđa u BiH, te policijskim agencijama dale jednu vrstu opomene ali i ohrabrenja, da moraju mnogo više da učine, kako bi se saučesnici u zločinima, čija su nedjela bila neupitna, uhapsu i procesuiraju. Tako su ubrzo, nakon konferencija u Foči i Konjicu uhapšeni neki od zločinaca, koji su i procesuirani pred domaćim pravosudnim institucijama.

Branko Todorović, bivši predsjednik Helsinškog odbora za ljudska prava u Republici Srpskoj, koja je bila suorganizator serije *konferencija Približavanje MKSJ-a zajednicama u BiH*.

Konferencije MKSJ-a

Diskusije o naslijeđu Tribunala

Tribunal je organizirao seriju konferencija o svom naslijeđu kako bi podstakao diskusiju o uticaju MKSJ-a. Ovi skupovi su organizirani u Haagu 2010. i 2011., u Zagrebu 2012. i u Sarajevu 2012. i 2013. godine.

Učesnici s područja bivše Jugoslavije i nekoliko drugih država okupili su se kako bi diskutovali o nizu tema, uključujući doprinos Tribunala međunarodnom pravu, vođenju arhiva i pohranjivanju dokumentacije kao i ulozi Tribunala u tranzicijskoj pravdi na Balkanu.

Nakon što su ovi skupovi održani, transkripti i video snimci konferencija postavljeni su na internet kako bi ove zanimljive diskusije bile dostupne u cijelom svijetu.

Konferencije je organizirao *Outreach* program Tribunala u saradnji s kabinetom predsjednika MKSJ-a. Organiziranje konferencija je omogućeno zahvaljujući velikodušnim donacijama Evropske unije, vlada Nizozemske, Švicarske, Luksemburga, Republike Koreje, Opštine Haag, Inicijative za pravdu Fonda za otvoreno društvo, kao i Projekta za ljudska prava *Sanela Diana Jenkins* pri Pravnom fakultetu Kalifornijskog univerziteta u Los Anđelesu (UCLA).

2010: Procjena naslijeđa MKSJ

Tribunal je 23.-24. februara 2010. godine savzao dvodnevnu konferenciju u Haagu pod nazivom *Procjena naslijeđa MKSJ*. Konferenciju su suorganizirali i sponzorirali Vlada Nizozemske i Projekat za ljudska prava *Sanela Diana Jenkins* pri Pravnom fakultetu Kalifornijskog univerziteta u Los Anđelesu (UCLA).

Inspirisana širim naporima UN-a da koordiniraju aktivnosti u vezi s vladavinom prava, konferencija je obezbijedila platformu Međunarodnom sudu i relevantnim zainteresiranim stranama za razmjenu stavova o naslijeđu Tribunala. Konferenciji je ispitivala kako na najbolji način iskoristiti pravno i institucionalno naslijeđe Tribunala, kao na koji način razmijeniti informacije o aktivnostima na očuvanju tog naslijeđa koje provode Međunarodni sud, druga tijela UN-a i međunarodne organizacije, nacionalne vlade i sudovi, nevladine organizacije i akademski stručnjaci.

Konferenciji je prisustvovalo oko 400 učesnika. Među njima su bili akteri s područja bivše Jugoslavije, zvaničnici Sudskih vijeća, Sekretarijata i Tužilaštva Tribunala, ministri pravde i drugi zvaničnici evropskih vlada, predstavnici civilnog društva, pravnici i predstavnici akademske zajednice. Nakon radnih sastanaka su uslijedile panel diskusije osmišljene kako bi se podstakao dijalog, uz mogućnost da publika postavlja pitanja panelistima.

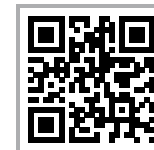
Haag, 24. februar 2010.

2011: Globalno naslijeđe MKSJ

Međunarodni sud savzao je dvodnevnu konferenciju, *Globalno naslijeđe MKSJ*, koja je održana u Haagu, 15. i 16. novembra 2011. godine. Ovaj skup je okupio vodeće akademske stručnjake, međunarodne sudije i pravnike, predstavnike država kao i predstavnike civilnog društva kako bi zajedno istražili uticaj rada Tribunala na međunarodno humanitarno pravo i međunarodni krivični postupak, kao i potencijal njegove jurisprudencije na oblikovanje budućnosti globalne pravde i unapređenje ljudskih prava. Konferenciju su sponzorirali vlade Nizozemske, Luksemburga, Švicarske i Republike Koreje, kao i Opština Haag i Inicijativa za pravdu Fonda za otvoreno društvo.

Konferenciji je prisustvovalo više od 350 učesnika. Radne sjednice su organizirane u formatu panel diskusija kako bi se podstakla otvorena debata. Svaki panel bio je sastavljen od sudija Međunarodnog suda, akademskih stručnjaka i praktičara na polju ljudskih prava, međunarodnog humanitarnog i krivičnog prava, predstavnika vlada i zvaničnika UN-a.

Sarajevo, 6. novembar 2012.

Zagreb, 8. novembar 2012.

Sarajevo, 27. novembar 2013.

2012: Naslijeđe MKSJ-a u bivšoj Jugoslaviji

U sklopu napora Međunarodnog suda da podstakne dijalog o svom naslijeđu u bivšoj Jugoslaviji, MKSJ je u novembru 2012. godine organizirao dvije konferencije u BiH i Hrvatskoj. Prva konferencija održana je u Sarajevu 6. novembra, nakon čega je uslijedila konferencija u Zagrebu koja je održana 8. novembra.

Ove konferencije su omogućile da više od 300 aktera iz regiona diskutuje o ulozi Tribunala i njegovom naslijeđu u regionu. Teme o kojima se govorilo na ovim konferencijama su uključivale doprinos Tribunala tranzicionoj pravdi, ulogu Međunarodnog suda u podršci zajednicama da se suoče sa sukobima u prošlosti i načine na koje naslijeđe Međunarodnog suda može nastaviti da bude relevantno građanima bivše Jugoslavije kojih se njegov rad najdirektnije tiče.

Obije konferencije su promovirale široku debatu među panelistima o pitanjima od specifične važnosti za svaku od ove dvije države. Zaključci ovih konferencija odnosili su se na uticaj Tribunala na napore da se međunarodni zločini definiraju u nacionalnom krivičnom pravu kao i na dostupnost njegovih javnih materijala pogođenim zajednicama u budućnosti.

Impuls za ove konferencije proistekao je iz dvije prethodne konferencije o naslijeđu MKSJ, koje su održane na inicijativu bivšeg predsjednika, sudije Patricka L. Robinsona. Učesnici su ukazali na hitnu potrebu da se diskusije u vezi s dostignućima Međunarodnog suda i njegovom naslijeđu u regionu povedu na području bivše Jugoslavije.

Održavanje ovih konferencija omogućeno je velikodušnom donacijom Evropske unije i vlada Nizozemske i Švicarske.

2013: Obilježavanje 20. godišnjice Međunarodnog suda

U sklopu svojih aktivnosti tokom 2013. godine kojima je obilježena 20. godišnjica rada Međunarodnog suda, *Outreach* program je, pod pokroviteljstvom Kabineta predsjednika, u novembru organizovao dvodnevnu konferenciju u Sarajevu, BiH.

Više od 200 lokalnih i međunarodnih aktera okupilo se kako bi razgovarali i diskutovali o pojedinim aspektima naslijeđa Međunarodnog suda u bivšoj Jugoslaviji. Uz učešće predsjednika MKSJ, sudije Theodora Merona, to je bio najvažniji skup u nizu aktivnosti organiziranih tokom cijele godine povodom obilježavanja 20. godišnjice MKSJ-a.

Tokom prvog dana skupa održani su sastanci na radnom nivou, a drugog dana su uslijedile panel prezentacije i diskusija s publikom. Teme o kojima je razgovarano uključivale su ukupna dostignuća MKSJ-a i izazove s kojima se susretao, njegov doprinos unapređenju vladavine prava u regionu, mehanizme zaštite žrtava i svjedoka na suđenjima za ratne zločine i važnost dostupnosti arhiva Međunarodnog suda u regionu.

Osim visokih predstavnika Tribunala, u radu konferencije su učestvovali i bošnjački član Predsjedništva BiH Bakir Izetbegović, predsjednica Suda BiH Medždida Kreso, tužilac za ratne zločine Republike Srbije Vladimir Vukčević, direktorica Međunarodne komisije za nestale u BiH Kathryn Bomberger, osnivač Fonda za humanitarno pravo Nataša Kandić, gradonačelnik Sarajeva prof. dr. Ivo Komšić, Nikica Hamer Vidmar iz Ministarstva pravosuđa Hrvatske kao i ambasadori, predstavnici lokalnih vlasti, stručnjaci na polju tranzicijske pravde, predstavnici nevladinih organizacija, akademske zajednice i drugi akteri iz bivše Jugoslavije.

Organiziranje ove konferencije omogućeno je zahvaljujući velikodušnoj podršci Evropske unije i vlada Švicarske, Luksemburga, Nizozemske, Republike Koreje i Inicijative za pravdu Fonda za otvoreno društvo.

Angažman s predstavnicima žrtava

Aдекватno reagiranje na bojazni žrtava i razmjena informacija

Komunikacija sa žrtvama na području bivše Jugoslavije nalazi se u središtu rada Outreach programa. Visoki zvaničnici MKSJ-a i predstavnici Outreach programa sastajali su se sa žrtvama u bivšoj Jugoslaviji u brojnim prilikama i primali delegacije predstavnika žrtava u Haagu. Osim toga, osoblje Outreach programa učestvovalo je u širokom spektru aktivnosti koje su organizirala udruženja žrtava.

Visoki zvaničnici MKSJ-a su od njegovog osnivanja posjetili region više desetina puta. Osim sastanaka koje su održali s predstavnicima vlada i pravosuđa iz regiona, također su se sastajali s predstavnicima grupa i udruženja koje okupljaju žrtve. Takvi sastanci omogućili su zvaničnicima Tribunala da saznaju bojazni žrtava i da ih informišu o najbitnijim aktuelnostima u relevantnim predmetima.

Predsjednici Tribunala su redom posjećivali memorijalne centre i mjesta patnje žrtava sa svih strana u ratovima na Balkanu i iskoristili ove prilike da se lično sastanu sa žrtvama. Predstavnici Tribunala su prisustvovali komemoracijama kojima je obilježena svaka godišnjica genocida u Srebrenici i nekoliko predsjednika je imalo čast da se obrati prisutnima na tim skupovima. Outreach program redovno ugošćuje delegacije udruženja žrtava koje posjećuju Tribunal kako bi im omogućio da prate

ključne faze u postupcima, poput prvih stupanja pred sud i izricanja presuda. Outreach program se stara da žrtve i članovi njihovih porodica imaju odgovarajući tretman, prati ih tokom njihovih posjeta i rezerviše im mjesta u javnim galerijama sudnica kako bi pratili postupak. Takođe se organizuju sastanci sa visokim zvaničnicima MKSJ kako bi se delegacije upoznale s aktuelnim informacijama u za njih relevantnim predmetima.

Osim toga, predstavnici Outreach programa učestvovali su u više od 50 različitih manifestacija koje su organizirala udruženja žrtava. Tokom ovih skupova, oni su objašnjavali rad Tribunala i prenosili aktuelne informacije o postupcima koji su se odnosili na zločine počinjene nad tim zajednicama.

Predsjednik MKSJ-a posjetio lokaciju masovne grobnice i bivši logor u BiH

Bivši predsjednik MKSJ-a, Theodor Meron, posjetio je 25. i 26. novembra 2013. Prijedor kako bi obišao nedavno otkrivenu masovnu grobnicu Tomašica, koja se smatra najvećom masovnom grobnicom u BiH. U njoj su nađena na stotine tijela ljudi koje su, kako se navodi, ubile snage bosanskih Srba u ljeto 1992. godine.

Tokom posjete sudije Merona ekshumacije su još uvijek bile u toku. "Veoma mi je teško da govorim na ovom mjestu gdje čovjek stoji licem u lice sa užasom koji jedan čovjek može učiniti drugom" izjavio je poslije posjete. Predsjednik je tada takođe posjetio bivši zatočenički logor u Omarskoj u pratnji grupe bivših logoraša koji su mu govorili o danima patnje koje su proveli kao zatočeni na tom mjestu.

Osim toga, sudija Meron se sastao s članovima udruženja žrtava svih nacionalnosti iz Prijedora. Predstavnici žrtava su razgovarali o pitanjima memorijalizacije, važnosti zaključaka Tribunala za lokalne zajednice i njihovim percepcijama o Tribunalu. Predstavnici žrtava su takođe naglasili važnost ove posjete za njih, jer je to bio prvi put da je neki predsjednik MKSJ-a posjetio Prijedor.

Saradnja sa Fondom za humanitarno pravo

Arhiviranje materijala iz postupaka pred MKSJ-om na jezicima regiona

Kako bi se obezbijedio trenutni, kao i dugoročni pristup zajednica na području bivše Jugoslavije javnim spisima Međunarodnog suda na jezicima regiona, Outreach program je 2005. godine počeo saradnju na projektu arhiviranja sa Fondom za humanitarno pravo, nevladinom organizacijom sa sjedištem u Srbiji.

Cilj ovog projekta je stvaranje istovjetne kopije digitalne arhive javnih materijala Međunarodnog suda u vezi sa suđenjima koja će biti smještena u bivšoj Jugoslaviji, i uključivati audio-vizuelne snimke suđenja na jezicima regiona. Od tada, Tim za prenošenje arhiva Fonda za humanitarno pravo smješten u Haagu kopirao je više od 95 procenata javnih arhiva Tribunala.

Outreach program je prepoznao važnost omogućavanja pristupa snimcima, transkriptima i dokumentima sa suđenja na jezicima regiona i podržao je projekat arhiviranja Fonda za humanitarno pravo. Timu za prenošenje arhiva Fonda za humanitarno pravo obezbijeđen je kancelarijski prostor u auli Tribunala kao i dio opreme potrebne za snimanje i kopiranje. Članovima tima je omogućen pristup svim javnim audio-vizuelnim snimcima postupaka kao i javnim dokumentima korišćenim u postupcima pred MKSJ-om.

Fond za humanitarno pravo

Do danas, tim Fonda za humanitarno pravo je presnimio više od 9.300 dana suđenja vođenih pred MKSJ-om i kopirao više 115.000 javnih dokumenata, poput dokaznih predmeta, podnesaka, izjava svjedoka i odluka sudskih vijeća.

Koristeći audio-vizuelne snimke suđenja, u sjedištu Fonda za humanitarno pravo u Beogradu izrađeni su transkripti šest suđenja pred MKSJ-om na B/H/S-u. Nakon završetka transkripti se objavljuju i dostupni su žrtvama i članovima njihovih porodica, osoblju nacionalnih sudova koji se bave suđenjima za ratne zločine,

pravnicima, novinarima, članovima akademske zajednice i široj javnosti u državama nastalim na području bivše Jugoslavije. Ova istovjetna kopija arhive je već obilato korišćena za potrebe krivičnog gonjenja za ratne zločine pred nacionalnim sudovima u regionu kao i mnogobrojne projekte na polju tranzicijske pravde.

Projekat predstavlja dio širih napore Fonda za humanitarno pravo da se sačini baza podataka o ratnim zločinima i kršenjima ljudskih prava počinjenim tokom sukoba na području bivše Jugoslavije. Baza podataka će služiti onima koji vode krivična gonjenja za ratne zločine pred nacionalnim sudovima i biti dragocjen nezavisni izvor informacija za istraživače i buduće generacije.

Transkripti suđenja Slobodanu Miloševiću

Fond za humanitarno pravo je izradio i objavio kompletne transkripte suđenja Slobodanu Miloševiću u 45 tomova.

Time je javnosti u bivšoj Jugoslaviji omogućeno da sazna više o zločinima navedenim u optužnici protiv bivšeg predsjednika Savezne Republike Jugoslavije kao i o dokazima koje su predočili Tužilaštvo i sâm Milošević.

Izgradnja

kapaciteta

Savjet bezbjednosti UN-a je MKSJ-u dao mandat da krivično goni lica odgovorna za teške povrede međunarodnog humanitarnog prava počinjene na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine. Međutim, nije predviđeno da MKSJ ima isključivu nadležnost nad takvim zločinima. Kao *ad hoc* institucija, Tribunal je trebalo da dopuni rad nacionalnih sudova u krivičnom gonjenju za ove zločine pritom se usredsređujući na ograničen broj predmeta.

Potreba da se učvrsti interakcija između MKSJ-a i nacionalnih sudova u regionu dodatno je dobila na urgentnosti početkom 2000-ih godina u sklopu diskusija o Strategiji okončanja rada Tribunala. Kao posljedica toga, Savjet bezbjednosti UN-a je 2003. godine usvojio Rezoluciju 1503 kojom je pozvao međunarodnu zajednicu da pomogne nacionalnim pravosudnim sistemima da unaprijede svoje kapacitete za krivično gonjenje u predmetima koje im prosljeđuje Tribunal. Od tada su MKSJ i njegov *Outreach* program ubrzali prenos znanja na pravne stručnjake i institucije koje se bave suđenjima za ratne zločine u regionu, organizujući brojne posjete s ciljem profesionalnog unaprijeđenja ili studijskog tipa, sastanke kolega, okrugle stolove, radionice, seminare i druge oblike obučavanja. Procjenjuje se da je kroz ove aktivnosti podršku dobilo više od 8.000 sudija, pravnih stručnjaka i drugih aktera iz regiona time što im je omogućen pristup informacijama i podsticanjem na razmjenu znanja i najbolje prakse.

Nakon osnivanja specijalnih vijeća za ratne zločine u BiH, Srbiji i Hrvatskoj, Tribunal je nastojao da učvrsti kapacitet tih novih institucija da presuđuju u predmetima u vezi sa ratnim zločinima. Obuka

pravnih stručnjaka i osoblja za podršku svjedocima organizirana širom regiona omogućila je primjenu međunarodnih standarda u okviru nacionalnih pravosudnih sistema. Od svih aktivnosti na izgradnji kapaciteta koje je sproveo MKSJ, projekat Pravda i ratni zločini, koji je sproveo Kabinet predsjednika, zaslužuje da se posebno pomene. Finansiran od strane Evropske unije, projekat Pravda i ratni zločini sproveden je tokom perioda od 18 mjeseci u partnerstvu sa Kancelarijom za demokratske institucije i ljudska prava Organizacije za evropsku bezbjednost i saradnju (OEBS/ODIHR), Međuregionalnim istraživačkim institutom Ujedinjenih nacija za zločine i pravdu (UNICRI), i misijama OEBS-a u regionu. Projekat Pravda i ratni zločini je obuhvatio 14 različitih polja na koja je stavljen fokus, uključujući sastanke kolega, specijaliziranu obuku pravnih stručnjaka i izradu transkripata najvažnijih suđenja na jezicima regiona. Ovaj projekat je dodatno podržao nacionalne pravosudne sisteme zapošljavanjem mladih profesionalaca u regionu kao i izradom pravnih materijala, priručnika i portala za *online* obuku.

MKSJ i *Outreach* program će nastaviti saradnju s regionalnim i međunarodnim partnerima kako bi obezbijedili da njegova najbolja praksa, ekspertiza i znanje razvijeni tokom godina ostanu dostupni nakon zatvaranja Tribunala. Štaviše, sposobnost nacionalnih sudova da presuđuju u predmetima za ratne zločine u skladu s najvišim međunarodnim standardima, po mišljenju čelnih ljudi Tribunala, predstavlja kamen temeljac naslijeđa ove organizacije.

Projekat pravda i ratni zločini

Stručna znanja Tribunala podijeljena s regionom

U sklopu projekta Pravda i ratni zločini, MKSJ, OEBS/ODIHR i UNICRI sklopili su partnerstvo kako bi unaprijedili prenošenje znanja i materijala sa MKSJ-a na nacionalne pravosudne sisteme u bivšoj Jugoslaviji. Ovaj projekat, koji je finansirala Evropska unija, pokrenut je u maju 2010. godine i sproveden je pod pokroviteljstvom Kabineta predsjednika tokom perioda od 18 mjeseci.

Pokretanju projekta je prethodilo devetomjesečna procjena potreba koju su zajednički sprovedli MKSJ, OEBS/ODIHR i UNICRI, u bliskoj saradnji s pravnim stručnjacima. Izvještajem objavljenim 2009. godine identificirana su područja na kojima bi nacionalni pravosudni sistemi mogli imati koristi od pomoći u vođenju sve većeg broja postupaka u vezi s ratnim zločinima. Sve komponente projekta osmišljene su kako bi direktno odgovorile na hitne potrebe koje su identificirali nacionalni pravosudni sistemi u regionu.

Aktivnosti obuhvaćene ovim projektom su uključile izradu 60.000 strana transkripata postupaka vođenih pred MKSJ-om na B/H/S-u, prevod više od 175.000 riječi iz baze podataka Sudska praksa Žalbenog vijeća MKSJ-a, kao i razvoj nastavnih materijala o međunarodnom krivičnom pravu i međunarodnom humanitarnom pravu.

U ovom projektu je naglasak stavljen na konkretne aktivnosti korisnika, i pravni stručnjaci iz regiona su obučavani o pružanju podrške svjedocima, korišćenju baze podataka Sudski spisi MKSJ-a, kao i podnošenju zahtjeva za pomoć od Tribunala. U sklopu ovog projekta, osoblje za pravnu podršku je stavljeno na raspolaganje kako bi pomoglo nacionalnim pravosudnim sistemima da vode predmete u vezi sa ratnim zločinima. Osim toga,

organiziran je niz sastanaka kolega, u kojima su učestvovali zvaničnici MKSJ-a i pravni stručnjaci iz regiona.

Napori koje su uložili Tribunal i njegovi partneri u okviru projekta Pravda i ratni zločini imali su pozitivan utican na vođenje predmeta u vezi s ratnim zločinima pred nacionalnim pravosuđima u regionu.

200.000 riječi u B/H/S verziji baze podataka Sudska praksa Žalbenog

vijeća MKSJ-a (ACCLRT) sada dostupno na websiteu MKSJ-a

60.000 stranica audio materijala sa sudskih sjednica MKSJ-a transkribirano

na B/H/S-u i dostupno u bazi podataka Sudski spisi MKSJ-a i na websiteu MKSJ-a

18.500 stranica transkripta na B/H/S-u dostavljenih

pravosuđima u regionu

157 pravnih stručnjaka iz pravosuđa u regionu prošlo je obuku za

pretraživanje i pristupanje javno dostupnim materijalima MKSJ-a

Veliki značaj projekta Pravda i ratni zločini upravo je u tome što je na jedan veoma praktičan način, pokrivajući više aspekata, uspio pružiti potrebnu podršku pravosudnim institucijama. Unapređenje kapaciteta institucija koje se bave pitanjima procesuiranja ratnih zločina, stručna razmjena iskustava između nosilaca pravosudnih funkcija u regiji i MKSJ-a, kao i prenos relevantnog materijala, upravo su mehanizmi pomoću kojih se doprinosi efikasnom rješavanju pitanja u ovoj oblasti.

Sudija Meddžida Kreso, predsjednica Suda BiH.

Izrada transkripata suđenja vođenih pred MKSJ-om na jezicima regiona

Sve do 2010. godine, transkripti sa suđenja pred MKSJ-om postojali su samo na engleskom i francuskom, zvaničnim jezicima Tribunala. Izrada ovih transkripata na jezicima regiona, koja je identificirana kao jedan od glavnih prioriteta u vremenu do okončanja mandata Tribunala, predstavljala je jedan od ključnih elemenata projekta Pravda i ratni zločini jer je pravnim stručnjacima u regionu pružila direktan i olakšan pristup svjedočenjima svjedoka.

Tribunal je na B/H/S-u izradio autentične transkripte suđenja koje su predstavnici nacionalnih pravosuđa identificirali kao najvažnije za postupke koji se vode pred nacionalnim sudovima. Na kraju je izrađeno 60.000 stranica transkripata koje su predate raznim pravosudnim tijelima u regionu koji su ih zatražili.

S ciljem da ove ključne informacije u budućnosti ostanu dostupne ne samo pravnim stručnjacima već i široj javnosti, svi transkripti na B/H/S-u su dostupni na websiteu MKSJ-a i mogu se pretraživati.

Obuke i sastanci kolega

MKSJ je u sklopu projekta Pravda i ratni zločini obučio 157 ljudi u okviru 32 radionice održane u šest nacionalnih pravosudnih sistema na području bivše Jugoslavije. Ova obuka je pružila priliku da se podijele iskustva MKSJ-a i bila je ključna u omogućavanju višeg nivoa saradnje između Tribunala i pravosudnih tijela koja se bave predmetima u vezi s ratnim zločinima pred nacionalnim sudovima.

Teme obuhvaćene obukom uključivale su kurseve savladavanja tehnologije pretrage baza podataka Sudski spisi MKSJ-a i Pretraživača sudske prakse Žalbenog vijeća, kao i specifične smjernice poput onih o podnošenju zahtjeva za pravnu pomoć ili za izmjenu zaštitnih mjera određenih prema pravilu 75 (H) Pravilnika o postupku i dokazima Međunarodnog suda.

U sklopu projekta Pravda i ratni zločini organizirani su sastanci kolega između sudija i tužilaca MKSJ-a i njihovih pandana iz regiona. Razmjena iskustava o krivičnom gonjenju i presuđivanju u predmetima u vezi s ratnim zločinima pomogla je da se razvije duh kolegijalnosti i dovela do poboljšanja saradnje.

Vodič za edukatore

U sklopu ovog projekta novi materijali za obuku

o međunarodnom krivičnom pravu i praksi izrađeni su u partnerstvu sa nacionalnim pravosudnim institucijama i institucijama za obuku tužilaca u regionu.

Materijali za obuku su orijentisani na praksu i osmišljeni prvenstveno da služe predavačima pravne struke u BiH, Hrvatskoj i Srbiji. Po prvi put na jednom mjestu su spojeni sudska praksa MKSJ-a i nacionalna sudska praksa u vezi sa ratnim zločinima koja se razvija u regionu.

E-portal

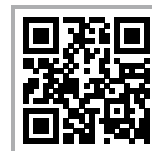

Portal za obuku i internetsko učenje izrađen je kako bi ponudio *online* platformu pravnim stručnjacima i institucijama za pravosudnu obuku u bivšoj Jugoslaviji.

Ovaj portal, koji je razvio UNICRI, korisnicima omogućava pretraživanje različitih baza podataka i pomoćnih sredstava, uključujući baze podataka o nacionalnom zakonodavstvu, bilateralnim sporazumima, međunarodnim sporazumima i konvencijama, kao i *online* kurs međunarodnog krivičnog i međunarodnog humanitarnog prava.

Priručnik za zastupnike odbrane

U sklopu ovog projekta izrađen je *Priručnik o odbrani u predmetima međunarodnog krivičnog prava* kako bi se pružio pregled najefikasnije prakse koju su razvili branioci koji su zastupali optužene pred MKSJ-om.

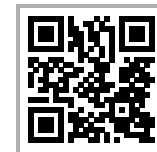
Ovaj priručnik je izradio UNICRI zajedno sa Udruženjem branilaca koji postupaju pred MKSJ (ADC-ICTY). Priručnik je osmišljen kao referentno sredstvo zastupnicima odbrane koji zastupaju optužene u predmetima u vezi s ratnim zločinima pred nacionalnim sudovima u regionu, i obrađuje nekoliko kompleksnih pitanja kao što su način korišćenja i osporavanja dokaznog materijala nastalog na MKSJ-u i efikasno pregovaranje o potvrdnom izjašnjanju o krivici.

Pomoćno pravno osoblje

Nacionalna pravosuđa na području bivše Jugoslavije identificirala su nedostatak odgovarajućeg pomoćnog pravnog osoblja kao jedan od svojih najvećih problema. Sledstveno tome, projekat Pravda i ratni zločini je koordinirao zapošljavanje više od 30 mladih profesionalaca u nacionalnim pravosudnim institucijama.

Mladi stručnjaci različitih obrazovnih profila, uključujući i pravnike, politologe i analitičare specijalizirane za komunikacije, bili su tokom projekta integrisani u lokalne pravosudne i državne institucije u Srbiji, BiH i Hrvatskoj. Među institucijama u kojima su našli mjesto bili su Ministarstvo pravosuđa Hrvatske, Tužilaštvo za ratne zločine Srbije, okružna i kantonalna tužilaštva u BiH, Odjeljenja za ratne zločine pri Višem i Apelacionom sudu u Beogradu, kao i centri za pravosudnu obuku u Republici Srpskoj i Federaciji BiH.

Priručnik o razvijenim praksama Obrazac rada Tribunala

Priručnik o razvijenim sudskim praksama MKSJ-a je bila prva publikacija koja je pružila opis najefikasnijih i inovativnih praksi koje je razvio MKSJ. Priručnik je objavljen 2009. godine kako bi se očuvalo naslijeđe Tribunala i pomoglo drugim međunarodnim i nacionalnim sudovima odgovornim za presuđivanje u predmetima u vezi s međunarodnim zločinima.

Priručnik, razvijen pod pokroviteljstvom bivšeg predsjednika MKSJ-a, sudije Fausta Pocara, predstavlja rezultat zajedničkih napora Tribunala i UNICRI.

“Naslijeđe MKSJ-a mora biti očuvano kontinuiranim procesuiranjem ratnih zločina na domaćim sudovima u bivšoj Jugoslaviji. U tom smislu, ovaj priručnik je naročito namijenjen razmjeni praksi između Suda i domaćih sudova sa nadom da će im biti od koristi u radu. Ali on ima i puno širu svrhu, a to je da svim državnim i međunarodnim sudovima koji su suočeni sa zadatkom vođenja suđenja za zločine koji su počinjeni za vrijeme oružanog sukoba pruži informacije od onih koji su bili blisko uključeni u ovaj proces, sa nadom da će im prakse i lekcije koje je naučio MKSJ pomoći u obavljanju njihovog posla”, stoji u zajedničkom predgovoru ovog priručnika koji su potpisali bivši predsjednik Fausto Pocar i Sandro Calvani, direktor UNICRI-ja.

Ovaj priručnik koji je preveden na B/H/S i albanski jezik, pokriva cjelokupan opseg rada Tribunala, od istraga do izvršenja kazni i objašnjava kompleksnosti postupaka koji se vode pred njim. Njegovo objavljivanje je naglasilo potrebu da

se obezbjede resursi za nacionalne pravosudne sisteme da završe na krivičnom gonjenju za ratne zločine, što je dovelo do pokretanja kasnijih inicijativa poput projekta Pravda i ratni zločini.

Priručnik o razvijenim sudskim praksama MKSJ-a pruža sveobuhvatnu analizu najefikasnije i inovativne prakse koju je razvio Tribunal od svog osnivanja do danas. U metodološkom smislu, ovaj priručnik pokriva sve faze postupka od istraga, pretpretresnog postupka, izricanja i sastavljanja presude do izvršenja pravosnažnih presuda uz priložene i vrlo korisne praktične primjere za svaku od tih faza postupka. Kao takav je vrlo cijenjen na Sudu BiH u svim važnim proceduralnim i pravosudnim situacijama s kojima se Sud suočava u različitim fazama krivičnih postupaka vođenim pred njim.

Konkretno, ovaj priručnik je doprinio razvoju i unapređenju domaće pravosudne prakse, između ostalog, i u vezi s osnovnim elementima optužnice kao i njenim izmjenama i dopunama tokom suđenja.

Priručnik o razvijenim sudskim praksama MKSJ-a je popunio praznine u domaćim pravosudnim regulativama, pomogao u njihovom tumačenju i praktičnoj primjeni u konkretnim predmetima i ponudio primjere.

Sudija Hilmo Vučinić, sudija Suda BiH.

Radne posjete

Jedinstvena prilika za razmjenu informacija

Predsjednici, sekretari i sudije MKSJ-a redovno su odlazili u posjete u države nastale na području bivše Jugoslavije, često uključujući seminare i druge javne skupove u programe posjeta. Osim toga, Outreach program je organizirao oko 570 radnih posjeta pravnih stručnjaka i nosilaca pravosudnih funkcija iz država nastalih na području bivše Jugoslavije Haagu, kako bi se razmijenila stručna znanja i uspostavili bliži kontakti između Tribunala i aktera u regionu.

Kada je Tribunal tek počeo s radom, nekoliko njegovih sudija i zvaničnika Sekretarijata posjetilo je region. Kroz te posjete težili su da se bolje upoznaju s lokalnom situacijom, unaprijede svoja znanja o nacionalnim pravosudnim sistemima kao i da se sastanu s predstavnicima lokalnih vlasti, nevladinih organizacija, udruženja žrtava, predstavnicima udruženja koja rade na pronalazanju nestalih osoba i predstavnicima akademske zajednice.

Kako su aktivnosti Tribunala intenzivirane, *Outreach* program je redovno organizirao posjete zvaničnika MKSJ-a području bivše Jugoslavije kako bi dodatno ojačao veze s kolegama nosiocima pravosudnih funkcija u regionu i proširio informacije o postignućima Tribunala i izazovima s kojima se suočava.

Osim toga, *Outreach* program je u Haagu ugostio brojne sudije,

tužioce, zastupnike odbrane i druge pravne stručnjake. Ove posjete su učesnicima pružile priliku da neposredno uče o strukturi i aktivnostima Tribunala kao i da vode diskusije o specifičnim temama, poput najvažnijih predmeta, pravilnika o postupku i dokazima i primjenjivog prava.

Posjete pravnih stručnjaka iz regiona često uključuju prezentacije o radu Sudskih vijeća i sudija, Tužilaštva i Sekretarijata koje drže predstavnici tih organa. Posebni događaji, poput okruglih stolova sa sudijama Tribunala, praćenja postupaka u

sudnici, radionica o prikupljanju i korišćenju dokaza kao i obuke o tome kako pristupiti dokumentima MKSJ-a svim posjetiocima pružaju fokusirano i interaktivno iskustvo.

Delegacija predstavnika pravosuđa iz Hrvatske došla je u trodnevnu posjetu MKSJ-u 4. jula 2005. Program posjete obuhvatao je teme poput primjene materijalnog i proceduralnog prava na MKSJ-u, prikupljanja i korišćenja dokaza, rada sa svjedocima i pristupa dokumentima MKSJ-a.

Obuka, radionice i seminari

Izgradnja kapaciteta kroz razmenu iskustava i najbolje prakse

Od svog osnivanja, Outreach program MKSJ-a je organizirao i učestvovao u više od 90 kurseva obuke, radionica i seminara kojima je obuhvaćeno više od 2.900 pravnih stručnjaka.

Osim radnih posjeta i specijaliziranog projekta Pravda i ratni zločini, zaposleni MKSJ-a i njihovi partneri u regionu organizirali su kurseve obuke, radionice i seminare s ciljem izgradnje kapaciteta nacionalnih pravosuđa da vode istrage i krivično gonjenje u predmetima u vezi s ratnim zločinima. Ovi skupovi su zaposlenima MKSJ-a pružili jedinstvenu priliku da ostvare direktnu interakciju sa svojim kolegama iz regiona, razmijene informacije i pruže podršku naporima za pozivanje na odgovornost na regionalnom nivou.

Inicijative *Outreach* programa su osmišljene s ciljem da odgovore na konkretne potrebe različitih stručnjaka i usredsrijedile su se na polja od posebne važnosti za postupke koji se vode u regionu. To je između ostalog uključivalo definicije određenih krivičnih djela prema međunarodnom humanitarnom pravu, pojam komandne odgovornosti, krivične postupke koje je razvio MKSJ, zaštitu žrtava i svjedoka kao i vođenje kompleksnih forenzičkih istraga.

Zaposleni na Tribunalu takođe su rado odgovarali na pozive da učestvuju u skupovima koje su organizirale partnerske organizacije kako bi razmijenili znanje i ekspertizu o širokom spektru tema koje pokrivaju različite aspekte krivičnih postupaka u vezi s ratnim zločinima.

Predstavnik *Outreach* programa MKSJ-a održao je prezentaciju o nagodbama o priznanju krivice u praksi MKSJ-a tokom dvodnevne konferencije pod nazivom *Institucija nagodbe kao sredstvo za dolazak do informacija o masovnim grobnicama*, Sarajevo, 24. april 2012.

Seminari o krivičnom postupku i odbrani

Outreach program MKSJ-a je 2002. godine, u partnerstvu sa Američkom advokatskom komorom u Srbiji organizirao niz seminara o krivičnim postupcima i odbrani optuženih pred Tribunalom.

Ovi seminari su održani u Nišu, Novom Sadu i Beogradu i prisustvovalo im je otprilike 90 advokata iz Srbije. Prezentacije su držali advokat s iskustvom zastupanja pred MKSJ-om, šef Službe za pravnu pomoć i pitanja pritvora i zamjenica koordinatora *Outreach* programa.

Obuka pravnog osoblja u BiH

U periodu od 4. do 8. marta 2005. godine, *Outreach* program je organizirao petodnevni program obuke o međunarodnom pravu za zaposlene Vijeća za ratne zločine Suda BiH, Odsjeka za ratne zločine Tužilaštva BiH kao i međunarodne predstavnike u Sekretarijatu Suda BiH.

Zvaničnici MKSJ su imali ključnu ulogu u održavanju ovog programa obuke tokom kojeg je pet visokih zvaničnika iz Haaga podučavalo polaznike kursa.

Ova obuka je prethodila zvaničnoj inauguraciji Vijeća za ratne zločine Suda BiH koja je održana 9. marta. Na ovom skupu MKSJ su predstavljali tadašnji predsjednik, sudija Theodor Meron, i tadašnja glavna tužiteljica, Carla del Ponte, koji su oboje održali prigodne govore.

Rad s

medijima

S obzirom na nastojanja Međunarodnog suda da postupcima koji se pred njim vode dâ publicitet, rad s novinarima je bio jedan od prioriteta *Outreach* programa. Štaviše, odmah nakon osnivanja, *Outreach* program je organizirao posjetu Haagu predstavnika najuticajnijih medijskih agencija iz BiH, Srbije, Hrvatske, Crne Gore i Kosova. Time je započet jedan produktivan radni odnos koji traje i danas.

Studijske posjete novinara započete su 1999. godine i nastavljene su tokom cijelog mandata Tribunala. Od tada je organizirano više od 20 posjeta u kojima je učestvovalo više od 150 novinara iz cijelog regiona. S obzirom na inovativni karakter Tribunala, novinari su imali malo vremena da se informiraju o njemu prije nego što su počeli da izvještavaju o postupcima u sudnicama. U svjetlu ovoga, osoblje Službe za medije i *Outreach* programa redovno je radilo sa novinarima koji su izvještavali o Tribunalu kako bi im objasnili pravne kompleksnosti pojedinih predmeta. Sati i sati snimaka postupaka u sudnici su stavljeni na raspolaganje kako bi pomogli novinarima u izradi izvještaja i dokumentarnih filmova. Glasnogovornici su davali izjave u ime Sekretarijata i Sudskih vijeća, a predsjednici i sekretari suda prihvatili su prilike za davanje intervju regionalnim novinskim agencijama o aktuelnim pitanjima. Tribunal je takođe pozivao novinare iz regiona da prisustvuju pretresima od velikog značaja.

Tokom godina *Outreach* program je obezbijedio da novinari iz regiona imaju optimalne uslove za rad tokom svojih posjeta, uključujući pristup prijevodima materijala u vezi s predmetima, kao

i priliku da obave intervju sa zaposlenima na Tribunalu. Diskusije sa stručnjacima Tribunala kao i novinarima iz regiona koji svakodnevno izvještavaju iz Haaga pokazale su se kao dragocjene komponente ovih posjeta i mnogi od tih novinara do danas prate rad Tribunala.

Sa razvojem novih tehnologija, medijski *Outreach* Tribunala postao je sofisticiraniji uvođenjem novih platformi poput društvenih mreža. Nalozi MKSJ-a na Facebooku, YouTubeu i Twitteru pokrenuti su 2010. godine i brzo su postali popularan izvor informacija za novinare. Doseg ovih sredstava i njihovo masovno korišćenje od strane predstavnika sredstava javnog informisanja pojednostavili su proces putem kojeg novinari mogu blagovremeno i na pristupačan način dobiti aktuelne informacije o Tribunalu.

Kako se mandat MKSJ-a približava kraju, *Outreach* program će nastaviti da radi s medijima, ali svoj fokus pomjera na naslijeđe Tribunala i njegov doprinos promoviranju pozivanja na odgovornost na području bivše Jugoslavije.

MKSJ u regionalnim medijima

Obraćanja javnosti kroz izjave i intervjue

S obzirom na geografsku udaljenost koja razdvaja Tribunal od područja bivše Jugoslavije, rukovodstvo MKSJ-a prepoznalo je važnost toga da budu na raspolaganju novinarima iz regiona za intervjue. Sem toga, predstavnici Outreach programa bazirani u državama nastalim na području bivše Jugoslavije redovno su razgovarali s medijima kako bi u javnost prenijeli informacije o radu Tribunala.

Tokom godina, poruke MKSJ-a medijskim kućama u regionu evoluirale su zajedno sa institucijom, usredsređujući se na prirodu Tribunala, važnost krivičnog gonjenja za ratne zločine i naslijeđe koje će ostaviti za sobom. Tokom početnih godina glavni cilj je bio da se objasni rad Tribunala i opovrgnu pogrešne predstave o njemu. Čelni ljudi MKSJ-a, sudije kao i predstavnici suda u regionu koristili su svaku priliku da daju intervjue o ovoj instituciji i njenom mandatu. Ključne poruke su se fokusirale na to zašto i kako je MKSJ osnovan, njegov legitimitet kao suda Ujedinjenih nacija i opseg njegovih optužnica.

Na primjer, u intervjuu novinskoj agenciji SENSE 1999. godine, bivši predsjednik, sudija Claude Jorda, istakao je važnost privođenja pravdi svih lica optuženih za ratne zločine. Na sličan način su i drugi predstavnici MKSJ-a u svojim javnim nastupima naglašavali važnost njegovog rada i pozivali države nastale na području

Nemamo mehanizme da sami hapsimo optuženike. Sve države moraju činiti sve što je u njihovoj moći da pronađu ove bjegunce i prebace ih u Haag.

To je njihova obaveza po međunarodnom pravu i ono na čemu mi insistiramo – puna saradnja po ovom pitanju sa međunarodnom zajednicom i državama u regionu.

Bivši predsjednik MKSJ-a, Fausto Pocar, govori o važnosti saradnje s MKSJ-om za dnevni list *Oslobođenje* iz BiH 2. juna 2008.

bivše Jugoslavije da sarađuju s novoosnovanim sudom.

Kako se obim rada MKSJ-a povećavao, postalo je očito da, kao *ad hoc* međunarodni sud, on neće biti u stanju da sudi svima koji su odgovorni za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije. Kada su uspostavljeni specijalizirani nacionalni sudovi, zvaničnici Tribunala su javno podržali i istakli važnost krivičnog gonjenja za ratne zločine u nacionalnim pravosudnim

systemima. U intervjuu BIRN *Justice Report*-u iz BiH, bivši predsjednik, sudija Patrick Robinson, istakao je važnost suđenja za ratne zločine pred sudovima u regionu i naglasio da će MKSJ nastaviti da pomaže učvršćivanje vladavine prava u državama nastalim na prostoru bivše Jugoslavije. Dodao je da će “*partnerstvo sa pravosuđem u regionu*” biti nastavljeno i intenzivirano kako se Tribunal bude približavao okončanju svog mandata.

Kasnijih godina intervjui su predstavljali priliku za čelne ljude Suda da objasne institucionalno uređenje koje će uslijediti nakon zatvaranja Tribunala, da se osvrnu na njegova postignuća i da promoviraju njegovo naslijeđe.

6 Jedan sistem krivičnog pravosuđa se zatvara ali ostaje dosta stvari koje će se morati rešavati i nakon što Tribunal završi sa radom. Zbog toga je Savet bezbednosti odlučio da osnuje ono što je nazvano Međunarodnim rezidualnim mehanizmom za krivične sudove. Biće to jedno telo sa dva ogranka – u Aruši za sud koji se bavi zločinima u Ruandi i u Haagu za zločine počinjene u bivšoj Jugoslaviji. Ta dva ogranka imaju zajedničkog tužioca, predsednika i sekretara.

Sekretar **John Hocking** govori za novinsku agenciju SENSE u januaru 2011.

Predstavnici Outreach programa služe kao kontakt osobe za upite medija iz regiona

Nakon osnivanja Outreach programa, njegovi predstavnici u kancelarijama u regionu ohrabrivani su da ne samo pomognu u organizaciji intervju sa čelnim ljudima i zvaničnicima MKSJ-a koji dolaze u posjetu, već i da ostvare neposredni angažman s medijskim kućama u regionu. Ti predstavnici su objedinili svoje poznavanje lokalnih prilika i svoje razumijevanje rada Tribunala kako bi javnosti poslali jasne poruke o MKSJ-u.

Analiza aktivnosti u vezi s medijima koje su sproveli predstavnici Outreach programa u regionu tokom posljednjih petnaest godina pokazuje njihovu raznolikost i broj. Te aktivnosti su se kretale od učešća u televizijskim diskusijama i kontakt programima do predstavljanja MKSJ-a u informativnim emisijama i doprinosa dokumentarnim filmovima.

Televizijski prenos suđenja Slobodanu Miloševiću

Zahvaljujući naporima Outreach programa, suđenje Slobodanu Miloševiću, bivšem predsjedniku Savezne Republike Jugoslavije, emitovano je na nekoliko vodećih TV stanica u BiH i Srbiji, uključujući Federalnu televiziju BiH, Televiziju Republike Srpske kao i televizijske stanice RTS i B92 u Srbiji.

Prenos suđenja je gledalo na stotine hiljada gledalaca širom bivše Jugoslavije, što je kao posljedicu imalo veliki broj zahtjeva za intervju s predstavnicima Outreach programa MKSJ širom regiona.

Pogled iz Haga

Od kraja 2003. do početka 2005. godine Outreach program je objavljivao sedmične komentare u beogradskom dnevnom listu *Balkan*. Članci su bili usredsrijeđeni na pitanja u vezi s Međunarodnim sudom od posebnog interesa za Srbiju i Crnu Goru, a imali su za cilj da daju doprinos diskusijama i debatama o MKSJ-u i širim inicijativama u vezi sa suočavanjem sa prošlošću, pravdom i istinom.

Studijske posjete

Novinari iz regiona dobijaju informacije iz prve ruke o MKSJ-u

Kako bi promovirao bolje razumijevanje rada Tribunala, Outreach program je omogućio održavanje brojnih studijskih posjeta novinara s područja bivše Jugoslavije. Više od 150 novinara imalo je priliku da prati postupke uživo u sudnicama, sastane se sa visokim zvaničnicima MKSJ-a i iskusnim izveštačima iz sudnica i razgovara o temama od javnog interesa.

Studijske posjete su jedan od načina koji MKSJ koristi da pomogne novinarima iz regiona kako bi na upućen i tačan način izvještavali o ratnim zločinima. Kroz ove posjete Tribunal pruža savjete i praktičnu pomoć o tome kako efikasno izvještavati o postupcima. Ove posjete proširuju znanja koje novinari imaju o Tribunalu, pružaju im informacije o resursima koji su im na raspolaganju, dodatno unapređuju vještinu izvještavanja o ratnim zločinima i produbljuju veze s institucijom.

Tokom početnih godina nakon osnivanja Tribunala, studijske posjete novinara bile su usredsrijeđene na objašnjavanje osnovnih funkcija i aktivnosti, kao i promoviranje svijesti o ciljevima i svrsi postojanja Suda. Kako se obim predmeta povećavao, fokus posjeta je pomjeren na pružanje pomoći novinarima da razumiju postupke i na rezimiranje često kompleksnih i dugotrajnih suđenja kao i žalbenih postupaka i presuda.

Kako se MKSJ približava okončanju svog mandata Outreach program će nastaviti da pomaže novinarima koji izvještavaju o posljednjim postupcima i njihovim ishodima.

Grupa od osam novinara iz BiH, Hrvatske i Srbije došla je u petodnevnu studijsku posjetu Tribunalu u novembru 2013. godine. Za mnoge od novinara, najvažniji događaji tokom posjete bili su susreti s tadašnjim predsjednikom Theodorom Meronom i tužiocem Sergeom Brammertzom.

S obzirom na teret nedavne prošlosti i debatu koja se u regionu bivše Jugoslavije vodi o radu Međunarodnog suda, za mene, kao novinara, je od presudne važnosti to što mi se ukazala prilika da dobijem neposredne informacije o radu ove institucije, kao i o načinima na koje se međunarodno humanitarno pravo primjenjuje u konkretnim predmetima.

Erna Mačkjić, Balkanska mreža istraživačkog novinarstva (BIRN), Haag, novembar 2013.

Simpozijum za predstavnike medija s područja bivše Jugoslavije

Dvodnevni simpozijum za medije održan je u oktobru 1999. godine i to je bio prvi veliki skup u organizaciji novoosnovanog *Outreach* programa. Ovaj simpozijum je okupio 15 novinara iz BiH, Hrvatske, Savezne Republike Jugoslavije i Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije koji su učestvovali u panel diskusijama. Novinari su razgovarali sa tadašnjom predsjednicom Tribunala, Gabrielle Kirk McDonald, kao i sa predstavnicima Tužilaštva i Sekretarijata. Učesnici su se takođe susreli sa zastupnicima odbrane i zapovjednikom Pritvorske jedinice.

Ovaj skup je doveo do stvaranja programa studijskih posjeta s ciljem da se 'premosti jaz' između Tribunala i javnosti u državama nastalim na području bivše Jugoslavije. "Od ključne je važnosti za uspjeh Tribunala da javnost u državama nastalim na području bivše Jugoslavije bude informirana o radu ove institucije i da razumije njegovu važnost", izjavila je sudija McDonald.

Jedinstvena prilika za novinare iz Srbije

Jedna od prvih studijskih posjeta MKSJ-u organizirana je u junu 2001. godine. Grupa od 16 novinara iz najvažnijih medijskih kuća u Srbiji doputovala je u dvodnevnu posjetu Haagu i sastala se s predstavnicima Tužilaštva, Sudskih vijeća i Sekretarijata, koji su govorili o izazovima krivičnog gonjenja u kompleksnim predmetima u vezi s ratnim zločinima.

Nakon toga je medijski interes za Tribunal u Srbiji dostigao vrhunac s početkom suđenja bivšem predsjedniku Savezne Republike Jugoslavije, Slobodanu Miloševiću. Govoreći o studijskoj posjeti Tribunalu, Branislava Opranović i Tatjana Ivezic, novinarkе dnevnog lista *Dnevnik*, izjavile su: "Slobodan Milošević je uhapšen i prebačen u Hag 28. juna 2001. To je bilo samo dva dana nakon našeg povratka u Srbiju iz studijske posete Hagu. Zahvaljujući obilju informacija koje smo dobili u Hagu, *Dnevnik* je bio jedini dnevni list u Srbiji koji je objavio specijalni dodatak Hag – Dosiје X. Ovaj specijalni dodatak je pružio uvid u rad Tribunala u vreme kada je javno mnjenje u Srbiji bilo oštro podjeljeno u vezi s Tribunalom".

Organizacija javnih događaja

Veliki interes medija za postupke protiv optuženih na visokim funkcijama

Na stotine novinara s područja bivše Jugoslavije dolazilo je na MKSJ kako bi izvještavalo o pretresima od velikog značaja poput prvih stupanja pred sud i izricanja presuda. Tokom godina, Outreach program je zajedno sa Službom za medije obezbijedio da predstavnicima medija iz regiona budu na raspolaganju sve relevantne informacije na njihovim jezicima kako bi lakše mogli da izvještavaju.

Od početka svog postojanja Outreach program je prepoznao važnu ulogu koju medijske kuće na prostoru bivše Jugoslavije imaju u davanju publiciteta radu MKSJ-a.

S obzirom na vremenska i finansijska ograničenja s kojima su novinari iz regiona suočeni, Outreach program i Služba za medije su radili na tome da oni koji su u prilici da dođu u posjetu dobiju maksimalnu korist od boravka u Haagu.

Outreach program je izradio informativne materijale na jezicima regiona sa informacijama o relevantnim predmetima kako bi pomogao novinarima koji dolaze u posjetu.

Osoblje koje govori B/H/S je na raspolaganju u sali za konferencije za štampu tokom pretresa koji privlače veliku medijsku pažnju kako bi rješavalo probleme i olakšalo rad novinara.

Osoblje Službe za medije takođe

Tokom prethodnih deset godina, imao sam priliku pratiti važne sudske procese u sudnicama MKSJ-a.

U svakoj od tih situacija bilo je izuzetno važno ostvariti blisku saradnju s osobljem Tribunala, i naravno, posebno Službe za medije i Outreach programa.

Zahvalan sam na tome što su novinari iz regiona uvijek imali prioritet u dobijanju mjesta u javnim galerijama sudnica i što su informacije o predmetima bile dostupne na bosanskom jeziku.

Saša Delić, novinar RTV BiH.

je organiziralo intervju sa zvaničnicima MKSJ-a i novinarima davalo dodatne snimke koje su ovi koristili u svojim izvještajima.

Sem toga, posebna pažnja se posvećuje tome da se novinarima obezbijede mjesta u javnim galerijama sudnica tokom ključnih događaja na suđenjima, kako bi imali neposredan uvid u rad Tribunala.

Početak suđenja optuženima

na visokim funkcijama – poput Radovana Karadžića, Ratka Mladića i Slobodana Miloševića – privukao je veliku medijsku pažnju. Za ova suđenja bilo je potrebno obezbijediti posebne uslove kako bi što više novinara bilo u mogućnosti da prisustvuje suđenju i izvještava sa njega.

Za iznošenje uvodnih riječi na suđenju Karadžiću, uobičajeni prenos sa odgađanjem od 30

minuta je ukinut i postupak je prenošen uživo i u auli Tribunala i u konferencijskoj sali u neposrednoj blizini. Radni prostor za izvještavanje je postavljen na obe lokacije kako bi se omogućio rad oko 300 novinara.

Na kraju je otprilike 30 međunarodnih novinara i reportera iz regiona bivše Jugoslavije bilo u mogućnosti da prati postupak iz javne galerije sudnice MKSJ-a

Novinari u posjeti pritvorskoj jedinici

Jedinstvena prilika za medije da posjete Pritvorsku jedinicu Tribunala

U sklopu obilježavanja 20. godišnjice svog rada tokom 2013. godine MKSJ je, po prvi put, otvorio vrata svoje Pritvorske jedinice grupi od 15 regionalnih i međunarodnih novinara koji su izvještavali o njegovom radu dugi niz godina. Ovakva posjeta je ponovo organizirana 2014. godine, čime je dodatnih 20 novinara imalo priliku da se lično uvjeri u uslove pritvora optuženih i da se sastanu sa rukovodiocima Pritvorske jedinice.

Novinar srpske novinske agencija Beta, **Radoša Milutinović**, posjetio je Pritvorsku jedinicu Ujedinjenih nacija 2013. godine.

U nadležnosti Sekretarijata Tribunala, Pritvorska jedinica je centar za pritvor u koji se smještaju optuženi pred MKSJ-om nakon prebacivanja u Haag radi suđenja. Smještena u okviru nizozemskog zatvorskog kompleksa u Scheveningenu, ona je dugo bila predmet interesa novinara s područja bivše Jugoslavije i iz cijelog svijeta.

Tokom obje posjete, zapovjednici Pritvorske jedinici su razgovarali s novinarima i odgovarali na pitanja. Novinari su takođe imali priliku da posjete jedno prazno krilo pritvorske zgrade, tipičnu ćeliju i sportsku dvoranu. Nakon ove posjete, njihove fotografije i snimci korišćeni su za nekoliko izvještaja koji su objavljeni i emitovani u regionu i širom svijeta.

Izveštaj o Pritvorskoj jedinici MKSJ-a dobitnik prestižne medijske nagrade u Srbiji

Ivan Ilić, novinar javnog medijskog servisa Vojvodine, RTV-a, dobitnik je treće nagrade na televizijskom festivalu *Press vitez* u Srbiji za svoj izvještaj o Pritvorskoj jedinici. U ovom izvještaju je korišćen materijal iz posjete organizirane 2014. godine.

Festival *Press vitez* nagrađuje TV minijature koje pokazuju jak novinarski sadržaj, originalnost i jasno razumijevanje potreba lokalnih gledalaca.

Žiri je zaključio da je Ivan Ilić prikazao uslove u Pritvorskoj jedinici na realističan način. Zaključeno je da je ovaj izvještaj relevantan jer je gledaocima u Srbiji omogućio da po prvi put zavire iza zidova Pritvorske jedinice.

ЕВНИК

ИВАН ИЛИЋ
ДОБИЈНИК РТВ ИЗ БРИСЕЛА

Novinska agencija SENSE

Praćenje suđenja, TV priloge i produkcija dokumentarnih filmova

Novinska agencija SENSE, čije je sjedište u zgradi MKSJ-a, jedina je agencija koja izvještava isključivo o Tribunalu. Kroz svoje svakodnevne izvještaje, sedmične TV priloge ili dokumentarne filmove, SENSE je ponosna što pruža najnovije informacije o radu Tribunalu, ne samo javnosti u bivšoj Jugoslaviji već i auditorijumu širom svijeta.

SENSE je počeo s izvještavanjem o MKSJ-u 1998. godine produkcijom dnevnih medijskih izvještaja koji su pokrivali suđenja, aktuelne događaje i pravne zaključke. Ovi izvještaji se objavljuju na websiteu agencije SENSE na B/H/S-u i na engleskom jeziku i korisnicima pružaju pogled na suđenja iz prvog reda.

U martu 2000. godine, agencija SENSE je proširila svoje izvještavanje pokretanjem televizijskog programa pod nazivom *TV Tribunal*. Ovaj tridesetominutni program se emituje i danas i pruža sedmični pregled postupaka kao i dodatne mini-priloge o temama u vezi s Tribunalom. Posebno je važno to što se ovaj program emituje na B/H/S-u i što ga preuzimaju televizijske stanice širom bivše Jugoslavije. Taj program se zatim ponovo emituje kako bi javnost u regionu imala priliku da vidi uravnotežen i sveobuhvatan prikaz rada MKSJ-a.

Osim dnevnih izvještaja i sedmičnih televizijskih programa, agencija SENSE je do danas producirala sedam dokumentarnih filmova: *Trijumf zla* (2001), posvećen suđenju za genocid u Srebrenici; *Uprkos svemu* (2003), o prvih deset godina MKSJ; tri dokumentarna filma u kojima se iznose detalji o predmetima protiv Radovana Karadžića i Ratka Mladića – *Begunci* (2004), *Život i priključenja Radovana Karadžića* (2005) i *Uspori i pad Ratka Mladića* (2005); *Izvan Razumne Sumnje* (2005), studija o masakru u Srebrenici na njegovu desetu godišnjicu; i *Sarajevske ruže – teror u 12 slika* (2012), o tome kako je četrdeset i četiri mjeseca duga opsada glavnog grada BiH predstavljena na suđenjima pred MKSJ-om.

Prepoznajući važnost rada agencije SENSE Odsjek za komunikacije MKSJ-a i *Outreach* program su ovoj agenciji ponudili kontinuiranu saradnju. Služba za medije svojim kolegama iz agencije SENSE redovno

pruža informacije u vezi sa suđenjima za njihove dnevne izvještaje. Tokom godina im je na raspolaganje stavljena velika količina snimaka sa suđenja radi korišćenja u televizijskim emisijama agencije SENSE i dokumentarnim filmovima. Podrška je takođe pružena obezbjeđivanjem velike količine dokaznih predmeta u vezi sa Srebrenicom za Informacioni centar agencije SENSE u Potočarima.

Outreach

A grayscale photograph of a person's hands typing on a laptop keyboard. The person is wearing a ring on their left ring finger. The word "Outreach" is overlaid in a bold, italicized yellow font.

na internetu

Website MKSJ-a i njegovi nalozi na društvenim mrežama dostupni su širom svijeta i predstavljaju najveći *Outreach* napor Tribunala u smislu broja korisnika. *Outreach* program i Web služba MKSJ-a sarađuju na izradi materijala, kako za zvanični website, tako i za naloge na društvenim mrežama.

Outreach program i Web služba MKSJ-a su 2002. godine na websiteu pokrenuli specijaliziranu stranicu na B/H/S-u, kao i stranice na albanskom i makedonskom, kako bi omogućili građanima na području bivše Jugoslavije da prate rad Tribunala na svojom jezicima. Ti napori su svoj vrhunac doživeli 2008. godine pokretanjem konsolidiranog višejezičnog websitea. Po prvi put, sav sadržaj na websiteu bio je preveden na B/H/S zajedno sa zvaničnim jezicima Tribunala – engleskim i francuskim – kako bi se ljudima u regionu pružile iscrpne informacije o njegovom radu i postupcima koji se vode pred njim. Website je takođe uključivao sadržaje na albanskom i makedonskom u vezi s relevantnim predmetima.

Kako bi se rad Tribunala očuvao i promovirao i nakon okončanja njegovog mandata, Web služba Tribunala je 2013. godine pokrenula i Projekat websitea o naslijeđu (*Legacy Website Project*). *Outreach* program je dao doprinos ovom projektu pruživši značajnu podršku razvoju online izložbi zasnovanih na arhivskom materijalu MKSJ-a. Te izložbe će biti usredsrijeđene na pojedinačne aspekte krivičnih djela o kojima je Tribunal

presudio kako bi se istakao njegov doprinos procesu tranzicijske pravde u regionu i međunarodnom pravosuđu u cjelini.

MKSJ je 2010. godine otvorio svoje naloge na YouTubeu i Twitteru. Nakon toga je pokrenuo i nalog na Facebooku, kao i stranice na LinkedInu i Flickru kako bi upotpunio svoje *online* prisustvo. Kroz ove naloge na društvenim mrežama, *online* korisnici dobijaju pravovremene informacije o aktuelnim suđenjima i drugim aktivnostima u vezi s Tribunalom. Twitter je od posebne važnosti za brzo pružanje ažuriranih informacija o radu Tribunala. Takođe se onima koji prate suđenja za ratne zločine skreće pažnja na podneske od posebnog značaja.

Od njihovog pokretanja, broj korisnika Tribunalovog websitea i naloga na društvenim mrežama s područja bivše Jugoslavije se značajno povećava, potvrđujući blagovremenost ove tehnološke inovacije i uspjeh povezivanja s novom publikom.

Website MKSJ-a

Predstavljanje rada Tribunala na internetu

Višejezični website MKSJ-a sa sadržajima koji se redovno ažuriraju i interaktivnim segmentima u vezi s Outreach programom privlači veliki interes javnosti u bivšoj Jugoslaviji i šire. Outreach program kreira web sadržaje pomoću kojih kompleksni pravni materijali, prethodno dostupni jedino u arhivima Tribunala, postaju pristupačniji.

Centralno mjesto u *outreachu* na internetu je redovan prenos javnih pretresa u sudnicama. Ovaj servis, koji je u avgustu 1998. godine pokrenula nevladina organizacija *Domovina*, a koji se na websiteu MKSJ prenosi od kraja 2000. godine, osmišljen je kako bi se unaprijedila transparentnost postupaka vođenih pred Tribunalom i javnosti širom svijeta omogućilo da bude informisana o najnovijem razvoju događaja u svim sudnicama Tribunala.

Prvobitno dostupna na engleskom i B/H/S-u, ova usluga je kasnije proširena na francuski i albanski kako bi se odgovorilo na sve veći interes za rad Tribunala.

Sljedeći korak ka omogućavanju boljeg pristupa radu Tribunala zajednicama u bivšoj Jugoslaviji bilo je pokretanje specijalizirane web stranice na B/H/S-u 2002. godine. Ta web stranica pružala je brz pristup informacijama u vezi s aktuelnostima

na Tribunalu i bila je usmjerena na korisnike u regionu. Osim opštih informacija, web stranica je također pružala elektronski pristup svim dokumentima Tribunala dostupnim na B/H/S-u. Nakon početka suđenja u predmetu *Limaj i drugi* 2003. godine, relevantni sadržaj web stranice takođe je preveden na albanski. Slično tome, 2005. godine, nakon početka suđenja u predmetu *Boškovski i Tarčulovski*, dodatni sadržaji su prevedeni na makedonski.

Nakon uspjeha koji je imala web stranica na B/H/S-u, konsolidovani višejezični website je pokrenut 2008. godine i uključivao je sadržaje na engleskom, francuskom, B/H/S-u, albanskom i makedonskom. Taj website i dalje pruža uslugu prenosa suđenja i nudi podatke o svakom predmetu.

Osim toga, on sadrži specijalizirane sadržaje, poput interaktivne mape koja ilustruje zločine počinjene

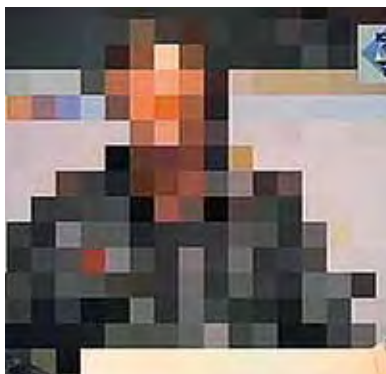
na području bivše Jugoslavije koje je istražio Tribunal, kao i audio-vizuelne materijale poput vodiča kroz Pritvorsku jedinicu Tribunala, svjedočanstva svjedoka data u sudnici i galeriju fotografija.

Website takođe ima sadržaje namjenjene specijaliziranoj publici. Pravna biblioteka sadrži sve najvažnije pravne dokumente kojima je regulisan rad Tribunala, od Statuta, preko sporazuma o saradnji s državama članicama do pravila kojima je uređena odbrana. Takođe sadrži specijalizirane pretraživače poput baze podataka Sudska praksa Žalbenog vijeća koji pruža sažetke svih presuda i značajnih odluka koje je donijelo Žalbeno vijeće od 2004. do danas. Na drugom mjestu na websiteu, stranica *Predmeti* omogućava pristup preko 35.000 dokumenata, od optužnica i presuda do ključnih odluka i naloga.

Kako se zatvaranje MKSJ-a

približava, Web služba MKSJ i *Outreach* program u partnerstvu izrađuju Website naslijeđa MKSJ-a (*ICTY Legacy Website*) kao ključni element promoviranja njegovog naslijeđa. Informativni i inovativni multimedijalni *online* sadržaji će biti kreirani i pridodati sadašnjem websiteu MKSJ-a, dok će sadržaj koji se odnosi na tekuće aktivnosti biti postepeno ugašen.

Na taj način, Website naslijeđa MKSJ-a će nastaviti da bude značajan izvor za istraživače i poslije okončanja mandata Tribunala.

Glas žrtava

U sudnicama MKSJ-a pojavilo se na stotine svjedoka koji su iznijeli svoje potresne priče o onome što su vidjeli i doživjeli tokom ratova na području bivše Jugoslavije. Mnoge žrtve koje su svjedočile hrabro su govorile o pojedinostima zločina koji su počinjeni nad njima, članovima njihovih porodica i drugima.

Stranica *Glas žrtava* sadrži neke od njihovih priča. Kroz snimke svjedočenja, tekstove transkripta i njihove lične ispovjesti, njihovi životni putevi su sada dostupni i izvan zidova sudnice.

Priznanja krivice

Više osoba optuženih pred Tribunalom priznalo je krivicu po navodima da su tokom ratova u bivšoj Jugoslaviji neposredno počinile konkretne zločine ili da su odgovorne za njih. U gotovo svim takvim slučajevima, osobe koje priznaju krivicu daju izjave kao prilog svom potvrdnom izjašnavanju o krivici.

Te izjave često sadrže informacije ili dokaze koji su prethodno bili nepoznati zajednicama ili porodicama žrtava. Većina priznanja krivice takođe prate izjave o kajanju optuženih koji često izražavaju nadu da će njihovo kajanje doprinijeti pomirenju među narodima na području bivše Jugoslavije. Stranica *Priznanja krivice* sadrži snimke i tekst svih priznanja krivice pred Tribunalom.

Zločini seksualnog nasilja

Zločini seksualnog nasilja je sveobuhvatna stranica koja objašnjava doprinos MKSJ-a krivičnom gonjenju za seksualno nasilje počinjeno u ratu. Gotovo polovina lica osuđenih pred MKSJ-om proglašena je krivim za elemente zločina seksualnog nasilja.

Zajedno sa sestrinskim tribunalom za Ruandu, MKSJ je bio među prvim sudovima takve vrste koji je podigao konkretne optužbe za seksualno nasilje počinjeno u ratu i definirao krivična djela poput silovanja i seksualnog porobljavanja prema običajnom međunarodnom pravu.

Pravna dostignuća su istaknuta kroz segmente u vezi s najvažnijim predmetima, statističke podatke, projekat *Naslijeđe krivičnog gonjenja za seksualno nasilje* i kroz dokumentarni film *Kraj nekažnjivosti: seksualno nasilje pred Tribunalom*.

Tribunal je razvio detaljnu i dokazanu praksu zaštite i brige za žrtve i svjedoke, jer je to bilo neophodno kako bi se obezbijedilo da ti ljudi mogu da u sigurnom i bezbjednom okruženju i bez straha i prijatnji ispričaju šta im se dogodilo. Segmenti poput *Inovativne procedure: slušanje, zaštita i pružanje psihološke podrške* i *Ponovno proživljavanje prošlosti: izazovi svjedočenja* objašnjavaju novine koje je uveo Tribunal u zaštiti osoba koje su žrtve seksualnog nasilja i brizi za njih.

Društvene mreže

Tribunal se preko društvenih mreža povezuje s javnošću u regionu

Strategija Tribunala za aktivnosti na internetu je 2010. godine proširena kako bi uključila objavljivanje višejezičnih sadržaja na društvenim mrežama. Od tada je njegovo prisustvo na Facebooku, Twitteru, YouTubeu, LinkedInu i Flickru omogućilo da dopre do širih i raznovrsnijih auditorijuma.

Sve veća popularnost društvenih mreža u državama nastalim na području bivše Jugoslavije pružila je Outreach programu dragocjenu priliku da ostvari angažman sa javnošću u regionu na dinamičan način. Nalozi Tribunala na Twitteru i YouTubeu pokrenuti su u oktobru 2010. godine, dok je njegovo prisustvo na Facebooku počelo u maju 2012. godine, neposredno pred početak suđenja Ratku Mladiću. Njegovi nalozi na LinkedInu i Flickru se konstantno proširuju od 2012. godine naovamo.

Nalozi MKSJ-a na društvenim mrežama imaju korisnike širom svijeta, a otprilike 30 procenata korisnika dolazi s područja bivše Jugoslavije. Facebook pogotovo je najpopularnija društvena mreža na području bivše Jugoslavije. Sa preko 40 procenata pregledanih stranica koji dolaze od korisnika iz regiona, nalog MKSJ-a na Facebooku je

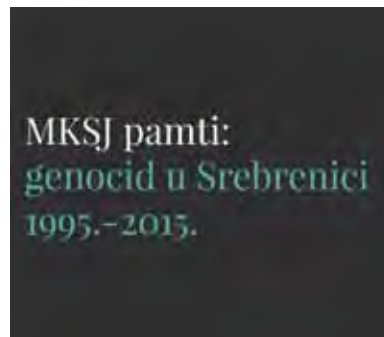
fokusiran na brzo i jednostavno pružanje informacija paralelno sa zvaničnim websiteom Tribunala. Na primjer, izjave svjedoka koje su prethodno bile dostupne jedino u

bazi podataka *Sudski spisi MKSJ-a*, sada su dostupne direktno putem linka na Facebook stranici, zajedno sa pratećim informacijama o svjedoku i svrsi njihovog svjedočenja. Dodatne

informacije koje se dijele putem Facebooka uključuju pojediniosti iz presuda, izvještaje o projektima Outreach programa i članke o MKSJ-u, kao i vijesti u vezi s Ujedinjenim nacijama koje se odnose na region bivše Jugoslavije.

Najuspješniji poduhvat MKSJ-a na društvenim mrežama je njegov kanal na YouTubeu, na kojem se nalazi više od 2.000 snimaka. Kanal sadrži dokumentarne filmove u produkciji Tribunala i hiljade sati ključnih snimaka iz sudnica, i imao je više od 2 miliona pregleda otkako je uspostavljen. Nalog Tribunala na Flickru, koji je pokrenut 2014. godine, također često koriste novinari i producenti dokumentarnih filmova kao izvor fotografija koje su korišćene kao dokazni predmetu u postupcima u sudnici.

Od oktobra **2010**, godine, Tribunal je postigao **snažno** prisustvo na društvenim mrežama na **5 najpopularnijih** društvenih mreža. Od početka prisustva, na **desetine hiljada** video snimaka, tweetova i postova je objavljeno, a pratila ih je **publika** od koje **više od 30%** dolazi s područja **bivše Jugoslavije**

Obilježavanje 20. godišnjice genocida u Srebrenici

Kampanja MKSJ-a na društvenim mrežama povodom obilježavanja 20. godišnjice genocida u Srebrenici učinila je rad Tribunala dostupnim publici širom svijeta.

Objavljivanje multimedijalnih sadržaja počelo je nekoliko sedmica prije same godišnjice. Kampanja je putem naloga na Facebooku, Twitteru i YouTubeu promovirala website, kratki dokumentarni film i infografiku koji su povodom godišnjice osmišljeni za korišćenje u medijima. Ti materijali su dijeljeni od strane mnogih *online* korisnika i pogledalo ih je više od 100.000 ljudi.

20 godina međunarodne pravde

Povodom obilježavanja 20. godišnjice MKSJ-a, *Outreach* program je producirao kratki film *20 godina MKSJ-a*, koji je pružio pregled najvažnijih događaja tokom dvije decenije postojanja Tribunala.

Taj kratki film je postavljen na nalozima Tribunala na društvenim mrežama i na websiteu. Sadržaj je pregledan više od 13.000 puta na Facebooku, YouTubeu i Twitteru.

Tweetovi uživo

Tweetovi uživo tokom izricanja presuda i drugih važnih događaja, poput obilježavanja 20. godišnjice srebreničkog genocida ili 20. godišnjice MKSJ-a, pokazali su se popularnima i od velike koristi publici koja prati MKSJ *online*. Diplomate, novinari, istraživači i ljudi koji se mogu smatrati profesionalnom publikom Tribunala glavni su korisnici ove usluge.

Za takve grupe, dobijanje ažuriranih podataka uživo tokom važnih presuda uz pomoć Twittera predstavlja jednostavan i praktičan način da budu informisani o radu Tribunala.

Produkcija

dokumentarnih filmova

Video snimci su imali važnu ulogu u dokumentiranju sukoba na prostorima bivše Jugoslavije i privlačenju pažnje svjetske javnosti za njih. Devedestih godina XX vijeka televizijske ekipe su snimale scene sukoba i direktno ga emitovale publici u cijelom svijetu. Pojedini od tih snimaka i svjedočenja novinara uvršteni su u dokaze pred MKSJ-om. MKSJ je takođe dokumentovao sve postupke u sudnicama, uključujući svjedočenja svjedoka, i to se čuva za buduća istraživanja i u obrazovne svrhe. Taj materijal se redovno distribuira novinarima, istraživačima i producentima, i godišnje bude podneseno više od 150 zahtjeva za pristup snimcima. Ti snimci su takođe bili od presudne važnosti za rad *Outreach* programa na produciranju dokumentarnih filmova.

MKSJ je 2001. godine producirao svoj prvi dokumentarni film, *Pravda na djelu*, koji je široj javnosti predstavio rad Tribunala, njegov mandat i strukturu. *Outreach* program je od 2010. godine intenzivirao svoje napore da doprinese očuvanju naslijeđa Tribunala kroz, između ostalih inicijativa, produkciju dugometražnih dokumentarnih filmova: *Kraj nekažnjivosti: seksualno nasilje pred Tribunalom*, *Zločini pred Tribunalom: Prijedor, Njihovim očima – svjedoci pravde* i *Zločini pred Tribunalom: Srednja Bosna*. Ovi dokumentarci konkretno su se fokusirali na pružanje uvida u neke od najznačajnijih predmeta vođenih pred MKSJ-om i doprinose Tribunalu međunarodnom krivičnom pravu.

Dokumentarni filmovi *Outreach* programa su se već pokazali kao dragocjeno sredstvo za prenošenje informacija o Tribunalovom

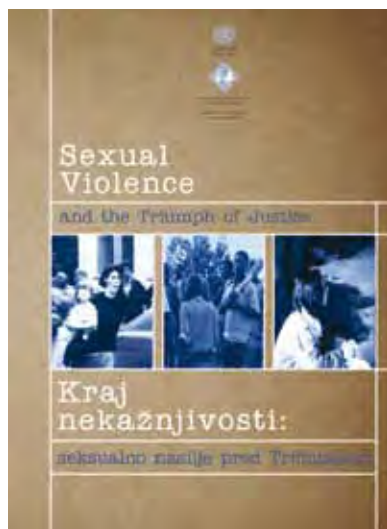
radu, suđenjima i presudama široj javnosti. Dok informacije koje se prenose kroz zvanične dokumente MKSJ-a dolaze do ograničenog broja specijaliziranih korisnika, dokumentarne filmove *Outreach* programa pogledalo je na stotine hiljada ljudi. Ovi filmovi nude jezgrovit i lako razumljiv pregled ključnih prvostepenih i žalbenih postupaka ili tema u vezi s radom MKSJ-a, te stoga gledaocima nude brz, ali sveobuhvatan uvid u pitanja na koja se odnose. To daje značajnu obrazovnu vrijednost ovim dokumentarnim filmovima, što je potvrđeno od strane edukatora i studenata i učenika koji ih koriste u raznim obrazovnim kontekstima širom svijeta.

S obzirom na planirano zatvaranje MKSJ-a 2017. godine, dokumentarni filmovi *Outreach* programa će postati još važnije sredstvo u nastojanjima da se rad Tribunala očuva za buduće generacije.

Kraj nekažnjivosti za seksualno nasilje

Inovativna sudska praksa MKSJ-a

Dokumentarni film Kraj nekažnjivosti: seksualno nasilje pred Tribunalom predstavlja razvoj sudske prakse MKSJ-a u vezi s krivičnim gonjenjem za zločine seksualnog nasilja počinjene tokom oružanog sukoba. Dokumentarni film sadrži intervjue sa sudijama i osobljem MKSJ-a, kao i svjedočanstva svjedoka i osoba koje su preživjele seksualno nasilje. Film je prikazivan širom bivše Jugoslavije, a sada se koristi u obrazovne svrhe širom svijeta.

Premijerna ovog dokumentarnog filma održana je 31. januara 2012. u Haagu. Projekciji je prisustvovalo više od 100 posjetilaca, među kojima su bili članovi diplomatskog kora, predstavnici drugih međunarodnih sudova i nevladinih organizacija, novinari i studenti. Prva projekcija u regionu održana je u martu 2012. u Zagrebu, Hrvatska, a dodatne projekcije su održane u Sarajevu, Tuzli, Prijedoru i Mostaru, BiH, kao i u Beogradu i Novom Sadu, Srbija. Krajem novembra 2012. godine promotivna turneja ovog

dokumentarnog filma završena je u Skoplju i Tetovu u BJR.

Objavljivanje ovog dokumentarnog filma podudarilo se sa rastućim interesom među stručnjacima za međunarodno humanitarno pravo i pravo ljudskih prava za krivično gonjenje za zločine seksualnog nasilja. Ovaj dokumentarni film je kasnije postao dio materijala za obuku policije u Argentini i Južnoj Africi, vojnih kadeta u Sjedinjenim Američkim Državama i studenata u BiH.

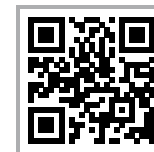
Doprinos Tribunala razvoju međunarodnog prava

Sudska praksa Tribunala u vezi s krivičnim gonjenjem za seksualno nasilje počinjeno tokom oružanih sukoba predstavlja važan element naslijeđa ove institucije. Skoro polovina svih osuđenih lica pred MKSJ-om proglašeno je odgovornim za zločine koji uključuju seksualno nasilje.

Ovaj dokumentarni film služi kao trajni podsjetnik na doprinos koji je Tribunal dao privođenju pravdi najodgovornijih pojedinaca i podizanju svijesti o ovim zločinima ne samo u regionu već i na globalnom nivou.

U oružanim sukobima na prostoru bivše Jugoslavije silovanje i seksualno nasilje predstavljalo je jedno od najmonstruoznijih oružja, koje je korišćeno sa specifičnom namerom da se uništi dostojanstvo žrtava i da im se nanese trajne patnje. Stoga je važna činjenica da su ovi zločini procesuirani pred Tribunalom, te da im je posvećena velika pažnja. Ono što ne smemo zaboraviti jeste hrabrost žrtava, svedokinja i svedoka koji su bili spremni da svedoče protiv onih koji su im naneli trajnu patnju i da odgovorne suoče sa istinom o zločinima koje su počinili.

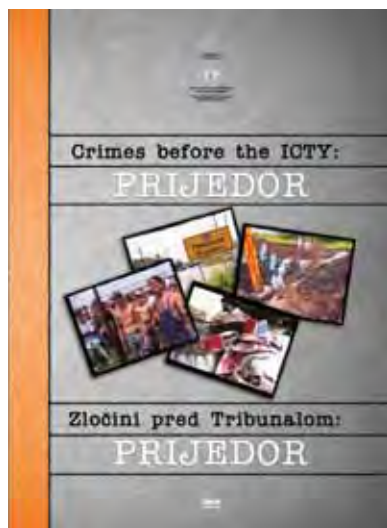
Marijana Toma, istoričarka i predstavnica Fonda za humanitarno pravo, Beograd, Srbija.

Zločini pred Tribunalom: Prijedor

Otkriće zatočeničkih logora koje je dovelo do osnivanja MKSJ-a

Drugi dokumentarni film u produkciji Outreach programa, Zločini pred Tribunalom: Prijedor, opisuje ulogu Tribunala u krivičnom gonjenju i presuđivanju za zločine počinjene u Prijedoru, opštini u sjeverozapadnoj BiH. Događaji koji su se tamo odigrali predstavljeni su kroz intervjue s osobljem MKSJ-a, isječke svjedočenja preživjelih koji su svjedočili na suđenjima i zaključke presuda MKSJ-a.

Britanski novinari iz medijske kuće *Independent Television News* (ITN) i dnevnog lista *The Guardian* 6. avgusta 1992. godine otkrili su postojanje logora u kojima su bili zatočeni nesrpski civili na području Prijedora, u sjeverozapadnoj BiH. Slike iznurenih zatočenika obišle su cijeli svijet i izazvale snažan međunarodni odgovor. Kroz intervjue, snimke novinara istraživača i svjedočanstva iz sudnice film *Zločini pred Tribunalom: Prijedor* opisuje otkriće tih logora i pokretanje procesa koji je dovelo do osnivanja MSKJ-a.

Premijera ovog dokumentarnog filma održana je 17. aprila 2013. u Novom Sadu, Srbija, nakon čega su uslijedile projekcije u Beogradu i Sarajevu. Osim toga, ovaj film je prikazan u okviru manifestacije *Dani bijelih traka* u Zagrebu, kojom je obilježeno sjećanje na žrtve zločina u Prijedoru. Projekcijama su prisustvovali predstavnici udruženja žrtava i organizacija za zaštitu ljudskih prava,

novinari, predstavnici akademske zajednice, pravni stručnjaci, kao i više međunarodnih zvaničnika.

Nakon projekcije dokumentarnog filma *Zločini pred Tribunalom: Prijedor* u Beogradu, uslijedila je diskusija.

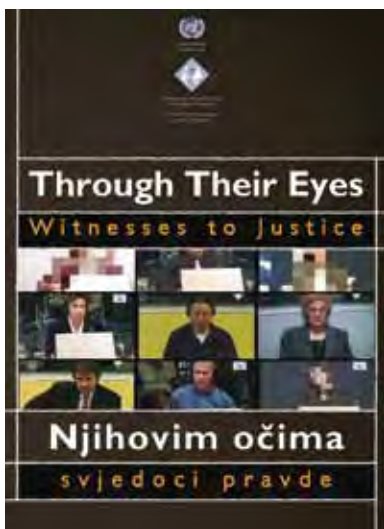
Film *Zločini pred Tribunalom: Prijedor* takođe je prikazan na Tribunalu za predstavnike organizacija žrtava iz Prijedora koji žive u Nizozemskoj. Projekciji je prisustvovala njegova ekselencija, Ahmet Halilović, ambasador BiH u Nizozemskoj.

Njihovim očima: svjedoci pravde

Dokumentiranje hrabrosti svjedoka MKSJ-a

Njihovim očima: svjedoci pravde predstavlja petoro žena i muškaraca koji su preživjeli ratove na području bivše Jugoslavije i koji su bili svjedoci ubistava, mučenja i protjerivanja cijelih zajednica. Te osobe su istupile i svjedočile o svojim iskustvima i, u nekim slučajevima, o počiniocima tih zločina.

Ovaj dokumentarni film istražuje ključnu ulogu koju žrtve i svjedoci imaju u krivičnom gonjenju odgovornih za zločine počinjene tokom devedesetih godina XX vijeka na teritoriji bivše Jugoslavije. Kroz priče ovih petoro svjedoka, film istražuje njihove motive za svjedočenje i prikazuje hrabrost koja je za to potrebna. U filmu se pojavljuju sudije i osoblje MKSJ-a, a takođe sadrži snimke samih svjedočenja pred MKSJ-om. *Njihovim očima: svjedoci pravde* predstavlja trajni podsjetnik na doprinos koji su svjedoci dali

međunarodnom pravosuđu, kao i na važnost neposrednog svjedočenja u kontekstu međunarodnih krivičnih postupaka.

Ovaj dokumentarni film je premijerno prikazan na Konferenciji povodom obilježavanja 20. godišnjice MKSJ-a u Sarajevu, u novembru 2013. godine. Nakon premijere, projekcije ovog dokumentarnog filma organizirane su u Haagu i na nekoliko mjesta širom regiona.

Projekcija dokumentarnog filma *Njihovim očima: svjedoci pravde* u Etnografskom muzeju Srbije u Beogradu.

Emitovanje dokumentarnih filmova na 10 TV stanica u BiH

Tokom 2014. godine, film *Njihovim očima: svjedoci pravde* emitovan je na 10 lokalnih i regionalnih televizijskih stanica u BiH, među kojima su i stanice iz Sarajeva, Mostara, Bihaća i Zenice.

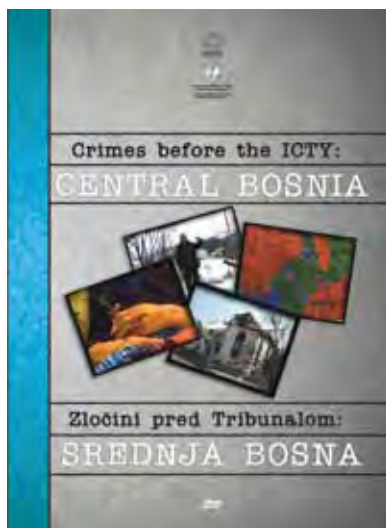
Zahvaljujući partnerstvu *Outreach* programa sa Balkanskom mrežom istraživačkog novinarstva (BIRN), to je bio prvi put da je ovaj film prikazan na nekoj lokalnoj televiziji.

Zločini pred Tribunalom: Srednja Bosna

Zločini koji su doveli do prvih optužnica pred Tribunalom

Ovaj dokumentarni film govori o zločinima počinjenim nad civilima tokom hrvatsko – muslimanskog sukoba u srednjoj Bosni od početka 1993. do kraja 1994. godine. Dok je sukob još uvijek trajao, započete su istrage navoda o počinjenim zločinima što je dovelo do podizanja prvih optužnica pred Tribunalom.

Film *Zločini pred Tribunalom: Srednja Bosna* prikazan je tokom 2015. godine u Zagrebu, Hrvatska, Beogradu, Srbija, te u Sarajevu i Vitezu, BiH. Projekcija u Vitezu (srednja Bosna) bila je posebno značajna jer je stanovništvo tog gradića iskusilo neke od najtežih zločina počinjenih tokom ovog sukoba. U publici su bili predstavnici udruženja žrtava, nevladinih organizacija, opštinskih vlasti i lokalnog pravosuđa. Projekciji su prisustvovali pripadnici obje etničke zajednice.

Jedna od posjetiteljica projekcije, prim. dr. Kadrija Šabić-Haračić, koja je tokom ratnih dešavanja na području srednje Bosne radila kao neurohirurg, izjavila je: *“Svaka kuća u BiH bi trebala da ima ovaj film. On je neophodan da pokaže ljudima da njihova patnja nije jedina i da je bilo žrtava na svim stranama. Ovakvi filmovi na pregledan način govore o onome što se dogodilo i doprinose zacjeljenju.”*

Projekcija dokumentarnog filma *Zločini pred Tribunalom: Srednja Bosna* u Vitezu, BiH.

Tokom prve polovine 2015. godine, *Zločini pred Tribunalom: Srednja Bosna*, zajedno sa druga tri dokumentarna filma u produkciji Outreach programa, emitovan je tokom četiri uzastopne sedmice na jedanaest TV stanica u BiH u udarnim terminima. Film je takođe prikazan na jednoj regionalnoj TV stanici.

Tužilaštvo

i outreach

- 61** Potreba za *Outreach*-om
- 62** Žrtve
- 64** Sredstva javnog informisanja
- 68** Nacionalne vlasti
- 70** Odgovori na pitanja, otklanjanje zablude
- 72** Učiniti pravo pristupačnim
- 74** Tematski *outreach*: srebrenički genocid
- 76** Tematski *outreach*: seksualno i rodno nasilje
- 77** Tematski *outreach*: uništavanje kulturnog naslijeđa
- 79** Zaključak

Potreba za outreach-om

U to vrijeme sam bio u jedinstvenoj poziciji kao specijalni savjetnik glavne tužiteljice, i u suštini sam je savjetovao o političkim, istorijskim te širim ne-pravnim aspektima, uključujući i o percepcijama u javnom mnijenju (...) U jednom momentu, kada sam tek bio stigao, glavna tužiteljica Louise Arbour me je zamolila da predsjednici Tribunala, sudiji Gabrielle Kirk McDonald, objasnim kako ljudi u bivšoj Jugoslaviji vide Tribunal, kakve su njihove percepcije o Tribunalu, šta bi se moglo uraditi kako bi se poruka o radu Tribunala približila široj javnosti, objašnjavajući kompleksan rad jedne međunarodne institucije kao što je MKSJ.

Praktično sam predsjednici i svojim kolegama vrlo iskreno rekao da rad Tribunala kod mnogih nije naišao na dobar prijem, kako ga različite grupe drugačije posmatraju i generalno vide na različite načine. I zaista, Tribunal je viđen dosta negativno, ili su o njemu stvorene pogrešne predodžbe, sa vrlo različitih stanovišta, što je uglavnom zavisilo od nacionalne pripadnosti i šireg konteksta. Pokušao sam da objasnim razloge zbog kojih je to bilo tako. Bilo je to zbog toga što je Tribunal viđen kao 'kula od slonovače' u Haagu, udaljenom i komfornom evropskom gradu, kao institucija koja objavljuje svoje optužnice, poziva na hapšenja, izdaje veoma pravničke dokumente i izjave, čiji jezik niko u potpunosti ne razumije. Zbog toga što je viđen kao oruđe moćnih država koje djeluje na korist nekih i na štetu drugih. Zbog toga što govori vrlo pravničkim jezikom, što su tadašnje optužnice bile kratke i šturu, bez opisivanja svega što obuhvataju na način koji bi ljudi mogli razumjeti i prepoznati. Zbog toga što je rad MKSJ-a potpuno obavijen tajnošću i povjerljivošću i što je cijeli bio pod 'tužilačkim uticajem'.

Te diskusije i dalja razmatranja, između ostalog i putem posjeta na terenu, dovela su do zamisli o tome kako da se oformi Outreach program MKSJ-a i kako da se za te potrebe zatraže sredstva od donatora, kao i do zaključka zašto je toliko važno da tačne i razumljive informacije stignu do ljudi u regionu, da se objasni šta mi radimo, zašto to radimo i kako obavljamo taj važan rad.

Anton Nikiforov, specijalni savjetnik glavnih tužiteljica Louise Arbour i Carle Del Ponte od 1998. do 2007.

Tužilaštvo je započelo svoje prve istrage 1994. godine, u vrijeme kada su sukobi u Hrvatskoj i BiH i dalje bili u toku. Kao prvi predstavnici Tribunala na terenu u državama nastalim na području bivše Jugoslavije, istražitelji i tužioci Tužilaštva MKSJ-a brzo su se suočili s izazovom objašnjavanja svog rada i mandata žrtvama, svjedocima i državnim zvaničnicima. Neminovno, sukobi su uticali na oblikovanje percepcija o Tribunalu, i tendencija je bila da se on doživljava ili kao prijatelj ili kao neprijatelj.

U vrijeme kada su zajednice bile rascjepane međunacionalnim sukobima, mnogima je bilo teško da povjeruju da je moguće postojanje jedne nezavisne i nepristrane pravosudne institucije koja bi utvrđivala individualnu krivicu za počinjene zločine.

Ove izazove je još više usložnjavalo to što su ljudi na vlasti razumjeli da bi i oni, na kraju, mogli postati predmet istraga Tribunala, i nastojali da utiču na javno mnijenje na taj način. Mediji u regionu često nisu pružali nezavisnu perspektivu već samo ponavljali zvanične narative.

Kako je Tužilaštvo nastavljalo istrage tokom godina nakon što su sukobi konačno prestali, sve više se susretalo s negativnim uticajem koji su pogrešna shvatanja o Tribunalu imala na uspjeh njegovih istraga, pogotovo na području saradnje s državama. S obzirom na svoje konkretno i temeljno poznavanje situacije, Tužilaštvo je bilo u poziciji da obavijesti ostatak Tribunala o

ovim izazovima i učestvuje u diskusiji o tome kako oni mogu biti prevaziđeni.

Outreach je uvijek bio integralni dio rada Tužilaštva MKSJ-a. Iskustvo je pokazalo da su *outreach* aktivnosti od presudnog značaja kako bi se ispunio osnovni mandat Tužilaštva – istraga i krivično gonjenje najodgovornijih za počinjene zločine. Iz tog razloga, glavni tužioci i zaposleni Tužilaštva su aktivno radili na tome da javnosti u regionu komuniciraju ključne informacije o aktivnostima Tužilaštva i da uspostave dijalog sa važnim akterima.

Tužilaštvo je u svojim *outreach* aktivnostima poklanjalo posebnu pažnju trima ključnim grupama: žrtvama, medijima i nacionalnim vlastima.

Žrtve

Mi kao zaštitnici bespomoćnih imamo zadatak da, u ime žrtava, izdejsvuujemo ostvarivanje pravde.

Mi kao zaštitnici moramo djelovati u njihovo ime tražeći da se pravda ostvari i ostvarujući pravdu, kako bi pomogli bespomoćnima.

Ken Scott, viši zastupnik Tužilaštva u prvostepenim postupcima, završne riječi na suđenju u predmetu *Prlić i drugi*, 10. februar 2011.

Tokom cijelog mandata Tužilaštva, glavni tužiocu su prioritet davali uspostavljanju otvorenog dijaloga sa žrtvama i njihovim predstavnicima.

Tužilaštvo je radilo na tome da stvori atmosferu u kojoj žrtve imaju povjerenje u to da je Tužilaštvo u potpunosti posvećeno ostvarivanju pravde i da će saslušati njihova gledišta. Iako žrtve često imaju veoma velika očekivanja koja ne mogu uvijek biti ostvarena, Tužilaštvo je shvatilo da je izgradnja podrške među žrtvama od presudne važnosti da bi šira javnost bolje razumjela njegov rad.

Tokom godina, glavni tužiocu su se redovno susretali s predstavnicima žrtava u Haagu i u regionu kako bi pružili informacije o aktuelnim prvostepenim i drugostepenim postupcima, saslušali njihova viđenja o procesu ostvarivanja pravde i odgovorili na njihova pitanja i bojazni.

Tužiteljica **Carla Del Ponte** sa predstavnicama žrtava u Sarajevu, 3. jun 2005.

Istražitelji i tužiocu Tužilaštva su u stalnom kontaktu sa žrtvama u vezi s pitanjima koja se odnose na suđenja koja se njih tiču, kao i u vezi s njihovim eventualnim bojaznima u pogledu sopstvene bezbjednosti i sigurnosti.

Tužilaštvo je takođe predano radilo na tome da se obezbijedi da javnost na području bivše Jugoslavije bude u potpunosti svjesna patnje žrtava i hrabrosti koju svaki put iznova pokazuju svjedočeći pred MKSJ-om.

Nikada neću zaboraviti nijedan susret sa žrtvama. Ti susreti nas stalno podsjećaju zbog čega smo zapravo tu - da žrtvama najgorih zverstava koje je Evropa vidjela od Drugog svjetskog rata obezbijedimo pravdu.

Tužiteljica **Carla Del Ponte**, intervju magazinu Inicijative mladih za ljudska prava - REZ, septembar 2007.

Više od 2.000 svjedoka iz BiH svjedočilo je na našim suđenjima. Žene koje su izgubile muževe, sinove i očeve. Nekolicina muškaraca koji su nekim čudom preživjeli masovna smaknuća. Bez žrtava pravda ne bi bila moguća. Vaša hrabrost i odlučnost primjer su za sve nas.

Tužilac **Serge Brammertz** na komemoraciji povodom 20. godišnjice genocida u Srebrenici, jul 2015.

Glasovi iz regiona: žrtve

“Lično smatram, kao i mnoge druge žrtve, da ni jedan jedini ratni zločinac ne bi bio uhapšen i osuđen da nije bilo Haškog tribunala.”

Bakira Hasečić, Associated Press, 27. maj 2013.

“Kada nas nestane (...) bojim se da će nove generacije izgubiti iz vida šta se ovdje zapravo dešavalo, jer današnje majke i porodice generalno odgajaju nove generacije želeći da ih poštede ove ružne istine koja nam se desila. (...) Mislim da će na kraju upravo biti najvažnije šta će žrtve imati da kažu, kakva će biti njihova ocjena. (...) Do sada je Haški tribunal u radu imao dobrih i loših stvari i još nije dobio konačnu ocjenu od nas, ali će je dobiti, jer mi smatramo da on postoji radi nas, žrtava, te da smo upravo mi najpozvaniji da mu damo konačnu ocjenu.”

Munira Subašić, predsjednica udruženja Pokret majki enklava Srebrenice i Žepe, Oslobođenje BiH dnevni list iz BiH, 7. decembar 2014.

Sredstva javnog informisanja

Od samog početka svog rada, Tužilaštvo MKSJ-a prepoznalo je važnost medija, pogotovo medija u regionu, za objašnjavanje mandata Tribunala, izvještavanje o prvostepenim i drugostepenim postupcima, i demistifikaciju pravosudnih postupaka. Glavni tužioci su davali intervju medijima pružajući informacije o tekućim aktivnostima Tužilaštva, a Tribunal je izdavao saopštenja za javnost kojima je obilježavao važne događaje poput

hapšenja optuženih ili završetka postupka.

Međutim, angažman Tužilaštva MKSJ-a sa medijima u regionu drastično je povećan 1999. godine, početkom istraga u vezi s tadašnjim sukobom na Kosovu. To je bila prva istraga međunarodnih zločina u istoriji koja se odvijala 'u realnom vremenu', što je pobudilo veliko interesovanje za Tužilaštvo MKSJ-a te je ono moralo usvojiti sofisticiranije

medijske strategije kako bi izgradilo podršku za svoj rad.

Tužiteljica Arbour jasno je pokazala kako mediji mogu pomoći istragama Tužilaštva MKSJ-a kada je u januaru 1999. godine pokušala da uđe na Kosovo kako bi istražila navode o ubistvu 45 ljudi u selu Račak. Izvještaji o tome kako su joj jugoslovenske vlasti uskratile dozvolu da sprovede istragu pomogli su da se kristalizuju međunarodna osuda zločina počinjenih na Kosovu i snažna podrška da se oni istraže. Tužilaštvo MKSJ-a takođe je uspješno koristilo medije kao ključnu *Outreach* platformu kada je 27. maja 1999. podiglo optužnicu protiv tadašnjeg predsjednika SR Jugoslavije Slobodana Miloševića i četvorice drugih visokih zvaničnika.

Sa ovim jasnim pokazateljima uticaja koji mediji mogu imati na rad Tužilaštva MKSJ-a, Tužilaštvo je 2000. godine osnovalo malu Službu za medije koja pomaže glavnim

tužiocima i sprovodi medijsku strategiju Tužilaštva MKSJ-a. Tokom svog rada Služba za medije Tužilaštva blisko sarađuje sa Službom za medije MKSJ-a kao i *Outreach* programom.

Politika Službe za medije Tužilaštva MKSJ-a jeste da bude pristupačna i da medijima omogući da u svakom trenutku stupe u kontakt s Tužilaštvom. Služba za medije Tužilaštva je uvijek na raspolaganju da pruži dodatne informacije i pojašnjenja u vezi s optužnicama, pravnim podnescima ili argumentima iznesenim u sudnici, kao i da pomogne novinarima da događaje smjeste u širi pravni i istorijski kontekst.

Tokom godina, regionalni mediji iz Hrvatske, BiH, Srbije, Crne Gore, Kosova i BJR-a bezbroj puta su zatražili i dobili intervju s glavnim tužiocima. Glavni tužioci su takođe redovno imali medijski angažman tokom posjeta regionu, držeći konferencije za štampu i odgovarajući

Tužiteljica Louise Arbour na konferenciji za novinare objavljuje optužnicu Milošević i drugi, 27. maj 1999.

na pitanja novinara. Intervjui glavnih tužilaca bili su značajna prilika za Tužilaštvo MKSJ-a da se direktno obrati javnosti u regionu, pruži informacije o radu Tužilaštva i odgovara na postavljena pitanja. Ti intervjui su takođe omogućili glavnim tužiocima da podstaknu novinare štampanih i elektronskih medija da kritički ali pošteno izvještavaju o radu Tribunala. Tužilaštvo MKSJ-a se nikad nije skrivalo od kritika i teških pitanja, ali je uvijek insistiralo da kritike budu zasnovane na činjenicama. Jedan od izazova s kojima su se glavni tužioci suočavali bio je taj što su se mediji usredsređivali na osobe protiv kojih su podignute optužnice i koje su prebačene u Haag, a ne na žrtve ili na zločine.

Bez želje da zakoračim na novinarski teren, koji bi takođe trebao biti nezavisan od političkih uticaja i pritisaka, dozvolite mi samo da naglasim nekoliko tačaka. Prvo, pravo javnosti na korektno i dobro informirano medijsko izvještavanje o suđenjima i pretpretresnim postupcima.

Drugo, poštovanje sudskog postupka i pravila o pouzdativosti sudskih dokumenata i svjedoka. I treće, potreba za nezavisnom i, ponovo, dobro informiranom i kritičkom analizom takvih suđenja i postupaka (koja nije zasnovana na politici ili senzacionalizmu, već na namjeri da se ukaže na moguće nedosljednosti, greške ili čak nepravde).

Nijedna institucija nije imuna na kritiku, pa ni MKSJ. Vrlo je važno, međutim, da takvo javno ispitivanje ima isti cilj kao i sudske institucije - pravdu za žrtve i odgovarajuća suđenja i kaznu za počinioce.

Tužiteljica **Carla Del Ponte** na konferenciji *U potrazi za pravdom: pregled napretka u sistemu tranzicione pravde BiH*, Sarajevo, novembar 2005.

Tužilaštvo govori naš jezik

Tužilaštvo MKSJ prepoznalo je da je najbolji način da razumije države nastale na području bivše Jugoslavije u društvenom, istorijskom i političkom smislu i da se podstakne dijalog sa akterima u regionu bio da se zaposli osoblje koje govori lokalne jezike.

Govornici B/H/S-a radili su kao pravници, analitičari, glosnogovornici i savjetnici glavnih tužilaca.

Kao najvažnije, Tužilaštvo MKSJ-a je zaposlilo govornike B/H/S-a u svojoj Službi za medije koja je prvo mjesto kontakta za svakoga kome trebaju informacije o radu Tužilaštva. Na taj način Tužilaštvo MKSJ-a postalo je pristupačnije i omogućilo svojoj Službi za medije da odgovara na zahtjeve koji dolaze iz regiona. Novinari koji su stupali u kontakt sa Službom za medije Tužilaštva MKSJ-a često su bili iznenađeni da "Tužilaštvo govori naš jezik".

Tužiteljica Carla Del Ponte, konferencija za štampu, 3. maj 2006.

Glasovi iz regiona: **novinari**

“Dolazim iz države u kojoj će uvijek biti tri različite reakcije na presude ratnim zločincima u zavisnosti od nacionalne pripadnosti. Ne bih zalazio u politiku Tribunala u Haagu, a ja imam i sopstveno mišljenje o nekim od oslobađajućih presuda, ali generalno mislim da je sud odradio solidan posao.”

Neke stvari je jako teško dokazati. Za neke ljude koji su preživjeli rat nikada pravda neće biti ostvarena. Uvijek će biti ljudi koji su nezadovoljni. Tribunal je uradio solidan posao i sada je na nama, odnosno našim domaćim sudovima da procesuiraju zločince nižeg ranga.”

Novinar Radija Slobodna Evropa, **Dražen Huterer**, iz Sarajeva.

Carla Del Ponte, na pitanje o najemotivnijim momentima tokom njenog mandata:

Važan trenutak i očigledno emotivan bilo je Miloševićevo izručenje: ono poslijepodne kada smo sjedili ovdje i čekali da se to desi, jer smo svi radili tako mnogo na tome. Drugo su ekshumacije kojima sam prisustvovala; ali, kao što sam rekla, nije to prvenstveno zbog posmrtnih ostataka koji se ekshumiraju, već više zbog rođaka i roditelja koji stoje oko vas. Ali, to je dobra vrsta emocija, jer se svaki put osjećate utoliko više motiviranim.

BiH magazin *Dani*, septembar 2002.

Carla Del Ponte o naslijeđu Tribunala:

Međunarodni sud je mnogo postigao u 14 godina svog postojanja, a još ga konstantno napadaju oni koji negiraju sve što se dogodilo tokom ratova na području bivše Jugoslavije i oni koji su protiv nastojanja da se ostvari pravda. Izuzetno je važno da činjenice utvrđene pred Međunarodnim sudom budu dostupne ljudima u bivšoj Jugoslaviji i da ih političari i drugi ne skrivaju i ne tumače pogrešno. Tužilac MKSJ-a u tom smislu može puno toga uraditi.

BiH dnevni list *Dnevni Avaz*, septembar 2007.

Tužilac Serge Brammertz, konferencija za štampu povodom hapšenja i prebacivanja Ratka Mladića, jun 2011.

Serge Brammertz u izjavi povodom hapšenja Ratka Mladića:

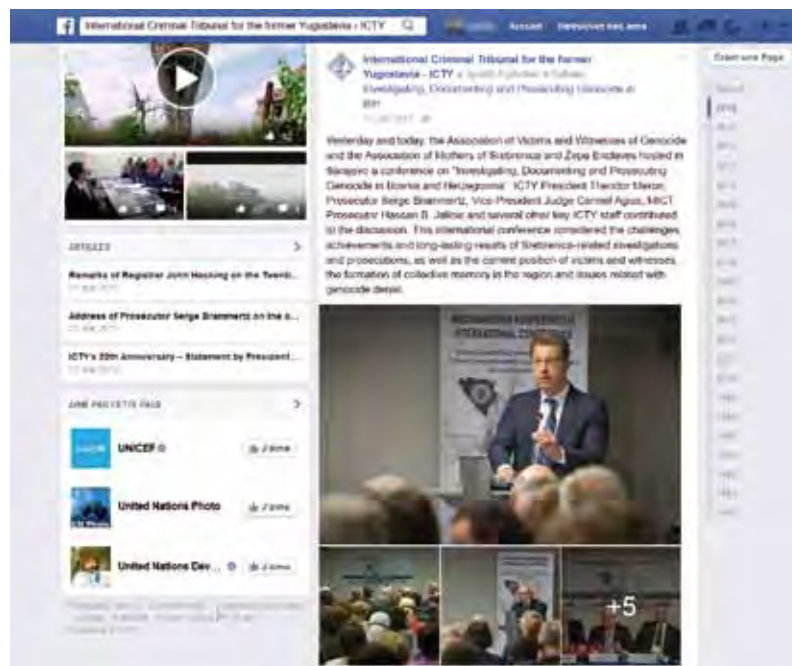
Za žrtve zločina koji se Ratku Mladiću stavljaju na teret, ovo prebacivanje je najznačajnije od svih. Šesnaest godina je mnogo vremena da se čeka na ostvarivanje pravde. Mnogo je to vremena da znaju da je neko ko je odgovoran za njihove traume na slobodi. Razumijemo zašto su žrtve bile nestrpeljive da ovaj dan dođe, i pozdravljamo njihovu hrabrost. Bez njihove podrške i učešća u našim predmetima, ovaj Tribunal ne bi ništa postigao.

Jun 2011.

Serge Brammertz o pomirenju:

Mislim da pomirenje mora da dođe iz društva, iz svake države ponaosob, jer ono ne može biti nametnuto spolja. Ono mora da dođe iz samog društva, što znači da društvo mora da prihvati da su neki njegovi pripadnici radili nešto što je pogrešno. Ovih dana smo u sudnici videli neke optužene koji pokušavaju da ostave utisak na javnost time što tvrde da se, na primer, sudi Srbiji ili srpskom narodu, o čemu nema ni govora. Uvek insistiramo na činjenici da mi krivično gonimo pojedince, za njihovu pojedinačnu krivičnu odgovornost, i uopšte nema nikakvog govora, niti bilo kakve namere da su ti pojedinci direktno povezani sa odgovornošću celog naroda.

Srpski dnevni list *Danas*, oktobar, 2014.

Tužilaštvo je u skorije vrijeme postalo aktivno na društvenim mrežama, pogotovo na Twitteru i Facebooku. Služba za medije Tužilaštva MKSJ-a koristi naloge MKSJ-a na društvenim mrežama kako bi se povezala sa širom javnošću i mladim generacijama u regionu i širom svijeta.

Nacionalne vlasti

Kako bi ispunilo svoj mandat, Tužilaštvu MKSJ-a je potrebna saradnja država nastalih na prostoru bivše Jugoslavije. Saradnja država je od presudne važnosti za niz istražnih i tužilačkih aktivnosti, od lociranja i hapšenja optuženih koji su u bjekstvu do omogućavanja pristupa svjedocima i drugim izvorima dokaza.

Glavni tužioci su, da bi obezbijedili saradnju, pokrenuli široki *outreach* angažman sa cijelim dijapazonom nacionalnih vlasti, uključujući političare, vladina tijela i pravosudne institucije. Obavili su stotine posjeta regionu kako bi razgovarali o pitanjima saradnje i radili na izgradnji podrške za Tužilaštvo MKSJ-a i njegov mandat.

Glavni tužioci su se mnogo puta susretali s predsjednicima, premijerima, ministrima pravde, ministrima odbrane, šefovima bezbjednosnih službi, državnim tužiocima, predsjednicima sudova i drugim ključnim akterima.

Prvi tužilac MKSJ-a, sudija Richard Goldstone, davao je prioritet stvaranju produktivnih radnih odnosa sa državama u regionu. Jedan od njegovih prvih javnih angažmana je bilo potpisivanje memoranduma

Glasovi iz regiona: političke vođe

“Upravo u tome kontekstu zagovarao sam potrebu potpune i bezrezervne suradnje s Haaškim sudom, ne samo zato što nas na to obvezuje vlastiti Ustavni zakon, nego i zato što sam smatrao da će suđenja u Haagu pomoći stvaranju klime u Hrvatskoj koja će omogućiti slična suđenja ovdje i koja će – što je najvažnije – pomoći da se odmaknemo i od najmanjeg pokušaja konstruiranja kolektivne krivnje.”

Sjepan Mesić, bivši predsjednik Hrvatske, april 2011.

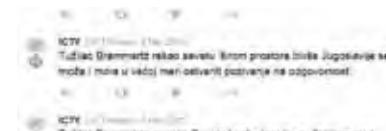
o razumijevanju sa ministrom spoljnih poslova BiH 3. decembra 1994. godine. Memorandumom o razumijevanju predviđeni su *“uspostavljanje terenske kancelarije Međunarodnog suda u Sarajevu, omogućavanje uviđaja i prikupljanje materijalnih dokaza, sastanci s potencijalnim svjedocima, slanje posmatrača na suđenja koja se održavaju u BiH, kao i razmjena informacija svih vrsta”*.

Tužiteljica Louise Arbour nastavila je ova nastojanja. Svega nekoliko mjeseci nakon što je imenovana, otputovala je u svoju prvu posjetu regionu, s ciljem da se *“sastane s ključnim ministrima i visokim zvaničnicima u bivšoj Jugoslaviji i održi diskusije oči u oči o pravnim i praktičnim aspektima koji su potrebni u saradnji između Tužilaštva MKSJ-a i relevantnih vlasti”*.

Potruga za optuženima u bjekstvu i potrebe prvostepenih i drugostepenih postupaka zahtjevali

su od tužiteljice Del Ponte i tužioca Brammertza da redovno odlaze u posjete regionu kako bi razgovarali o saradnji s tamošnjim političkim i pravosudnim vlastima.

Od maja 2004. godine, glavni tužioci su takođe Savjetu bezbjednosti UN-a dostavljali redovne izvještaje o saradnji država. Ovi izvještaji, kojima uvijek prethode posjete regionu tokom kojih se održavaju sastanci s ključnim sagovornicima, poslužili su kao važne prilike da se javno identifikuju prepreke u saradnji i postave jasna očekivanja za potrebne mjere koje državne vlasti treba da sprovedu kako bi se te prepreke uklonile.

Tokom perioda od dvije decenije i nebrojenih posjeta regionu, glavni tužioci su uspješno radili na izgradnji podrške u regionu za rad Tribunala i proces pozivanja na krivičnu odgovornost za ratne zločine.

Njihovi rezultati su jasni: svi optuženi pred MKSJ-om koji su prethodno bili u bjekstvu su uhapšeni, uključujući Radovana Karadžića i Ratka Mladića, i svi važni dokazi koji su prethodno bili uskraćivani su na kraju predati u nadležnost Tužilaštva MKSJ-a.

Tužilac Richard Goldstone

Tužiteljica Louise Arbour

Tužiteljica Carla Del Ponte

Tužilac Serge Brammertz

Odgovori na pitanja, otklanjanje zablude

U svim svojim outreach aktivnostima, Tužilaštvo MKSJ-a nastoji da odgovori na pitanja i otkloni zablude u vezi sa svojim radom. Iako mediji i šira javnost mogu imati mnoge pretpostavke i sumnje u vezi s Tribunalom, Tužilaštvo je smatralo da se one mogu prevazići pružanjem većeg uvida u razloge ključnih odluka i u pristup koji Tužilaštvo MKSJ-a ima u vezi sa svojim mandatom.

To je bila jedna od važnijih tema u mnogobrojnim intervjuima koje su glavni tužioci dali medijima u regionu.

Tužilac Serge Brammertz razgovara s novinarima, Mostar 2015.

Carla Del Ponte objašnjava osnovu rada Tužilaštva MKSJ-a:

Tužilaštvo se drži faktografije i čvrstih dokaza. Ne ulazimo u historiografske rasprave, niti nas toliko zanima politika. Ako je netko odgovoran za zločine, onda je odgovoran na temelju vrlo jasnih činjenica i o tome postoje vrlo konkretni dokazi.

Hrvatski nedeljnik *Globus*, maj 2000.

Serge Brammertz odgovara na kritike Tribunala koje dolaze iz regiona:

Haaški sud nije protuhrvatski, ni protusrpski ni protubosnjački – Međunarodni sud jest protiv zločina i protiv nekažnjivosti. Mandat Međunarodnog suda je pravdi privesti pojedince koji su odgovorni za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriju bivše Jugoslavije. Ne može se braniti zemlja ni oslobađati teritorije tako što se ubijaju civili, tako što se pljačka njihova imovina ili da se deseci tisuća civila protjeruju iz svojih domova. Suočeni s čvrstim dokazima da su takvi zločini počinjeni, moj ured imao je obvezu da, u ime međunarodne zajednice, traži pravdu za žrtve.

Hrvatski dnevnik *Jutarnji list*, maj 2011.

Bob Reid, šef Operativnog odjela, govori zašto je Tužilaštvo sprovelo istragu samo o nekim od zločina počinjenih u opštini Konjic:

Iako bih želio da svaka pojedinačna osoba koja je počinila zločin bude izvedena pred lice pravde, bez obzira da li se radilo o krađi lovačke puške ili nekog vozila, pa sve do masovnih ubistava i silovanja, činjenica je da to ne možemo učiniti. Tribunal nije osnovan da bi sudio za svaki počinjeni zločin. Savjet bezbjednosti je osnovao Tribunal sa zadatkom da istraži najteže zločine koji su se dogodili. Ono što smo mi pokušali učiniti, konkretno u opštini Konjic, jest da damo prikaz strahota koje su se dogodile. Pokušali smo da skupimo što više informacija o zločinima koji su se dogodili u okolnim srpskim selima (...).

Konferencija *Približavanje MKSJ-a lokalnim zajednicama u BiH* u Konjicu, novembar 2004.

Jedan od uspješnijih projekata u kojem je Tužilaštvo učestvovalo, bio je projekat Približavanje MKSJ-a lokalnim zajednicama u BiH koji je organizirao Outreach program. Od 2004. do 2005. godine, tužioci i istražitelji Tužilaštva MKSJ-a koji su radili na predmetima u vezi s ratnim zločinima počinjenim u Brčkom, Foči, Konjicu, Prijedoru i Srebrenici posjetili su te zajednice kako bi održali prezentacije žrtvama, lokalnim rukovodstvima i predstavnicima nevladinih organizacija i pravosuđa. Govorili su o dokazima koje je Tužilaštvo MKSJ-a pribavilo u vezi s ratnim zločinima počinjenim u tim opštinama, tome kako su se istrage odvijale, krivičnom gonjenju s tim u vezi koje je pokrenulo Tužilaštvo MKSJ, kao i dokazima predloženim u sudnici. Svaki od tih skupova završen je pitanjima i odgovorima, što je predstavnicima Tužilaštva pružilo važnu priliku da odgovore na pitanja i bojazni publike.

Hildegard Uertz-Retzlaff, viši zastupnik, o predmetu u vezi sa zločinima seksualnog nasilja u Foči:

“Zašto smo optužili ovih osam počinitelja?”

Kada smo razgovarali sa svjedokinjama iz Foče i okolnih sela i opština, upravo su imena ovih osam počinitelja ta koja su se najčešće spominjala. Među njima su najviše rangirani policijski zvaničnik i sedam najzloglasnijih vojnika uključenih u silovanja. Neki od njih su imali određene vojne činove, npr. komandant odreda ili komandant bataljona. U ovom kontekstu nemojmo zaboraviti da se dvorana Partizan nalazi neposredno pored policijske stanice. Žene su išle tamo tražiti pomoć, ali su otjerane. Jedna od žrtava, dok su je odvodili iz njenog stana koji se nalazio blizu policijske stanice, uspjela je pobjeći od Dragoljuba Kunarca. Dotrčala je u policijsku stanicu tražiti pomoć, ali su je otjerali natrag u naručje napadača. Zbog toga se u ovoj Optužnici spominje i načelnik policije.

Približavanje MKSJ-a lokalnim zajednicama u BiH u Foči, oktobar 2004.

Mark Harmon, viši zastupnik, o navodnoj pristrasnosti Tužilaštva MKSJ-a:

Dozvolite da počnem sa pitanjem kakva je razlika između srpskog zločinca i muslimanskog zločinca. Nema razlike. Kada je riječ o sugestiji da su samo Srbi zločinci, mi to kategorički odbijamo. To nije niti je ikada bilo gledište Međunarodnog suda ili Tužilaštva. Želim da vam kažem nešto što će možda neke od vas iznenaditi, a to je sljedeće: mi smo tužioci sa jednakim mogućnostima. Prvi predmet koji sam ja morao da istražim i krivično gonim bio je predmet u kojem su žrtve bili Srbi i ja sam više od godinu dana svu svoju energiju uložio u tu istragu, ali nisam nigdje stigao. Razlog zašto nisam nigdje stigao je da su dokazi bili ili u Republici Srpskoj ili Srbiji. Godine 1994. i 1995., Srbija je rekla: “Nećemo da saradujemo s vama, mi vas ne priznajemo”. A Republika Srpska je rekla: “Nećemo da saradujemo s vama”. Mi smo Sud koji sudi u predmetima zasnovanim na dokazima, ne na spekulacijama, ne na nagađanjima. Nama trebaju svjedoci, nama trebaju dokumenti, nama trebaju fizički dokazi. Tako da taj premet koji sam ja imao, ja sam zatvorio, ne zato što nisam želio da krivično gonim, vjerujte mi ja sam želio da krivično gonim isto onoliko koliko sam htio da krivično gonim generala Krstića, ali nisam to mogao, jer sam bio ometan odsustvom saradnje Republike Srpske i Srbije.

Konferencija Približavanje MKSJ-a lokalnim zajednicama u BiH u Srebrenici, maj 2005.

Učiniti pravo pristupačnim

Tužilaštvo MKSJ-a dijeli uvjerenje *Outreach* programa da Tribunal mora biti otvoren i pristupačan za javnost.

Od posebne važnosti su posjete Tribunalu koje *Outreach* program organizira za širok spektar grupa i pojedinaca. Samo tokom 2013. godine zaposleni Tužilaštva MKSJ-a održali su oko 150 prezentacija za 9.000 posjetilaca koji su došli na Tribunal. Među posjetiocima su bile grupe studenata prava i političkih nauka, novinari i urednici, predstavnici civilnog društva, tužioci, sudije i zainteresirani građani. Zaposleni Tužilaštva MKSJ-a su održali prezentacije na razne teme, uključujući vrste krivičnih djela za koje se krivično goni pred MKSJ-om, istorijat i praksu istraga na MKSJ-u, korišćenje vojnih analitičara, nepoštovanje suda, važnost saradnje država, tužilačku nezavisnost, lociranje i hapšenje optuženih u bjekstvu, pitanja u vezi s medijskim praćenjem ratnih zločina, zakonodavstvo u vezi s komandnom odgovornošću i

Tužilac Serge Brammertz je bio gostujući predavač na sarajevskom i mostarskom univerzitetu, oktobar 2015.

udruženim zločinačkim poduhvatom, krivično gonjenje za seksualno nasilje počinjeno u ratu, izazove sastavljanja optužnice u predmetima u vezi s ratnim zločinima, ulogu tužilaca i odbrane u akuzatornom postupku, sporazume o priznanju krivice i mnoge druge teme.

Tužilaštvo MKSJ takođe je uložilo značajne napore kako bi se studentima i mlađim generacijama obratilo u vezi sa sukobima, Tribunalom i važnošću pozivanja na odgovornost za ratne zločine. Zaposleni u Tužilaštvu MKSJ-a učestvovali su u mnogim predavanjima i skupovima u regionu

koje je organizovao *Outreach* program u sklopu svog projekta namijenjenog mladima.

Tužilac Serge Brammertz je obraćanje studentima prava u regionu postavio među svoje prioritete. Tokom 2014. i 2015. godine održao je niz predavanja

studentima prava univerziteta u Sarajevu, Zenici, Mostaru i Podgorici o aktuelnim i budućim izazovima međunarodnog krivičnog pravosuđa i poukama koje mogu biti izvučene iz napora na pozivanju na odgovornost u bivšoj Jugoslaviji. Premda priznajući da mehanizmi međunarodnog krivičnog pravosuđa nisu bez mana, tužilac je naglasio svoje stanovište da “nam je potrebno više pravde, nikako manje”. Svoja predavanja je zaključio podstičući studente da se

posvete pozivanju na odgovornost za počinjene zločine: “Vi ste budući advokati, tužioci i sudije. I dalje će biti predmeta u vezi s ratnim zločinima koje treba istražiti i za koje treba krivično goniti u sljedećih deset, dvadeset ili čak pedeset godina. To da li će biti pozivanja na odgovornost ili nekažnjivosti zavisi od izbora koji vi napravite. Građani svih nacionalnosti i dalje čekaju na pravdu, i od vas će tražiti da ona bude ostvarena”.

Održao sam prezentacije na tri univerziteta u BiH u Mostaru, Tuzli i Doboju.

Ono što mi je posebno bilo zanimljivo je činjenica da su moje prezentacije otvorile dijalog, ne samo između studenata i predstavnika MKSJ, već i između studenata međusobno.

Studenti su generalno u diskusijama učestvovali iskreno i postavljali kritička pitanja. Pitanja su se odnosila ne samo na teme prezentacija, već i uopšteno o radu MKSJ-a, što govori da je MKSJ i dalje zanimljiva tema u državama nastalim na području bivše Jugoslavije.

Međutim, važno je da studenti na kritički način razmišljaju o sadržaju predavanja i postavljaju pitanja kako bi dobili informacije koje su im potrebne da bi stekli bolje razumijevanje o MKSJ.

To je suština ovakvih prezentacija.

Aleksandar Kontić, šef Tima za tranziciju Tužilaštva MKSJ-a.

Bill Tomljanovich, analitičar Tužilaštva MKSJ-a govori grupi mladih aktivista iz bivše Jugoslavije, novembar 2015.

Tematski outreach: Srebrenički genocid

U julu 2015. godine obilježena je 20. godišnjica genocida u Srebrenici. Nažalost, iako je Tužilaštvo MKSJ-a osiguralo 14 osuda za zločine počinjene u Srebrenici, uz dva dodatna predmeta koja su trenutno u toku, činjenice o tome šta se dogodilo i dalje se dovode u pitanje, a u nekim segmentima društva se nastavlja široko rasprostranjeno poricanje toga da je u Srebrenici počinjen genocid.

Osim što podržava Outreach program u pripremi informativnih materijala o srebreničkom genocidu, Tužilaštvo MKSJ je učestvovalo u javnim skupovima i pružalo informacije o zločinima koji su počinjeni i onome što je dokazano u sudnici.

Tužilac Brammertz i visoki zvaničnici Tužilaštva MKSJ-a su u junu 2015. godine učestvovali na konferenciji o krivičnom gonjenju za genocid i istorijskom pamćenju održanoj u Sarajevu, tokom koje su uzeli učešća

u diskusiji o najvažnijim činjenicama u vezi sa zločinima počinjenim u Srebrenici koje su dokazane u sudnici.

Tužilac je rekao: *“Od ključnog značaja je to da smo više puta van razumne sumnje dokazali da je genocid u Srebrenici počinjen*

u okviru sprovođenja udruženog zločinačkog poduhvata. To je još jednom potvrđeno ove godine drugostepenim presudama u predmetima Popović i Tolimir. Jednostavno govoreći, presudama MKSJ-a utvrđeno je da je postojao zajednički zločinački plan da se počine zločini u Srebrenici. Jedan

broj viših funkcionera koji su učestvovali u tom zajedničkom planu učinio je to s genocidnom namjerom – odnosno, namjerom da unište zajednicu bosanskih Muslimana istočne Bosne. Drugi su izvršavali svoju ulogu u tom planu znajući da je namjera da se počini genocid.”

Tužilac Brammertz je u julu 2015. godine održao govor na komemorativnom skupu održanom u sjedištu Ujedinjenih nacija u New Yorku, gdje je govorio o brojnim susretima koje je imao sa žrtvama genocida u Srebrenici.

“Dužnost koju obavljam preuzeo sam 2008. godine. Prvi sastanak koji sam imao bio je s Majkama Srebrenice, koje je predvodila Munira Subašić. Od tada smo se sastajali mnogo puta, u Haagu, u Sarajevu, u Srebrenici. Ona i druge majke pomogle su mi da saznam njihovu prošlost. Takođe su mi pomogle da razumijem ključnu važnost našeg sadašnjeg rada. Preživjeli nas

Memorijalni centar Srebrenica-Potočari, BiH.

Tužilac Serge Brammertz se sastao s predstavnicima žrtava u Haagu, septembar 2014.

podstiču da postignemo više od onoga što smo smatrali mogućim. Dvadeset i dva. Toliko članova porodice je ukradeno Muniri. Sahranila je samo najmlađeg sina, Nermina, prošle godine: dvije male kosti koje obilježavaju njegovo ime, njegov život i njegovu zajednicu.”

Tužilac Serge Brammertz takođe je prisustvovao komemoraciji u Srebrenici 11. jula 2015. kako bi odao poštu žrtvama u ime Tužilaštva MKSJ-a i obratio se žrtvama i svjetskim liderima koji su bili prisutni. U svom obraćanju, tužilac Brammertz istakao je kontinuirano poricanje srebreničkog genocida.

“Poricanje genocida, iskrivljeno

predstavljanje činjenica i nepoštovanje presuda dva međunarodna suda, uvreda je za žrtve. Da bismo poštovali žrtve, prošlost, preživjele, Srebrenicu moramo nazvati njenim pravim imenom – genocid. Da bismo izgradili budućnost moramo jednoglasno osuditi svako poricanje. Gdje ima neznanja, moramo odgovoriti edukacijom. A gdje ima poricanja moramo odgovoriti afirmacijom”.

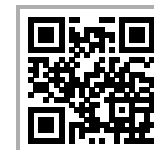
Žene, rat i razmišljanja o Srebrenici

Tužilac Serge Brammertz i Michelle Jarvis, glavni pravni savjetnik tužioca, objavili su u julu 2015. godine članak u kojem su se osvrnuli na patnje koje žene trpe u ratu, usredsredivši se na žene Srebrenice.

Napomenuli su da je Srebrenica “dramatičan primjer za to kako spolna pripadnost utiče na iskustva žrtava rata. Dok su snage bosanskih Srba u julu 1995. napredovale prema Srebrenici, većina muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana, uhvaćena je, zatvorena u strašnim uslovima, a na hiljade ih je masovno pogubljeno u roku od samo nekoliko dana. Sudbina žena i djevojčica, bosanskih Muslimanki, bila je drugačija. Njih oko 30.000 je terorizirano, odvojeno od muških članova porodica, silom ukrvano u pretrpane autobuse i protjerano iz domova i mjesta u kojima su živjele.

Iako su žene preživjele, a muškarci nisu, one su, dok su nastojale da započnu novi život i da spoje svoje razbijene porodice i zajednice, bile izložene mnoštvu razarajućih posljedica: realnosti života u izbjeglištvu i pokušaja da se vrate kućama, borbi da zadovolje svoje osnovne potrebe i osnovne potrebe njihove preživjele djece, suočavanju s psihološkom traumom genocida i dugotrajnom potragom za članovima porodica koji se još uvijek vode kao nestali – supruge koje traže svoje muževe, majke koje traže svoje sinove, sestre koje traže svoju braću. Ove bolne činjenice, zabilježene u svjedočenjima svjedoka pred Međunarodnim sudom, i dalje su isuviše često zanemareni dio srebreničkog zločina.”

Članak objavljen u izdanju *Radija slobodna Evropa*, 11 juli 2015.

Tematski outreach: Seksualno i rodno nasilje

Prije nego što je MKSJ osnovan 1993. godine, bilo je malo pravnih presedana u vezi sa seksualnim nasiljem počinjenim u sukobima. U svjetlu izvještaja i prikupljenih dokaza Tužilaštva MKSJ-a u vezi sa široko rasprostranjenim zločinima seksualnog nasilja počinjenim i nad ženama i nad muškarcima na području bivše Jugoslavije, MKSJ je ostvario značajan napredak u krivičnom gonjenju za te zločine, doprinoseći razvoju proceduralnog i materijalnog prava u vezi sa zločinima seksualnog nasilja u okvirima međunarodnog humanitarnog prava.

Tokom trajanja svog mandata, Tužilaštvo MKSJ-a je uložilo značajne napore da skrene pažnju na seksualno i rodno nasilje, koje je istorijski često bilo minimizirano ili ignorirano. Tužioci, istražitelji i analitičari Tužilaštva MKSJ-a takođe su govorili na konferencijama i seminarima o ovoj temi. Osoblje Tužilaštva MKSJ-a takođe se pojavljuje u dokumentarnim filmovima u produkciji *Outreach* programa, gdje su podijelili svoja

iskustva u istrazi i krivičnom gonjenju zločina seksualnog nasilja počinjenih u ratu.

Tužilaštvo MKSJ-a takođe je pokrenulo veliki projekat da dokumentira svoja iskustva i uvide u vezi s istragom i krivičnim gonjenjem zločina seksualnog nasilja. Taj projekat je rezultirao sveobuhvatnom knjigom pod naslovom *Prosecuting Conflict-Related Sexual Violence at the ICTY* (Krivično gonjenje pred MKSJ-om za seksualno nasilje počinjeno u sukobima), koja predstavlja istorijat rada Tužilaštva MKSJ-a na zločinima seksualnog nasilja i pruža konkretne primjere prakse i presedana. Cilj ove publikacije je, između ostalog, da se dokumentiraju pouke koje je Tužilaštvo MKSJ-a izvuklo tokom dvije decenije, i da se razviju smjernice za krivično gonjenje za zločine seksualnog nasilja u budućnosti. Te smjernice će biti od važnosti kako na međunarodnom, tako i na nacionalnom nivou, pogotovo na području bivše Jugoslavije, gdje okončanje nekažnjivosti za veliki

Michelle Jarvis, glavni pravni savjetnik Tužilaštva MKSJ-a učestvuje u okruglom stolu nakon projekcije dokumentarnog filma *Kraj nekažnjivosti: seksualno nasilje pred Tribunalom*, januar 2012.

U početku je bilo toliko mnogo prepreka, toliko razloga zbog kojih je svijet smatrao da nikada nećemo uspjeti ... ali smo za malo više od jedne decenije vidjeli suštinske pomake u krivičnom gonjenju zločina seksualnog nasilja, od razmišljanja o silovanju i seksualnom nasilju kao zločinima protiv časti i dostojanstva, do toga da sada stvarno razumijemo da su u pitanju nasilni zločini koji zavrjeđuju da budu tretirani kao ostali nasilni zločini i da se za njih krivično goni sa istim prioritetom. Zaista smo u veoma kratkom roku vidjeli veoma brz pomak, koji nam daje veliko ohrabrenje.

Michelle Jarvis, glavni pravni savjetnik tužioca.

Tematski outreach: Uništavanje kulture baštine

broj preostalih počinitelja i dalje nije ostvareno.

U okviru priprema za objavljivanje ove knjige, Tužilaštvo MKSJ-a i *Outreach* program organizirali su takmičenje likovnih radova za studente univerziteta iz regiona kako bi dizajnirali naslovnu stranicu. Od učesnika je zatraženo da pruže vizuelne interpretacije koncepta pravde i pozivanja na odgovornost u kontekstu seksualnog nasilja počinjenog u ratu. Tužilaštvo MKSJ je u oktobru 2015. objavilo pobjedničke radove na konkursu.

Pobjednica konkursa za najbolji likovni rad: **Amanda Bešić**, Međunarodni univerzitet u Sarajevu.

To je oružje, jer zadire u samu psihu osobe, u fizičko biće osobe, društveno biće. Time možemo osobu dovesti do toga da osjeća kao da je iskusila smrt, ali je osuđena da nastavi živjeti.

Patricia Sellers, savjetnik za rodne zločine Tužilaštva MKSJ-a. Isječak iz dokumentarnog filma *Kraj nekažnjivosti: seksualno nasilje pred Tribunalom*, u produkciji *Outreach* programa.

Tužilac **Serge Brammertz** u posjeti Nacionalnoj biblioteci i gradskoj Vijećnici, Sarajevo, septembar 2014.

U svjetlu nedavne pažnje koja se pridaje uništavanju kulturne baštine, Tužilaštvo MKSJ-a je uložilo napore kako bi istaklo potrebu za pozivanjem na odgovornost za ta krivična djela i uticaj koji je uništavanje kulturne baštine imalo na području bivše Jugoslavije.

Tužilac Brammertz je u septembru 2014. godine posjetio obnovljenu Nacionalnu i univerzitetsku biblioteku i Vijećnicu u Sarajevu, u pratnji sarajevskog gradonačelnika Ive Komšića. Ta zgrada je tokom opsade grada uništena granatiranjem u avgustu 1992. godine, što je za

posljedicu imalo da je izgorjelo gotovo dva miliona knjiga i spisa. Tužilac Brammertz je istakao da je spaljivanje Nacionalne biblioteke bilo simbolično za široko rasprostranjeno uništavanje kulturnih dobara i baštine koje je počinjeno tokom sukoba u BiH.

Tužilac Brammertz je u oktobru 2015. godine posjetio stari grad u Mostaru i Stari most kako bi privukao pažnju na uspješne napore da se obnove ova kulturna dobra sa liste Svjetske baštine UNESCO-a i da se osobe odgovorne za uništavanje kulturne baštine privedu pravdi.

Zaključak

Zastanimo na trenutak kako bismo se prisjetili koja je svrha postojanja Tribunala. Svrha mu je da privede pravdi osobe koje snose najveću odgovornost za brutalna ubistva, mučenje, ponižavanja, protivpravno lišavanje slobode, porobljavanje hiljada i hiljada nevinih ljudskih bića, muškaraca, žena i dece samo zato što pripadaju drugoj etničkoj grupi. Svrha mu je da kazni odgovorne za silovanje žena, djevojčica i muškaraca u brutalnom, nasilnom pohodu ka ostvarenju političkih projekata koji nemaju nikakvo istorijsko opravdanje. Svrha mu je da utvrdi individualnu krivicu civilnih i vojnih lidera za progon i protjerivanje stotina hiljada civila iz njihovih domova, za pretvaranje nebrojenih života u očaj, za nepopravljivu štetu nanesenu tolikom broju preživjelih žrtava..

Kako pozivanje tih ljudi na odgovornost za ta strašna djela može biti faktor destabilizacije na putu ka demokratiji? Sigurno je do sada jasno čak i najvećim skepticima da kultura nekažnjivosti, oklijevanje i dvoličnost u vezi s privođenjem takvih ljudi pravdi samo sprečava demokratiju, daje podstrijek ekstremistima i produžava represiju i kršenje ljudskih prava.

Tužiteljica **Carla Del Ponte**, obraćanje Parlamentarnoj skupštini NATO-a u Beogradu 21. marta 2003., nakon ubistva premijera Srbije Zorana Đinđića.

Jedan od uspjeha jeste činjenica da bi region izgledao drukčije da nije bilo Tribunala. Procesuiranjem onih koji su najodgovorniji za ratne zločine i njihovim uklanjanjem iz sistema vlasti, mislim da je vjerovatno zemljama omogućeno da se kreću naprijed na jednostavniji način.

Mislim da su na početku bila jako visoka očekivanja da će Tribunal pomoći pomirenju. Ono što je danas stvarnost jeste da je situacija još uvijek osjetljiva i političari prizivaju duhove prošlosti kako bi podržali svoje nacionalističke agende.

Neki političari u regionu hvale osuđene za ratne zločine i čak negiraju genocid u Srebrenici. Posmatrajući ovu tendenciju revizije prošlosti, važno je da mi ovdje u Haagu budućim generacijama ostavimo trajan i uvjerljiv zapis o počinjenim zločinima. Oni će moći vidjeti šta su svjedoci rekli, a šta je Tribunal utvrdio.

Tužilac **Serge Brammertz**, intervju za Balkansku mrežu istraživačkog novinarstva BIRN povodom 20. godišnjice Tribunala u junu 2013.

Ovom publikacijom se obilježava petnaest godina postojanja *Outreach* programa. Tokom tog perioda, jasno je da je Tribunal uložio značajne napore da svoj rad približi regionu, u skladu sa zamišljaju sudije McDonald. Tribunal je sada otvoreniji i pristupačniji nego ranije. Projekti *Outreach* programa, poput njegovog projekta namijenjenog mladima ili *Približavanja MKSJ-a lokalnim zajednicama u BiH*, približili su pogođenim zajednicama ono što je utvrđeno u sudnicama Tribunala, dok su u isto vrijeme pružili priliku osoblju MKSJ-a da odgovori na pitanja i otklonili zablude. Tužilaštvo MKSJ-a je kroz svoje *outreach* aktivnosti doprinijelo otvaranju dijaloga sa ključnim akterima u regionu i nastojalo da privuče veću pažnju na pitanja koja nisu dovoljno poznata i shvaćena.

Pa ipak, takođe je jasno da mnogi od tih istih izazova koji su motivirali osnivanje *Outreach* programa prije 15 godina postoje i danas.

Percepcije o Tribunalu i njegovom radu i dalje su neujednačene i često formirane na osnovu nacionalne ili vjerske pripadnosti. Lica osuđena za ratne zločine se i dalje u njihovim zajednicama doživljavaju kao heroji. Poricanje zločina, uključujući naročito srebrenički genocid, se nastavlja. Za mnoge segmente društva, postupci pred Tribunalom su i dalje nejasni a njegove odluke teško razumljive.

U kolikoj mjeri je Tribunal postigao uspjeh svojim *outreach* naporima tek će se vidjeti. Pa ipak, naslijeđe Tribunala – prikupljeni dokazi, ponuđena svjedočenja, utvrđene činjenice i izrečene presude – ostaće i nakon što Tribunal završi svoj posljednji predmet. To naslijeđe će predstavljati konačni *outreach* Tribunala. Ono mora biti dostupno budućim generacijama u regionu,

tako da mogu da saznaju šta se desilo tokom sukoba i šta je Tribunal uradio kako bi pomogao ostvarivanje pravde, i da sami dođu do zaključka o tome da li je Tribunal svoj rad učinio relevantnim njihovim društvima i doprinio mirovnom procesu.

Tužilac Serge Brammertz sa grupom stažista s područja bivše Jugoslavije na praksi u Tužilaštvu MKSJ-a tokom 2015.

Korak

napred:

Osvrt na prošlost – pogled u budućnost

Osnivanje *Outreach* programa predstavljalo je važan događaj u životu Tribunala. Bio je to odraz nove svijesti među rukovodstvom MKSJ-a o važnosti povezivanja sudnica s ljudima u regionu, borbe protiv dezinformacija putem tačnog izvještavanja i prevođenja odluka Tribunala na jezik razumljiv onima koji su najviše pogođeni zločinima u njegovoj nadležnosti.

Ako se osvrnemo na proteklih 15 godina, evidentno je da je *Outreach* program imao nezamjenjivu ulogu u pokušajima da se premosti jaz između Tribunala i regiona. Takođe je jasno da je ovaj program pokazao veliku kreativnost i efikasnost u svojim naporima da objasni mandat i odluke Tribunala na različitim jezicima i pred različitim auditorijima, kao i da obezbijedi kanal komunikacije putem kojeg ljudi u regionu mogu Tribunalu zauzvrat prenijeti svoje stavove. Kao što je istaknuto na početku, svrha ove publikacije je da pruži sveobuhvatan pregled instrumenata i tehnika kojima se *Outreach* program MKSJ-a služio

kako bi ostvario te ciljeve i da se oda priznanje svima onima koji su na razne načine podržavali *Outreach* program. Bilo bi, međutim, nemarno zaključiti ovu publikaciju a da se ne pomenu neki od izazova s kojima se Program suočio tokom svog postojanja, naučene lekcije i budući koraci.

Izazovi

Uprkos velikom entuzijazmu kojim je praćeno uspostavljanje *Outreach* programa MKSJ-a, kontekst u kojem je on počeo sa svojim radom bio je daleko od povoljnog. Program kojeg su njegovi osnivači zamislili kao sredstvo kojim će se “izgraditi uzajamno razumijevanje i povjerenje, te ojačati kredibilitet MKSJ-a” uskoro se našao pod napadom vanjskih aktera kao inicijativa koja je došla prekasno i koja će uraditi premalo da bi imala neki značajan uticaj. Zaista, program je počeo s radom krajem 1999. godine, više od šest godina nakon osnivanja Tribunala. To je ujedno bilo i vrijeme kada se ova institucija borila da izgradi reputaciju u atmosferi velike

sumnjičavosti i skepticizma. Povrh toga, u to vrijeme na vlasti u mnogim od zemalja u regionu i dalje su se nalazile iste političke i vojne elite koje su vladale za vrijeme rata, i protiv čijih pripadnika je Tribunal bio podigao optužnice ili vodio istrage za ratne zločine i čiji je interes bio da podrži njegov legitimitet. Negativno prikazivanje Tribunala u regionu od strane pojedinaca i organizacija koji ne podržavaju sudsko pozivanje na odgovornost za ratne zločine i jačanje vladavine prava bila je i ostala značajna prepreka u radu *Outreach* programa u proteklih 15 godina.

Razvijanje efikasnog *Outreach* programa uz sva ograničenja koja nameće pravni okvir u kojem MKSJ djeluje bilo je takođe prilično osjetljiv zadatak. U svim svojim aktivnostima i proizvodima, *Outreach* program je morao hodati po tankoj crti, pokušavajući da nađe ravnotežu između uobičajenog svakodnevnog jezika i preciznog pravnog jezika, između želje da objasni postupke i odluke i imperativa da se očuva

legitimitet i nepristrasnost suda. To je često značilo usavršavanje vještine objašnjavanja rada Tribunala na način razumljiv širem auditoriju, uz istovremeno precizno i sveobuhvatno pojašnjavanje i informisanje javnosti o kompleksnim pravnim pojmovima, procedurama i argumentima.

Štaviše, program je morao da definiše svoje ciljeve na realističan način i da mjeri ostvareni napredak vrlo malim koracima. Često se predstavljalo da Tribunal – i, samim time, njegov *Outreach* program – imaju odgovornost da dovedu do uzajamnog razumijevanja među zajednicama, pomirenja i, po mogućnosti, do trajnog mira. Kao posljedica toga, o *Outreach* programu se često nije sudilo na osnovu toga da li je stvorio prilike za edukaciju i dijalog s ljudima u bivšoj Jugoslaviji, kao ni toga da li je pomogao da se unaprijedi njihovo poznavanje i razumijevanje MKSJ-a. Umjesto toga, njegov rad je ocjenjivan na osnovu nerealne procjene mandata Tribunala i njegovih kapaciteta.

Konačno, i pored njegovog značaja za rad Tribunala, *Outreach* program nikad nije smatran dijelom njegovih 'ključnih' funkcija i nikada nije bio uključen u redovni budžet Tribunala. *Outreach* program u potpunosti ovisi o dobrovoljnim priložima donatora – ograničenog broja država i međunarodnih organizacija, među kojima mu najveću potporu pruža Evropska unija. To je značilo da je osoblje *Outreach* programa moralo da uloži značajno vrijeme i energiju u napore na prikupljanju sredstava, umjesto da ih iskoristi za konkretne *outreach* aktivnosti. Bez velikodušne i kontinuirane podrške Evropske unije, *Outreach* program MKSJ-a ne bi bio u mogućnosti da djeluje, sasvim sigurno ne u istom obimu u kojem je to činio u proteklih 15 godina.

Naučene lekcije

Tokom 15 godina svog rada, *Outreach* program MKSJ-a je nastojao da stalno i iznova procjenjuje i prilagođava svoju strategiju, da saslušati kritike i da

se prilagodi različitim fazama u radu Tribunala. U ovom dijelu će biti istaknute neke od lekcija koje su naučene kao rezultat tog procesa. Iako ova lista ni u kom slučaju nije sveobuhvatna, ipak može biti od pomoći već uspostavljenim sudovima i tribunalima, kao i onima koji će tek biti osnovani.

Prije svega, danas se čini očiglednim da postojanje *outreach* programa i razvijanje *outreach* strategije ne treba biti nešto o čemu se misli naknadno, već naprotiv, treba da bude ključan i integralni dio mandata jednog međunarodnog suda od samog početka. Postojanje saglasnosti o ključnim porukama i načinima na koje one trebaju biti poslate od presudnog je značaja za bilo koji međunarodni sud kako bi on mogao da 'pripremi teren' to jest, da objasni svoju ulogu ključnim akterima, odgovori na zablude koje mogu da potkopaju njegovu efikasnost i spriječi da zažive nerealistična očekivanja. Naravno, neki *outreach* program može biti jak samo onoliko kolika je posvećenost rukovodstva tom programu. U slučaju

MKSJ-a, snažna podrška čelnih ljudi Tribunala, njihova zainteresovanost i raspoloživost da razgovaraju s ljudima u regionu, kao i vrijeme koje su posvetili aktivnostima *Outreach* programa, te njihovo zalaganje da se prikupe sredstva za njegov rad, bili su od presudnog značaja za uspjeh ovog Programa. Učinkovit *outreach* program takođe zahtijeva sposobnost ostvarivanja angažmana s ljudima pogođenim zločinima u nadležnosti međunarodnog suda na njihovom vlastitom jeziku, kao i snažnu i dinamičnu prisutnost na terenu – naročito u slučaju međunarodnih sudova smještenih daleko od zemlje u kojoj su zločini počinjeni, koja baštini jednu sasvim drugačiju kulturu. *Outreach* program MKSJ-a se nekoliko godina koristio Uredima za vezu koji su postojali širom bivše Jugoslavije. Trenutno su aktivna samo dva takva ureda (jedan u Sarajevu i drugi u Beogradu), koji su i dalje od presudnog značaja za razvijanje partnerskih odnosa, prenos stručnih znanja i sprovođenje strategije postepenog okončanja rada *Outreach* programa.

Nadalje, odabir odgovarajućeg osoblja za *Outreach* program je od presudnog značaja. Premda se neki protivne angažovanju pojedinaca porijeklom iz regiona pogođenih sukobima zbog straha od pristranosti ili nedostatka objektivnosti, *Outreach* program MKSJ-a dokazao je efikasnost mnogih svojih posvećenih zaposlenih koji potiču iz različitih dijelova bivše Jugoslavije kao i jedinstven učinak koji njihovo odlično razumijevanje lokalnih zajednica može imati. Osim toga, *outreach* se ne bi trebao svoditi samo na 'obraćanje', već uključivati i 'postavljanje pitanja'. U potrazi za povratnim informacijama od lokalnih zajednica, *outreach* ne bi trebao predstavljati držanje lekcija, već radije ostvarivanje dijaloga i stvaranje prilika za postavljanje pitanja i pružanje odgovora.

Na kraju, *outreach* programi ne smiju smetnuti s uma da će, bez obzira na sredstva kojima raspolažu, njihova sposobnost da komuniciraju s pogođenim zajednicama uvijek biti ograničena. U tom pogledu, njegovanje

kontakata i mreža s partnerima, kao što su lokalne nevladine organizacije, medijske kuće i akademske institucije, može pojačati efekat aktivnosti *outreach* programa i pomoći da se njegove poruke prenesu dalje.

Pogled u budućnost

MKSJ je institucija koja je pomogla da svijet o pozivanju na odgovornost razmišlja na drugačiji način. Prije dvadeset godina mnogi su sumnjali da će Tribunal biti u stanju da sprovede temeljne istrage, a kamoli održi neko suđenje. Danas se Tribunal približava ispunjenju svog mandata, a sva lica protiv kojih je podigao optužnice izvedena su pred lice pravde, što služi kao primjer drugim institucijama koje se bave pozivanjem na odgovornost. Tokom posljednje dvije godine pred zatvaranje MKSJ-a, *Outreach* program će usredsrijediti svoje aktivnosti na jačanje naslijeđa institucije i obezbjeđivanje da utvrđene činjenice, njegove odluke i sudska praksa budu razumljivi i dostupni dugo nakon što MKSJ zatvori svoja vrata. Centralnu ulogu

u obezbjeđivanju održivosti naslijeđa MKSJ-a imaće regionalni akteri aktivni na polju tranzicijske pravde. Konkretno, *Outreach* program će nastojati da dovrši pregovore o uspostavljanju informacionih centara u državama nastalim na području bivše Jugoslavije, u skladu s odredbama Rezolucije 1966 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija (2010.). Ti informacioni centri će pružati neposredan pristup cjelokupnoj javnoj arhivi MKSJ-a. Premda će Tribunal pomoći u njihovom uspostavljanju, vlasništvo nad tim centrima će biti u rukama lokalnih aktera.

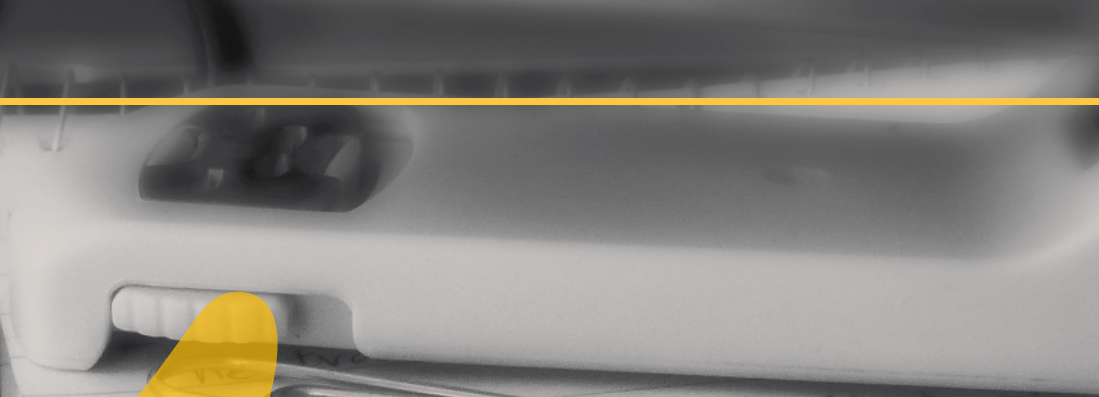
Tokom posljednjih godina svog rada, *Outreach* program MKSJ-a će pojačati napore da mladim ljudima u regionu pruži precizne informacije zasnovane na činjenicama o sukobima vođenim tokom devedesetih godina XX vijeka i ulozi Tribunala. Nastavljajući uspjehe svog projekta namijenjenog mladima, *Outreach* program će dodatno povećati broj srednjih škola i univerziteta s kojima ostvaruje saradnju i proširiti geografski opseg projekta kako bi ostvario angažman sa

što raznovrsnijim auditorijem učenika i studenata. Sem toga, tokom ovog perioda *Outreach* program će započeti prenos vlasništva nad ovim projektom na lokalne aktere – profesore srednjih škola i predstavnike nevladinih organizacija koje se bave mladima, obrazovanjem i ljudskim pravila, koji će biti obučeni da nastave ovaj projekat nakon 2017. godine.

Još jedno značajno polje strategije postepenog okončanja rada *Outreach* programa biće razvoj Websitea naslijeđa MKSJ, koji će u većoj mjeri biti zasnovan na materijalu sadržanom u arhivima MKSJ-a. Nove stranice će biti osmišljene da privuku pažnju i razviju svijest o naslijeđu MKSJ-a, te će stoga biti pogodne da pomognu u budućim projektima informacionih centara ili drugih relevantnih lokalnih aktera. Osim toga, *Outreach* program će završiti seriju svojih dokumentarnih filmova kako bi pružio pregled značajnih aspekata rada Tribunala. Ti dokumentarni filmovi biće pogodni za prikazivanje u raznim prilikama. Oni

će zadržati jedinstvenu obrazovnu vrijednost i u godinama koje dolaze predstavljati dostignuća Tribunala iz perspektive samog Tribunala

Na kraju, *Outreach* program izražava najdublju zahvalnost svim pojedincima koji su odvojili vrijeme da učestvuju u njegovim inicijativama, prisustvuju projekcijama njegovih dokumentarnih filmova, slušaju njegova predavanja i seminare, postavljaju pitanja i svojim komentarima zahtjevaju kritički osvrt predstavnika Tribunala. Želimo da zahvalimo stotinama srednjoškolskih profesora koji su otvorili vrata svojih učionica timovima *Outreach* programa, i naravno, njihovim učenicima. Takođe izražavamo zahvalnosti svim nevladinim i drugim organizacijama koje su zagovarale Tribunal i podržale njegov rad, kako pohvalama, tako i kritikom. Nadamo se da je njihova interakcija sa Tribunalom bila vrijedna njihovog truda i da je urodila upućenijim pogledom na dostignuća MKSJ-a.

Aneksi

- 86** Publikacije
- 87** Dokumentarni filmovi
- 88** Projekat namijenjen mladima
- 88** Posjete
- 89** Web
- 89** Društvene mreže
- 90** Donacije *Outreach* programu

Publikacije

Outreach program izrađuje **informativne materijale** na jezicima bivše Jugoslavije, kojima se kompleksna pravna pitanja predstavljaju na tačan i razumljiv način. Tokom proteklih **15 godina**, *Outreach* program je izradio **13 publikacija**.

2003-2004. - Pitanja i odgovori o Haškom tribunalu (često postavljana pitanja): 2,000 B/H/S

2012. – Priručnik o razvijenim sudskim praksama MKSJ: 300 albanski

Godišnji izvještaju *Outreach* programa

2011. – 500 engleski, 500 B/H/S, francuski samo online verzija

2012. – 1.000 engleski, 1.000 B/H/S, 200 francuski

2013. – 1.000 engleski, 1.000 B/H/S, 200 francuski

Projekat *Outreach* programa namijenjen mladima

2013. – Približavanje narednim generacijama: 2.000 engleski, 2.000 B/H/S, 500 albanski

2014. - Tribunal i naredne generacije: 2.000 engleski, 2.000 B/H/S, 500 albanski

2013. - Naš Tribunal: 1.,000 engleski, 1.000 B/H/S

Publikacije o naslijeđu MKSJ-a

2010. - Približavanje MKSJ-a lokalnim zajednicama u BiH: 2.500
Komplet od pet dvojezičnih publikacija (engleski / B/H/S)

2011. – Procjena naslijeđa MKSJ:
5.500 B/H/S

2011. – Globalno naslijeđe MKSJ:
2.000 engleski, 2.000 B/H/S

2013. - Naslijeđe MKSJ-a u bivšoj
Jugoslaviji: 1.000 engleski, 1.000 B/H/S

2014. - 20 godina MKSJ-a:
2.700 engleski, 2.700 B/H/S

Dokumentarni filmovi

Outreach program je producirao **4 dokumentarna filma** i **15 kratkih video sadržaja**. Dokumentarni filmovi su prikazani tokom **33 projekcije** u **15 gradova** širom bivše Jugoslavije. Više od **20 TV stanica** iz regiona je emitovalo ove dokumentarne filmove u više od **100 navrata**. Više od **160.000 ljudi** pogledalo je ove dokumentarne filmove na YouTube kanalu MKSJ-a.

2012.
Upoznajte Tribunal:
1.500 engleski, 300 B/H/S, 100 albanski / makedonski

2012.
Kraj nekažnjivosti:
seksualno nasilje
pred Tribunalom:
3.300 engleski /
B/H/S

2013.
Zločini pred Tribunalom:
Prijedor:
1.500 engleski / B/H/S

2013.
Njihovim očima:
svjedoci pravde
1.500 engleski /
B/H/S

2014.
Zločini pred Tribunalom:
Srednja Bosna:
3.300 engleski / B/H/S

Projekat namjenjen mladima

Podaci zaključno s decembrom 2015.

Putem **prezentacija i predavanja** o MKSJ-u srodnim pitanjima tranzicijske pravde, *Outreach* program obuhvatio više od **8.900** učenika srednjih škola i studenata univerziteta i **200** edukatora širom prostora bivše Jugoslavije.

Predavanja na univerzitetima

Prezentacije u srednjim školama

	Učenici/studenti	Predavanja/prezentacije	Učenici/studenti	Predavanja/prezentacije
Bosna i Hercegovina	1.292	26	1.545	51
Hrvatska	642	12	1.416	39
Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija	551	12	-	-
Kosovo	445	8	1.406	40
Crna Gora	410	10	270	5
Srbija	675	16	255	5
Ukupno	4.015	84	4.892	140

Posjete

Podaci zaključno s decembrom 2015.

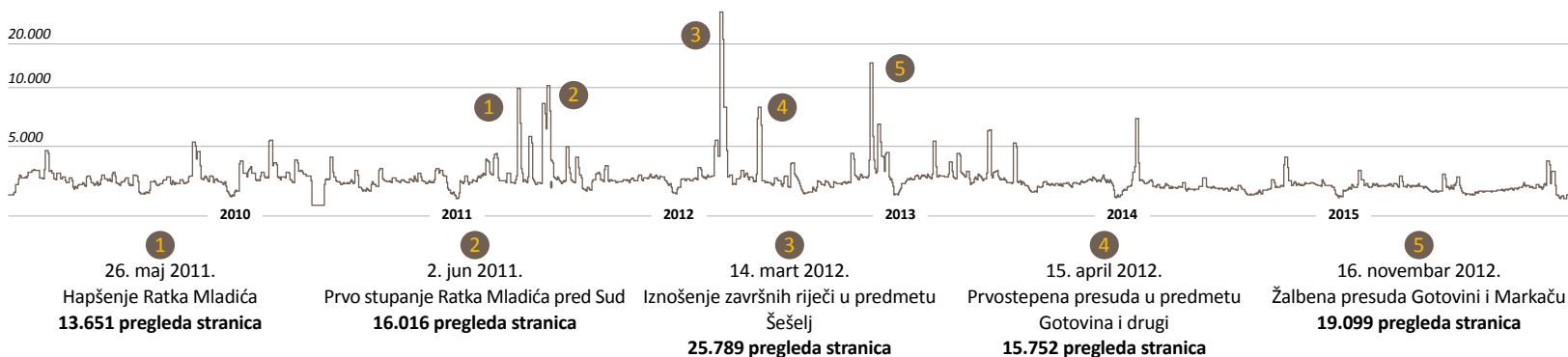
Outreach je omogućio održavanje više od **4.200** obrazovnih posjeta. Više od **105.000** studenata i profesionalaca posjetilo je MKSJ i prisustvovalo specijalno pripremljenim prezentacijama o radu i dostignućima Tribunala.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	UKUPNO
Obrazovne posjete																	
Grupe	104	123	215	220	217	256	249	248	263	286	268	289	335	339	283	299	3.994
Posjetioci	2.327	2.616	5.149	5.161	5.062	6.342	6.342	6.228	7.069	7.077	6.513	8.194	8.963	8.683	7.559	7.673	100.958
Outreach posjete																	
Grupe	3	11	13	19	9	15	9	17	21	21	21	25	14	15	13	11	237
Posjetioci	20	128	197	311	122	264	186	291	279	419	442	457	271	392	172	160	4.111

Web

Podaci počevši od januara 2009. zaključno s decembrom 2015.

Ukupno **22 miliona** pregleda stranica, od čega **23%** (5 miliona **pregleda stranica**) dolazi s područja bivše Jugoslavije.

Društvene mreže

Podaci zaključno s decembrom 2015.

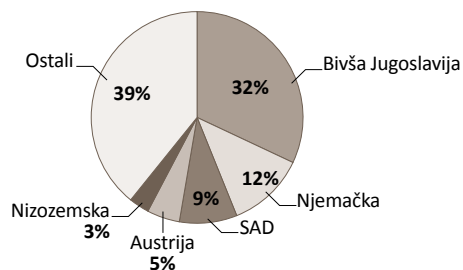

Broadcast Yourself™

youtube.com/ICTYtv

Počevši od oktobra 2010.

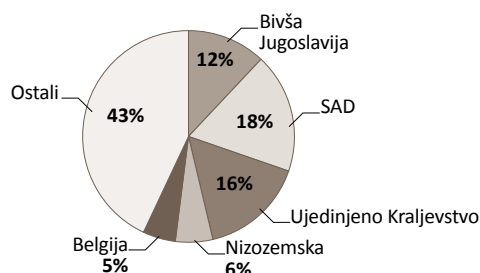
2,485.418 pregleda

twitter.com/ictynews

Počevši od oktobra 2010.

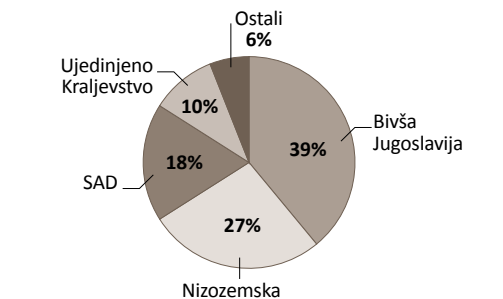
6.578 pretplatnika

facebook.com/ICTYMKSJ

Počevši od maja 2012.

5.417 korisnika koji su kliknuli "sviđa mi se"

% korisnika koji su pregledali sadržaj objavljen na našoj stranici na Facebooku

Donacije *Outreach* programu

Od svog osnivanja 1999. godine, *Outreach* program nije bio uključen u osnovni budžet Tribunala, i stoga su njegovo postojanje i aktivnosti većim dijelom zavisili od dobrovoljnih doprinosa donatora.

Evropska unija dugoročno podržava naš program kao najveći donator, i kroz svoje velikodušne donacije obezbjeđuje finansiranje *Outreach* programa od njegovog osnivanja 1999. godine.

Tokom godina, *Outreach* program je takođe uživao velikodušnu podršku više nacionalnih vlada i nevladinih organizacija za sprovođenje raznih projekata i aktivnosti iz svog djelokruga.

Željeli bismo iskoristiti ovu priliku da izrazimo najdublju zahvalnost svim našim donatorima, bez čije podrške nijedno od dostignuća navedenih u ovoj publikaciji ne bi bilo moguće*. To su: Sjedinjene Američke Države, Fondacija McArthur, Finska, Nizozemska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Evropska komisija, Norveška, Luksemburg, Portugal, Kanada, OEBS/ODIHR, Pravni fakultet Kalifornijskog univerziteta u Los Anđelesu, Švicarska, Republika Koreja, Inicijativa za pravdu Fonda za otvoreno društvo i grad Haag.

Pregled donacija i doprinosa *Outreach* programu

(uključuje aktivnosti Kabineta predsjednika u vezi s outreachom i na izgradnji kapaciteta)

Evropska komisija	\$8,4 miliona
OEBS/ODIHR	\$1,6 miliona
Sjedinjene Američke Države	\$500.000
Finska	\$370.000
Kanada	\$260.000
Norveška	\$215.000
Fondacija McArthur	\$200.000
Nizozemska	\$190.000
Ujedinjeno Kraljevstvo	\$180.000
Švicarska	\$120.000
Pravni fakultet Kalifornijskog univerziteta u Los Anđelesu	\$50.000
Luksemburg	\$40.000
Republika Koreja	\$15.000
Portugal	\$10.000
Inicijativa za pravdu Fonda za otvoreno društvo	\$7.000
Grad Haag	\$6.000

Ukupno: \$12,2 miliona

*Navedeno prema hronološkom redoslijedu donacija

OUTREACH

15 godina *Outreach*-a na MKSJ-u

Tokom proteklih 15 godina, Outreach program Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) nastojao je da postupke vođene pred Tribunalom učini dostupnim građanima u regionu, da premosti jaz između sudnica Tribunala i pojedinaca najteže pogođenih zločinima iz njegove nadležnosti i da omogući dijalog i sa ljudima koji ga podržavaju i onima koji ga kritikuju.

U povodu petnaeste godišnjice postojanja Outreach programa MKSJ-a, i u vrijeme kada se Tribunal priprema da svoj mandat privede kraju, ova publikacija čitaocima pruža pregled aktivnosti, tehnika i projekata koje je razvio Outreach program MKSJ-a tokom različitih faza svog postojanja, što može poslužiti kao primjer za slične institucije.

youtube.com/ICTYtv

twitter.com/ictynews

facebook.com/ICTYMKSJ

www.icty.org